

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

ÇANAKKALE KARA MENDERES VADİSİ ARAPLAR BOĞAZI KESİMİNİN
EKOTURİZM PLANLAMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Nejla SALTİK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ferah ÖZKÖK

Çanakkale – 2013

TAAHHÜTNAME

Yüksek Tezi olarak sunduğum “Çanakkale Araplar Boğazı Kesiminin Ekoturizm Planlaması Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/07/2013

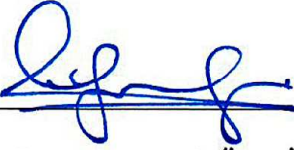
Nejla SALTIK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

**Nejla SALTİK'a ait ÇANAKKALE KARA MENDERES VADİSİ ARAPLAR
BOĞAZI KESİMİNİN EKOTURİZM PLANLAMASI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ** adlı

çalışma, jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı,

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ferah ÖZKÖK

Doç. Dr. Cengiz AKBULAK

Yrd. Doç. Dr. Ş. Okan MERCAN

Tez No : 10008232

Tez Savunma Tarihi : 26.06.2013

Doç. Dr. İbrahim Hakkı ÖZTÜRK

Enstitü Müdürü

22/07/2013

ÖZET

Son yıllarda çevre bilincinin gelişmesinin yanı sıra, şehir hayatının stresinden kurtulma, doğa özlemini giderme ve doğa ile başbaşa kalabilme isteği tatile çıkanların sayısını oldukça arttırmıştır. Hem eldeki doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması hem de yerel kalkınma düzeyinin artırılması için çok önemli bir araç olan ekoturizm, Çanakkale gibi birçok doğal güzellik barındıran ve ekoturizm potansiyeli oldukça yüksek olan bir ilimiz için kullanılması gereken çok önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu çalışmanın konusunu oluşturan Çanakkale sınırları içerisinde yer alan Kara menderes Araplar Boğazı kesimi barındırdığı kuş popülasyonu, doğal güzellikleri ve arkeolojik özellikleri nedeniyle dikkatleri üzerine çekmektedir. Çalışmanın ana eksenini, sahip olduğu bu özelliklerin tahribata uğramadan planlı bir şekilde korunmasını, bunu yaparken yöre halkına gelir kazandırarak Çanakkale'nin ekoturizmden pay almasını ve ekoturizm potansiyeli yüksek diğer birçok alana örnek teşkil etmesini oluşturmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde ekoturizm kavramı hakkında bilgiler verilmiş, ikinci bölümünde turizm ve ekoturizm planlaması üzerinde durulmuş ve son bölümde ise Araplar Boğazı'nın coğrafi, arkeolojik, sosyal, doğal yapısı ve faunası hakkında bilgiler toplanmıştır. Bu bilgiler ışığında GZFT (SWOT) analizi yapılarak en son olarak Araplar Boğazı'nda uygulanabilecek potansiyel ekoturizm türleri belirlenmiş ve Araplar Boğazı için yapılması düşünülen stratejiler öneri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Ekoturizm Planlaması, Kara Menderes Vadisi Araplar Boğazı

ABSTRACT

Understanding the significance of sustainability and developing environmental awareness resulted in an increase in the number of holiday-makers who want to get rid of the stress of city life, suppress their feelings of longing for nature and stay alone with nature. Ecotourism, which one of the most significant instruments to ensure the sustainability of natural sources and to increase the level of development, provides a lot of opportunities for Çanakkale which has many natural beauties with a high ecotourism potential. The objective of this study is to reveal bird population, natural beauties and archeological characteristics in Kara Menderes Valley Araplar Strait, a place in Ezine/Çanakkale.

In this respect, protecting such natural beauties in the region, providing Çanakkale and its people with an opportunity to earn income and setting Çanakkale as an example for other places with a high ecotourism potential could be listed as the other objectives of this study.

In the first part of this study, the concept of ecotourism has been clarified while some concepts like tourism and ecotourism planning have been elucidated in the second part of the study. In the last part, Araplar Strait has been analyzed with its geographical, archeological, social and natural beauties. At this point, potential ecotourism types that could be used in the region have been identified through SWOT analysis, and a number of suggestions have been offered for Araplar Strait.

Key words: Ecotourism, Ecotourism planning, Skamander Valley Araplar Strait

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında bana çok değerli yardımları ve katkıları olan, tez danışmanım sayın Doç. Dr. Ferah ÖZKÖK'e ,

Maddi, manevi her türlü desteği eksik etmeyen varlık sebebim biricik aileme ve tüm dostlarıma,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nejla SALTİK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
HARİTALAR LİSTESİ	xi
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

EKOTURİZME GENEL BİR BAKIŞ

1. Ekoturizm Kavramı	3
1.1. Ekoturizmin Tanımı	3
1.2. Ekoturizmin Ortaya Çıkışı	4
1.3. Ekoturizmin Amacı	7
1.4. Ekoturizmin İlkeleri	8
2. Ekoturizm Türleri	11
2.1. Yayla Turizmi	12
2.2. Kış Turizmi	12
2.3. Kırsal Turizm ve Çiftlik Turizmi	12
2.4. Foto Safari	13

2.5. Akarsu Turizmi (Kanoculuk ve Rafting)	13
2.6. Bisiklet Turizmi	14
2.7. Ornitoloji (Kuş Gözlemciliği)	14
2.8. Doğa Yürüyüşü (Trekking)	14
2.9. Atlı Doğa Yürüyüşü	15
2.10. Av Turizmi ve Nehir, Göl Balıkçılığı	15
2.11. Orienteering (Yön Bulma)	15
3. Ekoturizmin Etkileri	15
3.1. Ekoturizmin Çevresel Etkisi	15
3.2. Ekoturizmin Ekonomik Etkisi	17
3.3. Ekoturizmin Kültürel Etkisi	20
4. Türkiye’de Ekoturizm Faaliyetleri	21

BÖLÜM II

TURİZM PLANLAMASI KAVRAMI VE EKOTURİZM PLANLAMASI

1. Turizm Planlaması Kavramı	25
1.1. Turizm Planlamasının Tarihsel Gelişimi	26
1.2. Turizm Planlamasının Nedenleri	28
1.3. Turizm Planlamasının Yararları	28
2. Turizm Planlama Süreci	29
3. Turizm Planlaması Türleri	31
3.1. Dönemsel Turizm Planlaması	31
3.1.1. Kısa Dönemli Turizm Planlaması	31

3.1.2.Orta Dönemli Turizm Planlaması	32
3.1.3.Uzun Dönemli Turizm Planlaması	32
3.2. Örgütsel Turizm Planlaması	32
3.2.1.Entegre Turizm Planlaması	32
3.2.2.Sektörel Turizm Planlaması	33
3.3. Mekansal Turizm Planlaması	33
3.3.1.Uluslararası Turizm Planlaması	33
3.3.2.Ulusal Turizm Planlaması	34
3.3.3.Bölgesel Turizm Planlaması	34
3.3.4.Yerel Turizm Planlaması	35
4. Ekoturizm Planlaması	35
5. Dünya’dan Ekoturizm Planlaması Örnekleri.....	39
5.1. Kakadu Milli Parkı Master Planı (2009-2014) / Avustralya.....	39
5.2. Snowdonia Milli Parkı Yerel Kalkınma Planı (2007-2022) / Birleşik Krallık.....	40

BÖLÜM III

ÇANAKKALE KARA MENDERES VADİSİ ARAPLAR BOĞAZI KESİMİNİN EKOTURİZM PLANLAMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Araştırma Problemi (Sorun)	42
2. Araştırmanın Konusu	43
3. Araştırmanın Amacı	43
4. Araştırmanın Önemi	44
5. Araştırmanın Yöntemi	44

6. Araplar Boğazı Kesiminin Coğrafi Özellikleri	45
6.1. Coğrafi Konumu ve Özellikleri	45
6.2. Bitki Örtüsü ve Yerşekilleri	47
6.3. Sıcaklık ve Yağış	50
6.4. Nüfus Özellikleri	51
6.5. Tarım ve Hayvancılık	51
6.6. Araplar Boğazı Kesiminin Tarihsel Önemi	52
6.6.1. Ballı Dağ (Ballık)	58
6.6.2. Asarlık (Eski Hisarlık)	61
6.7. Araplar Boğazı Kesimindeki Kuş Türleri	62
7. Araplar Boğazı Kesiminin Ekoturizm Bakımından GZFT (SWOT) Analizi.....	65
8. Araplar Boğazı Kesiminin Ekoturizm Planlaması Açısından Değerlendirilmesi	74
8.1. Misyon	74
8.2. Vizyon	75
8.3. Hedef Pazar.....	75
8.4. Araplar Boğazı Kesimi Koruma ve Geliştirme Stratejileri.....	75
8.4.1. Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Olanakları ile ilgili Stratejiler.....	76
8.4.2. Altyapı ve Üstyapı Olanakları ile ilgili Stratejiler.....	78
8.4.3. Ekoturizm Olanakları ile İlgili Stratejiler.....	82
SONUÇ VE ÖNERİLER	87
KAYNAKÇA	90

KISALTMALAR LİSTESİ

°C	: Santigrad
çev.	: çeviren
DMİGM	: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
GZFT	: Güçlü yönleri, Zayıf yönleri, Fırsatlar, Tehditler
m	: metre
mm	: milimetre
s	: sayfa
SWOT	: Strengths (Güçlü yönleri), Weaknesses (Zayıf yönleri), Opportunities (Fırsatlar), Threats (Tehditler)
TİES	:The International Ekotourism Society-Uluslararası Ekoturizm Topluluğu
TMMOB	: Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
UNWTO	: The United Nations World Tourism Organization-Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
vb.	: ve benzeri
vd..	: ve diğerleri
vol.	: volume
vs.	: vesaire

TABLÖLAR

Tablo 1.1. Toplum, Çevre ve Turizm Arasındaki İlişki	5
Tablo 2.1. Turizm Planlama ve Politika Çalışmalarının Tarihsel Gelişimi	26
Tablo 3.1. Araplar Boğazı Kesiminin Ekoturizm Bakımından GZFT (SWOT) Analizi.....	65

ŞEKİLLER

Şekil 2.1. Turizm Planlama Süreci.....	30
Şekil 2.2. Ekoturizm Yönetiminin Nasıl Çalıştığı ve Her Bir Adıma Bağlı Bölümlerin Gelişme Plan Süreci.....	38

HARİTALAR

Harita 3.1. Araplar Boğazı Uydu Görüntüsü	45
Harita 3.2. Çanakkale Yükselti Kademeleri Haritası.....	49
Harita 3.3. Kara Menderes Vadisi Araplar Boğazı Gelişimi ve Jeomorfolojik Bölümleri.....	50
Harita 3. 4. Araplar Boğazı Sit Alanları Haritası	53
Harita 3.5. Troia Tarihi Ulusal Parkı ve Önemli Kuş Alanları	64
Harita 3.6. Alüvyal Dolgulu Nehir Kıyısı	79
Harita 3.7. İzmir-Çanakkale Yolu Araplar Boğazı Kenarında Bulunan Şantiye Alanı	80
Harita 3.8. Araplar Boğazı Kuş Gözlem Alanları.....	82
Harita 3.9. Araplar Boğazı Yürüyüş Yolu Güzergahı Haritası.....	84

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 3.1. Araplar Boğazı'ndan Görünüm	46
Fotoğraf 3.2. Kara Menderes Nehri'nden Görünüm	46
Fotoğraf 3.3. Araplar Boğazı'ndaki Zeytinlikler	47
Fotoğraf 3.4. Araplar Boğazı'ndaki Çiçek Türleri	48
Fotoğraf 3.5. Araplar Boğazı Kıyısında Kullanılan Tarımsal Alanlar	52
Fotoğraf 3.6. Kara Menderes Nehri	54
Fotoğraf 3.7. Araplar Boğazı'ndan Bir Görünüm	54
Fotoğraf 3.8. Ballıdağ	59
Fotoğraf 3.9. Ballıdağ ve Asarlık Tepe	62
Fotoğraf 3.10. Araplar Boğazı'ndaki Kuş Türleri-Büyük Ak Balıkçıl (Egretta Alba)	63
Fotoğraf 3.11. Araplar Boğazı'nın Girişi ve Çanakkale – İzmir Karayolu	70
Fotoğraf 3.12. Araplar Boğazı İçerisindeki Hayvancılık Faaliyetleri	71
Fotoğraf 3.13. Araplar Boğazı'ndaki Tarım Alanları	71
Fotoğraf 3.14. Araplar Boğazı içinde Kapatılan Taş Ocağı	72
Fotoğraf 3.15. Araplar Boğazı'ndaki Kuş Türleri-Karabatak (Phalacrocorax Carbo).....	73
Fotoğraf 3.16. Araplar Boğazı'ndaki Kuş Türleri-Büyük Ak Balıkçıl (Egretta Alba).....	74
Fotoğraf 3.17. Kapatılan Taş Ocağı	81
Fotoğraf 3.18. Araplar Boğazı Faaliyetteki Taş Ocağı	81
Fotoğraf 3.19. Araplar Boğazı'ndaki Kuş Türleri-Karabatak (Phalacrocorax Carbo).....	83
Fotoğraf 3.20. Kara Menderes Nehri	84

GİRİŞ

Günümüzde gerek sanayileşme ve makine çağının etkileri gerekse sosyal hayattaki değişimler insanların beğeni ve isteklerinin de değişmesine neden olmuş, bu değişimlerin etkileri insanların tatil anlayışlarına da yansımıştır. Modernleşmenin getirdiği şehirleşme, iş temposunun yoğunluğu ve stres, insanların doğa özlemini giderek arttırmış, küresel ısınma ve etkilerinin gündeme gelmesi ile çevreye karşı duyarlılık ve bilinç düzeyi artmıştır. Artan bu duyarlılık kişilerin hem günlük yaşamlarında hem de tatil planlarında ekoturizm gibi doğa temelli, sürdürülebilir turizm türlerine talepleri yükseltmiştir. Doğaya karşı duyarlı, sahip olunan kaynakların sürdürülebilirliğini amaç edinen ekoturizmin, uygulanacağı alanlar için oldukça dikkatli incelenmesi ve planlaması aşamasında birçok etmenin sürece dahil edilmesi gerekmektedir.

Eldeki kaynakların uygun kullanılması, karmaşıklığın önüne geçilmesi ve en yüksek verimin alınması için planlama yapmak turizm gibi birçok alanda zorunludur. Turizm planlaması yapılırken çevresel faktörlerden, iç dinamiklere kadar birçok etmen göz önüne alınmalıdır. Ekoturizm planlaması söz konusu olduğunda tüm bu etmenlere ek olarak var olan kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması esas amacı teşkil eder.

Çanakkale, ekoturizm potansiyeli oldukça yüksek olmasına rağmen, bu potansiyel yeterince değerlendirilemediği için gereken ilgiyi görememiş bir ildir. Çanakkale barındırdığı tarihi, doğal ve arkeolojik güzelliklerine rağmen İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyük şehirlerarasına sıkışıp kalmıştır. Çanakkale Gelibolu Yarımadası, Troia, Assos ve adalar gibi sahip olduğu turistik yerler nedeniyle turist akınına uğramakta ancak gelen turistlerin burada konaklamaması ve harcama düzeylerinin düşük olması nedeniyle il turizm sektöründen yeterli katkıyı alamamaktadır. Bu nedenle bölgenin farklı turizm potansiyellerinin ortaya çıkarılması, gerek Dünya’da gerekse Türkiye’de yüksek gelir getirecek turizm türlerinin uygulanması için gerekli altyapı ve üstyapı hazırlıklarının yapılması gerekmektedir.

Çanakkale, yer alan bağlı Araplar Boğazı sahip olduğu değerlerle dikkatleri üzerine çekmektedir. Gerekli çalışmalar ve planlamaların yapılması ile bölge Çanakkale turizmine olumlu katkılar sağlayacaktır. Ekoturizm bünyesinde birçok alternatif turizm türünü barındırır. Bunlardan Ornitoloji (kuş gözlemciliği), foto safari, atlı doğa yürüyüşü, trekking

gibi birçok tür Araplar Boğazı Kesimi için uygulanabilir durumdadır. Bunun için gerekli fizibilite çalışmalarının ve ayrıntılı bir ekoturizm planlamasının yapılması gerekmektedir.

Bu çalışmanın amacı Kara Menderes Araplar Boğazı kesiminin turizme kazandırılması böylece yerel ekonomiye katkı sağlanması, Araplar Boğazı'nda olabilecek tahribatın önüne geçilmesi, Araplar Boğazı'nın doğal, tarihi dokusunun ve kuş türlerinin korunması, Çanakkale'de ekoturizm potansiyeline sahip olan birçok alana örnek teşkil ederek bu alanlarla ilgili çalışmalara yol göstermesi ve bu alanların turizme kazandırılması için öneriler getirmektir.

Çalışmanın ilk bölümünde çalışmanın odak noktasını oluşturan ekoturizm kavramı ile ilgili tanımlar, ekoturizmin amaç ve ilkelerine yer verilmiştir. Ayrıca ekoturizm türleri hakkında bilgiler verildikten sonra, ekoturizmin çevresel, ekonomik, kültürel etkileri ve Türkiye'deki ekoturizm faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde turizm planlaması kavramı, süreci, türleri ve ekoturizm planlaması üzerine durulmuş ve dünyadan örnekler verilmiştir.

Son bölümde ise çalışma alanı olan Kara Menderes Vadisi Araplar Boğazı kesimi hakkındaki literatür incelemesine yer verilmiştir. Yine bu bölümde, Araplar Boğazına farklı zamanlarda yapılan arazi çalışmalarıyla elde edilen bilgiler ve çekilen fotoğraflara yer verilmiş, üniversitede alanında uzman öğretim üyeleriyle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerden sağlanan bilgiler aktarılmıştır. Ayrıca Araplar Boğazı'nın doğal ve tarihi değerleri hakkında bilgiler verilerek bu bilgiler doğrultusunda GZFT (SWOT) analizi yapılmış, planlamanın misyon, vizyon ve hedef pazarı belirlenerek ekoturizm planlamasının değerlendirilmesine geçilmiştir. Son olarak sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

BÖLÜM I

EKOTURİZME GENEL BİR BAKIŞ

Bu bölümde araştırma kapsamında yapılan ekoturizm planlamasının temel noktasını oluşturacak ekoturizm kavramının tanımlanarak, ortaya çıkışı, yarar ve etkileri üzerinde durulacaktır.

1. Ekoturizm Kavramı

Son yıllarda artan sanayileşme ve iş sektörlerindeki artış insanları doğadan kopararak kendilerini binalar arasına sıkıştırdıkları bir yaşam sürmeleri noktasına getirmiş, bu da insanların doğaya olan özlemini ve doğa bilincini getirmiştir. Tüm bu süreç içerisinde doğaya daha yakın olma çabaları ekoturizm kavramının önem kazanmasına neden olmuştur.

1.1. Ekoturizmin Tanımı

Ekoturizm kavramı kökeni Yunanca oikos (ev) ve logos (kelime)'a dayanan, organizmalar ve onların çevresi ile ilişkilerini inceleyen ve bilimsel anlamda ekoloji olarak adlandırılan kelimedenden ortaya çıkmıştır (Demir, Çevirgen 2006).

Ekoturizm fikri insanların doğaya karşı olan merak ve ilgilerinin birleşmesi sonucu oluşan potansiyel faydanın, fark edilmesi ile ortaya çıkmıştır. Yaban yaşamını, habitatların bilinçsizce kullanımı nedeniyle oluşabilecek ileri derecede doğa zararlanmasından korumanın bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekoturizmin kavramsal olarak ortaya çıkışı (1) kitle turizminin negatif etkilerine tepki olarak ve (2) doğal çevrelere dayalı turizm talebinin gelişmesi ile (3) koruma ve sürdürülebilirlik prensiplerinin artarak kabul görmesi nedenleri ile olmuştur (Benzer 2006).

Ekoturizmin ilk tanımının Cebellos-Lascrain tarafından 1980'lerin başında yapıldığı kabul edilmektedir. O, bu kelimeyi, "O bölgenin yabani bitki ve hayvanları kadar bölgede hem geçmişte hem şimdi bulunmuş kültürel mirasları incelemek, manzaranın tadını çıkarmak gibi belirli amaçlarla nispeten bozulmamış ve kirlenmemiş doğal alanlara

yolculuk” diye tanımıştır (Fennel 2008). 1980’li yıllarda ekoturizm bir dizi ülkede koruma ve kalkınma hedeflerine ulaşabilmek olarak tanımlanmıştır (Blamey 2001).

Ekoturizm doğaseverler ve çevre duyarlılığı olan turistlerin hareketlerinden daha geniş kapsamlı bir konudur. Ekoturizm; eğlenmeyi, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan bozulmamış doğal alanlara çevresel açıdan sorumlu seyahat ve ziyaretlerdir (www.turcev.org).

2000’lerde de yapılan eklemelerle ekoturizmin birçok tanımı ortaya çıkmıştır. Bu tanımlardaki ortak faktörler şunlardır (Erdoğan 2010):

(1) Ekoturizm doğa temelli (gidilen yerin doğa olması): Koruma işlevi

(2) Ekoturizmde çevresel eğitim: Eğitimsel işlevi

(3) Sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi: Yerel katılımcılık işlevi. Ekoturizmi faaliyetin yeri temelinde tanımlamak ciddi bir sorun getirmektedir; zira ekoturizm, faaliyetin yeriyle değil mahiyetiyle belirlenen bir etkinliktir. Bir etkinliği ekoturizm yapan o etkinliğin mekânı veya miktarı değil, etkinliğin nasıl kullanıldığı, nasıl organize edildiği, nasıl gerçekleştiği ve hangi sonuçları doğurduğudur.

1.2. Ekoturizmin Ortaya Çıkışı

Dengeli turizm geliştirme kavramı olarak ele alınabilecek olan ekoturizm; kitle turizminin getirmiş olduğu olumsuz yönleri ortadan kaldırmaya yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Dengeli turizm geliştirme kavramında çevrenin ve kültürün korunması birincil önem arz etmektedir. Öyle ki, Dünya Çevre Koruma ve Geliştirme Komisyonunun Brundtland raporunda da bu konuya önem verilerek turistlerin ihtiyaçlarının karşılanması ve gelecek kuşaklara aktarılacak kültürel ve çevresel değerlere zarar verilmemesi gerektiği ortaya konmuştur (Öztürk, Yazıcıoğlu 2002).

Hetzer’e göre, yönetimin ve toplumun gelişime karşı olan olumsuz yaklaşımındaki son noktayla ekoturizm kavramının gelişimi başlamıştır. Hetzer’in ekoturizmi etkileşimde bulunduğu kültür ve çevre arasındaki karışık ilişkiyi açıklamak için kullandığı çalışmasında, kelimenin daha da kökenine inilmiştir. Hetzer turizmde daha bilinçli olmakta ihtiyaç duyabileceğimiz dört önemli noktayı belirlemiştir. Bunlar şu şekildedir: Turizmin

doğal çevreye verdiği tahribatın en az düzeye indirilmesini sağlamak, ev sahibi kültür için minimum tahribat ve maksimum saygı, yerel halkın geçimine katkı sağlamak, katılan turistlere her türlü memnuniyet sağlamaktır (Fennel 2008).

Dünya turizminde çevresel faktörlerin giderek önem kazanması, çevre bilincinin giderek artması neticesinde ekoturizme doğru gidiş de hızlanma yaşanmıştır. Aşağıdaki tabloda toplum, çevre ve turizm arasındaki ilişkinin yıllara göre gidişatına yer verilmiştir:

Tablo 1.1. Toplum, Çevre ve Turizm Arasındaki İlişki

Toplum, Çevre ve Turizm Arasındaki İlişki		
Yıllar	Çevreye Yönelik Davranışlar	Turizme Yönelik Davranışlar
1950'ler	İkinci Dünya Savaşı sonrası şartlarındaki yoksulluğun giderilmesi refah düzeyinin artırılması için etkili kullanımı	Uluslararası Turizm hala, iç turizme katılımın yüksek düzeyde olduğu ufak elit bir sınıfla sınırlı
1960'lar	Çevre bilincinin artması; Torrey Canyon Petrol felaketi; Rachel Carson'ın ABD'deki çevre dostu olmayan tarım uygulamalarına saldıran Sessiz Bahar adlı kitabının yayınlanması; çevresel bilimlerin akademik disiplin olarak gelişmesi	Uluslararası turizmde kitlesel katılımın başlaması; Batı Akdenizin gelişimi; turizmin gelişiminde hiçbir çevresel endişe yok
1970'ler	Tarımla ilişkili olarak zirai ilaç ve gübre kirliliği konusunda büyüyen farkındalık; su kirliliği konusundaki tehditler;	Akademik çevrelerde turizmin bacasız endüstri olmadığına dair farkındalığın giderek artması; kitle turizminin

1980'ler	kulüp Roma'nın 1972'de büyüme sınırları raporunun yayınlanması; bilim çevrelerinde evrensel kirlilik ve küresel ısınma bilinci; Pensilvanya'da Üç Mil Adasında nükleer güç çöküşü; 1971'de Kanada'da Greenpeace'in oluşumu Küresel ısınma, asit yağmurları ve ozon tabakasının delinmesi gibi konularda geniş medya ve halkın ilgisi; Ukrayna'daki Çernobil Nükleer kazası; tropikal yağmur ormanlarının kaybedilmesi endişesi; yeşil tüketiciliğin kökleri atıldı	Doğu Akdeniz'e ulaşması; ekonomik işbirliği ve kalkınma teşkilatı turizm ve çevre çalışma kurulunu kurdu; Güney Doğu Asya ve Pasifik'teki turizmin büyümeye devam etmesi ve mekansal yayılımı; Karaippler'de kitle turizmi; 1980'li yılların sonlarında turizm varışlarının İspanya'daki Costas gibi Passé ve aşırı gelişmiş olarak görüldüğü geleneksel yerlerde düşmeye başlaması; az gelişmiş ülkeler için turizmin giderek bir gelişme aracı olarak görülmesi, Tourism Concern (BB) ve Ekoturizm Topluluğu (ABD) gibi turizm baskı gruplarının kurulması
1990'lar	Gelişime ve yol inşaatına; genetiği değiştirilmiş	Ekosavaşçıların Kolorado'da turizm

	ürünlere; hayvan deneylerine; yağmur ormanlarının kaybedilmesine, dünya ticaretindeki eşitsizliklere karşı protestolar. Devam eden küresel kaygılar ve organik gıda satın almaya eğilimin artması.	gelişimini hedeflemesi, daha fazla turistin çevre bilinci kazanmasının başlaması. Turizm endüstrisinin çevre kaygılarına cevap vermeye başlaması. Ekoturizm, yeşil turizm ve sürdürülebilir turizmin popüler olması.

Kaynak: Hudman aktaran Holden, Andrew. Environment and Tourism, 2000

1.3. Ekoturizmin Amacı

Ekoturizm ile sürdürülebilir turizm hedeflenmektedir. Burada sürdürülebilirlik ile çevrenin korunmasının yanı sıra turizm faaliyeti gerçekleştirilen bölgedeki kültür ve sosyal hayatın da korunması ve ekoturistik faaliyetlerle bölge kültürü ve geleneklerinin yeniden canlandırılması (BAKA 2012), ekoturizm kapsamında ekolojik olarak hassas alanların korunması, bu alanlara yakın yerlerde yaşayan halkın sosyal ve ekonomik açıdan fayda sağlaması amaçlanmaktadır (Benzer 2006). Yağmur ormanlarında bir yürüyüş, ormana ve yerel halka bir gelir veya fayda sağlamadıkça ekoturizm kapsamında değildir. Aynı şekilde bir rafting gezisi, ancak su havzasının korunmasıyla ilgili farkındalığı artırır ve/veya havzanın korunması için fon sağlarsa ekoturizm kapsamına girer (BAKA 2012).

Ekoturizmin amacı, turistin istekleri bağlamında ele alındığında tanımlamalarda görülen bilme, görme, yardım, doğaya saygı, doğanın kıymetini takdir etme gibi amaçlar doğru görünmektedir. Ulusal ve uluslararası sermaye bağlamında ele alındığında ekoturizmin amacı yeni kazanç alanları demektir (Erdoğan 2010).

Ekoturizmin diğer amaçları arasında olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel etkileri önlemek veya en aza indirmek, nispeten bozulmamış doğal alanlarda bu faaliyetleri gerçekleştirmek, bölgenin korunmasına katkı sağlamak, çevresindeki toplumların yerel ekonomisini geliştirmek, temelde kaynakları yok etmeyen, doğa sevgisi olan ve çevre bilincine sahip turistler üzerinde yoğunlaşmak da vardır (Hoşcan 2005).

1.4. Ekoturizmin İlkeleri

Ekoturizm, diğer kitle turizmlerinden farklı olarak doğaya ve yerel kültürlerle saygı ve onları koruma perspektifinden hareket etmektedir. Bu doğrultuda da yapılan aktivitelerin ekoturizm olarak kabul edilebilmesi için birtakım ilke ve niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Ekoturizmin birçok ilkesinin ortaya konulmasına rağmen tanımlar incelendiğinde ekoturizmin 3 temel boyutu ortaya çıkmaktadır: doğa temelli, çevre bakımından eğitimi ve sürdürülebilir şekilde yönetilen. Bu son boyut doğal ve kültürel çevrenin her ikisinde kapsamaktadır (Blamey 2001).

TIES (Uluslararası Ekoturizm Topluluğu)'e göre ise ekoturizm faaliyetlerine katılanların aşağıdaki ekoturizm ilkelerini yerine getirmesi gerekmektedir (www.ecotourism.org):

- Olumsuz etkileri en aza indirmek,
- Çevresel ve kültürel bilinç ve saygı oluşturmak,
- Hem ziyaretçiler hem de ev sahipleri (yerel halk) için olumlu deneyimler sağlamak,
- Koruma için doğrudan yardım sağlamak,
- Yerel halk için finansal yardım ve güç sağlamak,
- Ev sahibi ülkelerin politik, çevresel ve sosyal şartlarına olan duyarlılığı artırmak.

Bu ana ilkeler çerçevesinde ekoturizm faaliyetlerinin sahip olması gereken diğer ilkeler şu şekildedir (Selimoğlu 2004; Hoşcan 2005; Arslan 2005; Benzer 2006; Gül, Özaltın 2007; Nayir 2009; Kaypak 2012)

- Ekoturizm, doğal çevrenin biyolojik, fiziksel ve kültürel niteliklerini esas alır. Doğal çevrede oluşturulan ekoturizmin temeli doğal kaynak değerlerinin planlanması, geliştirilmesi, yönetimi ve korunmasıdır. Doğal kaynakların korunmasındaki ana ilke koruma kullanma dengesinin sağlanmasıdır. Böylece doğal alanlarda kaynakları kullanırken oluşacak zararların minimum seviyeye inmesi sağlanmalı,
- Seyahat edenleri bilgilendirirken her bir habitatın ekolojik dengedeki hayati rolleri benimsenmeli, doğa turlarında doğal çevrenin bozulmamasına ve korunmasına

büyük önem verilmeli, flora ve faunanın korunmasına özel önem verilen yerlerde gerek yıl içinde gerekse uzun vadede tur rotaları, koruma ilkeleri gözetilerek sık sık değiştirilmeli, gezilen yerlerde flora ve faunaya asgari zarar verecek şekilde hareket edilmeli,

- Seyahatçiler ve yerel halk arasında hedef olarak koruma ile ekosistemlerin anlaşılması, kıymet verilmesi ve farkına varılması teşvik edilmeli,
- Kültürel miras korunmalı, yerel halkın gelenek ve göreneklerine, mahremiyetine ve değerlerine saygı gösterilmeli, bu turizm faaliyetinden yarar sağlaması için öncelikle, ekoturizm faaliyetinin yapıldığı bölgenin yerel halkının, bu faaliyetten maddi bir pay alması kolaylaştırılmalı,
- Seyahatçiler ve yerel halk arasında karşılıklı etkileşim teşvik edilmeli,
- Mevcut doğal ve kültürel kaynağa zarar vermemeli ve doğal çevreyi tüketmemeli,
- Söz konusu etkinlik, doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve ekolojik bütünlüğe doğrudan katkıda bulunacak net bir yarar sağlamalı,
- Doğa ve çevre etiğini ve çevre açısından uygun davranış biçimlerini teşvik etmeli,
- Etkinlikler, insana değil doğaya dönük olmalıdır. Yani ekoturist doğayı olduğu gibi kabul etmeli, kendine göre düzeltme ve değiştirme beklentisinde içersinde olmamalı,
- Dışsal değerlerden çok içsel değerler üzerinde yoğunlaşmalı,
- Doğal alan ve gelişmemiş alanlarda doğal çevreye eşlik eden kültürel unsurlarla ilk elden buluşma imkânı sağlanmalı,
- Etkinlik sürecine yöre insanların aktif katılımını sağlayacak potansiyele sahip olmalıdır. Böylece onlarında bu imkândan faydalanması suretiyle alanın doğal ve kültürel kaynaklarına daha çok değer verilmesi sağlanmalı,
- Ekoturizm etkinliğinde, hissedilen macera heyecanı ya da fiziksel başarı elde etme düşüncesi kadar doğaya katkı, öğrenme ve takdir ölçüleri ile tatmin olma özelliği olmalı,

- Yörenin, bölgenin veya ülkenin mirasını (kültür ve tarih) ve kaynaklarının verimliliğini koruma ve sürdürme, kaynaklar üzerinde oluşan problemleri uygun planlama, politika ve yönetim yaklaşımları ile çözümlemeli,
- Turizm aktivitelerinin çevre ve kültürel değerler ile uyumu sağlanmalı, turistlerin ihtiyaçlarını karşılamaktan çok çevrenin ve yerel halkın kültürüne saygı gösterilmeli,
- Yerel halkın ekonomik çıkarları düşünülmeli,
- Çevresel ve kültürel ilginin sağlanması gereklidir, kültürel alışverişi ve biyolojik çeşitliliğin korunması desteklenmeli,
- Kaynakların tüketilmeden çevresel bir bilinç ile geliştirilmeli,
- Kaynaklara, yerel halka ve turizm sektörüne uzun vadede fayda sağlanmalı,
- Turistlere doğrudan (aracısız), katılımcı ve bilgi verici deneyimler sağlanmalı,
- Ekolojik sürdürülebilir turizmin en iyi örneğinin sunulmalı,
- Ziyaretçilerin hassas doğal ve kültürel çevreleri gezerken negatif etkilerini en aza indirecek şekilde hazırlanmalı,
- Ziyaretçilerin karşılaşacakları yerel kültür, doğal bitki örtüsü ve fauna için önceden hazırlanmalı,
- Ziyaretçilerin doğal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak için bilgi verilerek, uygulamalı olarak düzeltici davranışların sergilenmeli,
- Ziyaretçilerin beklentilerinin karşılanması,
- Yerel halk, yerel yöneticiler, sivil toplum örgütleri, turizm sektör temsilcileri ve turistlerden oluşan ekip için seyahat öncesi, süresince ve sonrasında eğitim çalışmalarının yapılması, ekip içerisinde işbirliği ve uyumun sağlanması, ekip tarafından doğal ve kültürel çevreye karşı dürüst ve ahlaklı davranışlar gösterilmeli ve kaynakların gerçek değerlerinin bütün ekip tarafından kabul edilmesi sağlanmalı,
- Olumsuz etkileri azaltmak için küçük gruplar halinde iyi ve deneyimli liderler eşliğinde seyahatler düzenlenmeli,

- Doğal alanların korunmasına katkı sağlanmalı,
- Kaynak yönetimi kapsamında kaynaklar tanınmalı ve sınırları belirlenmeli,
- Doğal ve kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak için yönetici, personel ve işverenlerin yasal düzenlemeleri çok iyi bilmesi ve kabul edilmesi sağlanmalı,
- Çevre duyarlı konaklama imkânları yaratılmalı,
- Beklentilerin gerçekleşmesi için pazarlama imkânları yaratılmalıdır.

2. Ekoturizm Türleri

Ekoturizm etkinlikleri değişik biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Ekoturizm kapsamında sayılabilecek başlıca etkinlikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Akarsu Turizmi (Kanoculuk ve Rafting)
- Mağara Turizmi
- Atlı Doğa Yürüyüşü
- Macera Turizmi
- Balon Turizmi
- Sportif Olta Balıkçılığı
- Bisiklet Turizmi
- Sualtı Dalış
- Botanik Turizmi
- Tarım ve Çiftlik Turizmi (Agriturismo)
- Dağcılık
- Trekking
- Enoturizm (Bağ ve şarap Turizmi)
- Yaban Hayatı Gözlemciliği
- Foto Safari
- Yamaç Paraşütü

- Kamp Karavan Turizmi
- Yayla Turizmi
- Ornitoloji (kuş gözlemciliği)
- Kış Turizmi
- Kırsal Turizm ve Çiftlik Turizmi
- Orienteering (Yön Bulma)

Ekoturizm çeşitli kıstaslara göre gruplandırılır. Bu kıstaslar turizmde kullanılan araçlar (bisiklet, balon, at) gidilen yerin doğası (dağ, yayla, mağara) yapılan etkinliğin özelliği (akarsu, av, bilim, trekking) gibi çeşitlilik gösterir (Altan 2006).

2.1. Yayla Turizmi

Günümüzde büyük şehirlerde yaşayan insanların şehrin gürültüsü ve kirliliğinden kaçıp, doğal güzelliklere sahip olan sessiz alanları tercih etmelerinin doğal bir sonucu olarak, özellikle kıyı şeridindeki tatil yörelerinin sıcak ve nemli havasına karşılık yaylaların çok çeşitli bitki örtüsüne sahip olması, ormanları, krater gölleri, ırmakları, kültürel ve arkeolojik değerleri, dağ ve doğa yürüyüşleri, kış sporları, av olta balıkçılığı, yayla şenlikleri ve el sanatları gibi değerler taşıması nedeniyle bu bölgelerin turizm çekim merkezi olmalarına olanak sağlamaktadır (Kozak vd. 2006).

2.2. Kış Turizmi

Yaz aylarında artan talep deniz-kum- güneş üçlüsüne dayanan kitle turizmi şeklinde kendini göstermektedir. Ancak tatillerini genellikle yaz mevsiminde geçiren insanların son yıllarda bu alışkanlıklarını kış mevsiminde de sürdürmeye başladığı görülmektedir. Bu yönde giderek artan talebi karşılayabilmek amacıyla turizmde gelişmiş ülkeler bu talebe uygun turistik ürünler geliştirmişler, bunun neticesinde kış turizmi doğmuştur (Zeydan, Sevim 2008).

2.3. Kırsal Turizm ve Çiftlik Turizmi

Kent insanları, çoğunlukla kırsal alanlara, rekreasyonel amaçlı günübirlik veya akraba-eş/dost ziyaretleri için giderken, özellikle kırsal yaşam biçiminin çekiciliği, stres ve baskı yaratacak sınırlamaların ve zorunlulukların olmayışı, buna karşın kişilerin kendilerini

özgür hissetmelerini sağlayacak olanakların varlığı, günümüzde gerek hafta sonları gerekse mevsimlik tatillerde bu ortamlara çoğu ziyaretleri beraberinde getirmiş ve böylece kırsal turizm denilen bir turizm türü doğmuştur (Çakır, Çakır 2012).

Kırsal turizm, özellikle nüfusun az olduğu, ekonomik sıkıntıların yaşandığı dağlık-tepelik iç bölgelerde devreye sokulan bir turizm türüdür. Başlangıç noktasını köy veya çiftlik gibi herhangi bir kırsal yerleşim birimi oluşturmaktadır. Ancak bazı durumlarda doğal peyzajın eşsiz güzelliklere sahip olması ve birtakım sportif etkinliklerin uygulanmasına olanak vermesi, hem bu potansiyelin değerlendirilmesini, hem de köylerin kalkınmasını hedef alan uygulamaları gündeme getirmektedir. Bu ikili amaç doğrultusunda doğa turizminden kırsal turizme yaklaşılmaktadır (Soykan 2000).

Çiftlik turizminin tarıma alternatif gelir kaynağı olabileceği, düşük sezonda turizme katkı sağlayabileceği, ekonomik açıdan destekleyip ek gelir sağlayabileceği ve istihdam yaratabileceği, ayrıca çevrenin korunmasına ve bu doğrultuda sürdürülebilir bir turizm faaliyeti olabileceği göz önüne alınarak Türkiye'nin ulusal, bölgesel ve/veya yerel turizm planlarında detaylı olarak yer verilmesi gerekmektedir (Uygur, Akdu 2009).

2.4. Foto Safari

Seyahat anlamına gelen safari fotoğraf çekmek amacı ile gerçekleştiriliyorsa foto-safari olarak tanımlanmaktadır. Foto-safari yapılabilecek alanda güzel doğa manzarasına sahip olma, flora ve fauna yönünden zenginlik, ilginç topografik yapı, iklimsel değişimleri izleyebilme gibi özelliklerin olması gerekmektedir (Sezen vd. 2012).

2.5. Akarsu Turizmi (Kanoculuk ve Rafting)

Dilimize İngilizce terminolojiden geçen rafting kelime anlamıyla “salcılık” demektir. Rafting yapılacak akarsu parkurları ve zorluk dereceleri önceden belirlenmektedir. Rafting parkurları suyun akış hızı ve hacmi, nehir yatağının genişliği, suyun bazı yerlerde yaptığı düşüş yüksekliği ve rapidlerin uzunluklarına göre kolay, zor ve geçilemez olarak zorluk dereceleri bakımından 6 dereceye ayrılır (Erdoğan 2003). (Rapid:Nehir ve çay gibi akarsular yatakları içinde akarken kaya, ağaç kütüğü, kısa veya uzun çağlayan gibi birtakım doğal engellerle karşılaşır ve bu nedenle suyun akış hızı zaman zaman değişir. Bazen de su yüksekten dökülerek kısa çağlayanalar oluşturur. Akarsuyun içinde oluşan bu tür oluşumlara rapid adı verilir.)

2.6. Bisiklet Turizmi

Bisiklet turizmi yeni yaygınlaşmaya başlayan bir turizm türüdür. Doğanın daha derinlerine yol olmayan yerlerine gidebilmek, her yerden rahatlıkla geçebilmesi, gerekirse elinize alıp taşınabilecek kadar hafif olması ile kısa sürede çok yer gezebilmek, aynı zamanda sürat yapıp kötü arazi koşulları ile de mücadele edebilmenin verdiği macera duygusu ile yaygın bir spor olmuştur (Altan 2006).

2.7. Ornitoloji (Kuş Gözlemciliği)

Kuş gözlemciliği doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporudur. Sağlıklı bir çevrenin en iyi göstergesi olan kuşlar her türlü yaşam ortamında bulunurlar. Kent içerisinde parkta, sulak alanda, bozkır, orman, çöl gibi hemen her yerde kuş gözlemciliği yapılabilir. Kuş gözlemciliğinin mevsimi, zamanı da sınırlı değildir; 365 gün 24 saat yapılabilir (Selimoğlu, 2004).

Genelde, kuş gözlemcileri eğitilmiş, orta yaş grubunda ve iyi gelirli insanlardır. Amerika’da bir kuş gözlemcisinin ortalama yıllık geliri 50.000 \$’ın üzerindedir ve üçte biri en azından üniversite mezunudur (Cordell, Herbert 2002).

Kuş gözlem turizmi, yerel halkın ekonomi ve çevresel durumunun iyileştirilmesinde, biyo çeşitliliğin değeri konusunda yerel halkın eğitiminde ve başarılı koruma ve doğal alanların muhafazası için yerel ve ulusal teşvikin yaratılmasında yüksek potansiyele sahiptir. Her ne kadar bu hobinin ekonomik ve çevresel etkileri üzerinde daha çok araştırma yapılmasına ihtiyaç olsa da, kuş gözlemcilerin doğaya verdiği rahatsızlık azaltılmalı ve kuş gözlemciliğinin yerel halka olan ekonomik katkısının artırılması için daha fazla girişimlerde bulunulmalıdır (Şekercioğlu 2002).

2.8. Doğa Yürüyüşü (Trekking)

Trekking’in kelime anlamı “kağnı arabası, atla veya yay olarak yapılan uzun zorlu seyahat” demektir. Ancak günümüzde trekking kavramı bir doğa sporu veya hobi faaliyeti olarak anlam kazanmıştır. Çağdaş anlamı ise, “bir bölgenin dağlık kesimlerinde, dağcılık tekniği gerektirmeden, zor ve sarp yerlere girmeden, küçük patikaların takip edildiği, belirli zorluklar ve özellikler gösteren doğa koşullarında, yaş gruplarına uygun ve zamanla

sınırlı olarak düzenlenen uzun yürüyüşlerin” genel adıdır. Yapılan trekking etkinliğin zorluk derecesine göre hard ve soft olmak üzere iki gruba ayrılır (Erdoğan 2003).

2.9. Atlı Doğa Yürüyüşü

Doğal güzelliği, bitki örtüsü, topografyası, sosyo-kültürel özellikleri, tarihi dokusu bakımından farklı özellikler taşıyan alanlarda günü birlik veya birkaç günlük gezi programları aracılığıyla atlı doğa yürüyüşleri de bir ekoturizm faaliyetidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın çevre korumayı amaçlayan çeşitli turizm projeleri bulunmaktadır. Bu projelerden birisi de “Atlı Doğa Yürüyüşü” Projesi’dir (Sezen vd. 2012).

2.10. Av Turizmi ve Nehir, Göl Balıkçılığı

Avcılık ve balıkçılık, bilinçli ve kurallara uygun olarak yapılması durumunda her yönden olumlu etkileri olan bir turizm türüdür. Bir yandan ülkenin yaban hayatını koruyup geliştirirken, diğer yandan da önemli bir gelir kaynağını oluşturmaktadır. Av turizminin önemsendiği ülkelerde av hayvanları sayıca artmakta, çevreye ve yaban hayatına özen gösterme duygusu gelişmektedir. Ayrıca av turizminin yapıldığı yörelerde usulsüz avcılığın azaldığı ve oto kontrolün sağlandığı da görülmektedir (Kozak vd. 2006).

2.11. Orienteering (Yön Bulma)

Orienteering İskandinavca bir kelimedir ve yön bulma anlamına gelmektedir. Üzerinde kontrol noktaları işaretlenmiş büyük ölçekli (detaylı) bir harita ve pusula yardımıyla yönünü bularak belirli bir parkuru en kısa sürede tamamlama yarışmasına Orienteering denir (www.clubs.bilgi.edu.tr).

3. Ekoturizmin Etkileri

Küreselleşen dünyada gitgide önem kazanan çevre ve yerel kültürlerin korunması açısından ekoturizm büyük faydalar sağlamaktadır. Bu faydalar ekonomik, kültürel açıdan ele alınmaktadır.

3.1. Ekoturizmin Çevresel Etkisi

Turizmin doğal çevre üzerine çeşitli etkilerinin olduğu bilinen bir gerçektir. Çevresel ve kültürel değerlerin var olduğu yerlerde yapılabilecek ekoturizmin olumsuz çevresel

etkiler konusunda bir tehdit de oluşturabileceğini söylemek mümkündür. Doğal güzellikler, plansız yapılaşmalar ve nüfus baskısı nedeniyle yok olabilmektedir (Arslan, 2005).

Ekoturizmin her ne kadar çevre dostu hedeflere sahip olsa da doğru yönetilmediğinde olumsuz etkileri olabilir. Ekoturizmin olası etkileri arasında aşırı kalabalığın yarattığı tehdit, erozyon, ormanların tahribi, artan ulaşım olanaklarının yarattığı tahribat, nadir kaynaklar için artan rekabet ortamı, tüm bu etkileri absorbe etme yeteneğinin çok az olduğu ekoturizm merkezlerinde yıkıcı etkilere yol açacaktır. Ekoturizm, doğal ve kültürel çevreyi koruyarak ve halkın refahını gözeterek sorumluluk yoğun bir turizm faaliyeti olarak gerçekleştirilmelidir. Ekonomik ve ekolojik verimliliği bir arada taşıması gerekmektedir (Yılmaz 2010).

Ekoturizm etkinliklerin yaşanılan çevre üzerindeki olumsuz etkileri az da olsa görülmeye başlamıştır. Ekoturizm etkinliklerinin gitgide artmasıyla, köylerde doğal olarak enerji, su ve diğer kaynakların tükenme oranında da hızlı bir artış meydana gelmektedir. Bu artışın hızlı olmasından dolayı kirlilik ve atık madde sorunu da yaşanmaktadır. Bu yüzden kaynakların doğru ve etkin bir şekilde yönetilmesi gereklidir. Ayrıca bu sorunların varlığı neticesinde altyapı yetersizliği de eklenince ekoturistlerin daha uzun soluklu kalmalarını veya araştırma alanına bir daha gelmelerine engel oluşturabileceği de söylenebilir (Türker, Aydın 2010).

Ekoturizm ile koruma ve gelişme birbiriyle bağlantılıdır. Ekoturizm sağladığı faydaların yanı sıra zararlar da ortaya çıkabilmektedir. Ekoturizm etkinliklerinin olumlu çevresel ve sosyal etkisi olsa da doğru planlanmadığı durumda çevresel zararlara neden olabilmektedir. Doğa ile ilgili olan her turizm çeşidi, doğanın korunması ile ilgili gerekli önlemler alınmazsa doğaya zararlıdır. Ancak kitle turizmi ile karşılaştırıldığında doğanın maruz kaldığı zararların boyutları çok fazla olmasa bile bazı sorunlar oluşmaktadır. Ekoturizmin de çok ciddi olumsuz çevresel etkileri bulunmaktadır (Khabbazi, Yazgan 2012).

Bir ekolojik gelişme aracı olarak ekoturizm, uzun vadede yerel olarak doğal kaynakların sürdürülebilirliğini gerçekleştirme şeklinde bir fayda sağlayacaktır. Ancak, yerel katılım olsun veya olmasın ekoturizm faaliyetleri, yerel olarak elde edilmiş net faydalar açısından her zaman arzu edilen sonuçları doğurmayabilir. Sağladığı yararların yanı sıra, zamanla o bölgelerin taşıma kapasitesinin aşılması durumunda çevre sorunları

söz konusu olabilmektedir. Ekoturizm kitle turizmi kadar olmasa da, uzun vadede olumsuz çevresel baskılara neden olabilmektedir (Kaypak 2012).

Ekoturizm faaliyetleri iyi planlanmadığı durumlarda, kitle turizmi kadar çevresel tahribata sebebiyet verebilmektedir. Bunun nedeni, ekoturizm hedeflerinin hassas ekosistemler olması ve bu bölgelerde yapılacak herhangi bir turizm hareketinin doğal kaynakların yok edilmesini beraberinde getirebileceğidir. Hatta bu durum çevre kirliliğinden, gürültü kirliliğine, trafik sıkışıklığından, fiyatların artmasına ve güvenlik sorunlarına kadar turizmin bildik olumsuzluklarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bu olumsuzlukları ortadan kaldıracak politikalara yönelinebilir (Öztürk, Yazıcıoğlu 2002).

Turizm ve rekreasyon faaliyetleri, bir yandan çevre öğelerini kullanırken diğer yandan da bu öğeleri korumak zorundadır. Bu korumanın gerçekleşebilmesi için birçok ülkede doğal alanlar çeşitli yöntemlerle koruma altına alınmış ya da alınmaya devam etmektedir. Milli parkların doğal yapısında tahribata neden olan en önemli faktörler arasında, parkın ekolojik yapısına uygun olmayan turizm ve rekreasyon faaliyetleri bulunmaktadır. İyi planlanmamış turizm ve rekreasyon faaliyetleri milli parkların flora, fauna, hava, su ve kıyı/sahilleri üzerine önemli olumsuz çevresel etkiler yapmaktadır (Çevirgen 2002).

Ekoturizm her ne kadar çevreyi, yerel halkı ve değerlerini, doğal alanları korumaya yönelik bir turizm çeşidi olarak kabul edilse de uygulama aşamasında ekoturizmin ilke ve kurallarına uygun bir sistem kurulmalı ve bu sisteme bağlı kanılmalıdır. Aksi takdirde ekoturizm amaçlarından sapmış ve kitle turizmi haline gelmiş olur. Dolayısıyla da turizmin meydana getirdiği çevresel atıklar, doğa tahribatı gibi olumsuz etkiler devam ederek sürdürülebilir turizm kapsamı dışına çıkmış olur.

3.2. Ekoturizmin Ekonomik Etkisi

UNWTO'nun (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü) verilerine göre global ekonomik iyileşmenin yavaşladığı, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da ki büyük siyasi değişimler ve Japonya'daki doğal felaketlerin yaşandığı 2011'de, 2010 yılında 939 milyon olan uluslararası turist giriş sayıları %4.4 büyüyerek 980 milyona çıkmıştır (media.unwto.org).

Ekoturizme ilişkin araştırmalara göre, her şey dahil paket turlardan elde edilen gelirin % 80'i havayolları, oteller ve diğerk uluslararası şirketler tarafından paylaşılmasına karşın, ekoturistler genellikle yöresel satın alma ve kiralamalar yaptıkları için, gelirlerinin bazen % 95'i oranında yerel ekonomiye katkı sağlamaktadırlar (Güneş 2008).

Ekoturizm uluslararası turizm faaliyetleri arasında en hızlı gelişen faaliyet alanıdır. Kosta Rika, Meksika, Belize, Ekvator ve Dominik Cumhuriyeti'ne gelen tüm turistlerin yaklaşık %46'sı özellikle bu destinasyonlardaki koruma altındaki yaban hayatı görmek için gelmektedir. Ayrıca foto safari için gelen yabancı turistlerin yoğun olduğu Kenya, Tanzania gibi destinasyonlar ekoturizmden önemli miktarda döviz elde etmektedir. Ekoturizm pazarı dinamik bir yapıya sahip olup, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir aracı olarak olarak hızlı bir şekilde büyümektedir (BAKA 2012).

Ekoturizmin önemli etkilerinden biri de, doğayı korunma ile birlikte ekonomik faydalar sağlamasıdır. Ekoturizm eğilimini destekleyenler onun sosyo-ekonomik değerini vurgulamakta ve aşağıda belirtilen olası bazı sosyo-ekonomik faydalar içerdiğini savunmaktadırlar (Boltan 2001; Akın 2006; Benzer 2006; Güneş 2008; Kuter,nal 2009; Khabbazi, Yazgan 2012):

- Ekoturizm yerel ekonominin gelişmesine öncülük ederek; oteller, restoranlar, hediyeelik eşya satan yerler ve seyahat hizmetleri gibi turizm endüstrisi ile ilgili unsurları desteklemektedir.
- Ekoturizm doğrudan iş imkanı yaratmaktadır.
- Ekoturizmin tur rehberliği, güvenlik, pansiyonculuk, el sanatları, yeme içme ve ulaşım hizmetleri gibi yeni iş olanakları yaratmaktadır.
- İş olanakları yöre halkı için ekonomik fayda sağlamaktadır. Yeni istihdam olanakları diğerk ekonomik faaliyetlere göre daha krlı, evre koruma açısından ise kırsal kullanımlara göre daha fazla sürdürülebilir niteliktedir.
- Ekoturizm gelirlerinin büyük ölçüde yöre insanına geri döndüğü ve bu insanların daha çok turistlere yiyecek, içecek, konaklama, taşıma, rehberlik gibi hizmetleri sunan yöre halkı oldukları düşünüldüğünde, sürdürülebilir turizm ve ekoturizmin bu insanlar için ne derece önemli olabileceği gayet iyi anlaşılmaktadır. Bu sayede yöredeki sürdürülebilir geçim kaynakları ön plana çıkartılmakta, doğal kaynakların

aşırı kullanımı önlenmekte ve sürdürülebilir olmayan geçim kaynaklarına alternatifler ortaya konmaktadır.

- Uygun yönetildiği takdirde, özellikle ekoturizm faaliyetlerinin yapıldığı milli park v.b yerlerin yetkililerine, bu yerlerin kendi finansmanını sağlayan bir mekanizma olarak doğal mirasın korunmasına hizmet eden bir araç olmaktadır.
- Milli parklar ekonomik açıdan ülkeye fayda sağlamaktadır. Bu genellikle ziyaretçilerden alınan giriş ücretleri ile gerçekleştirilmektedir. Park giriş ücretleri yerli ve yabancı turistler için ayrı olarak düzenlenmektedir. Ekoturizmin altyapı olanakları yanı sıra yöre halkı için ekonomik fayda ve iş olanakları sağlamaktadır.
- Mal ve döviz kazancı sağlayarak ülkelerin gelişmesini sağlamaktadır.
- Tarımın olmadığı bölgelerde yerel ekonomiyi çeşitlendirmektedir.
- Kenarda kalmış tarıma elverişli geniş toprakların verimli kullanılmasını özendirerek, bu yerlerin doğal bitki örtüsü ile kalmasına olanak vermektedir.
- Ulaşım ve iletişim sistemleri altyapılarının gelişmesi sonucunda yerel halka hizmet edilmektedir.
- Ekoturizm, ekonomik destek sağlayarak, yerel kültürlerin korunması sağlamaktadır.
- Ekoturizm yerel ürünlere olan talebi artırmaktadır.
- Farklı kültürler ve farklı ırklardan insanları bir araya getiren ve yerel toplum saygısını artıran ekoturizmden elde edilen gelir yerel halka kazanç sağlamak ve iş bulmak için yapılan göçleri de kontrol altında tutmaktadır. Böylece yerel bilgiler de toplum içinde kalarak devamlılığı sağlanmaktadır.
- Ekoturist yöre insanların ekonomik refahına ve alanın korunmasına, doğrudan faydalanmaya yönelik istihdam ve finans araçları yaratmasıyla da ziyaret edilen alana katkıda bulunmaktadır.

Ekonomik etki ve doğal alanların yakınlarındaki halka iş olanağı sağlama ekoturizm bağlamında kritik bir rol oynar (Lindberg 2001). Ekoturizmde yerele katkının ön planda olması gerekmektedir. Bu açıdan ele alındığında bazen, ekoturizm diye nitelenen faaliyetlerin doğasının ne kadar ekoturizm olduğu şüphelidir. Turistlerin yerelde çoğu kez hiç harcama yapmamasıyla sonuçlanan faaliyet düzenlemesi ekoturizmin yerele fayda

ilkesini ortadan kaldırmaktadır. Yerelde nerede nasıl harcama yapılacağı (ve yapılmayacağı) tur operatörleri tarafından örgütlenmektedir. Harcama yapılacak yerler önceden belirlenmektedir. Bu nedenle bazen yerel girişimcilere çok az ve yerel halka yok denecek kadar az ekonomik fayda getirilmektedir (Akşit 2007). Ekoturizm için dolaylı ekonomik faydanın yine o bölgede kalıyor olması çok önemlidir. Eğer restoran turiste sunacağı ürün için ürünü bölge dışından alıyorsa burada 'leakage' yani 'ekonominin dışarıya sızması' yaşanmaktadır. Dışarıya sızdırma oranı büyüdükçe, ekoturizmin bölgede yarattığı doğrudan ekonominin bölgedeki koruma ve sürdürülebilirlik etkinlikleri için oluşturulacak fonlara gitme olasılığı azalır. Profesyonel girişimlerle ekoturizm potansiyelinin yaratacağı ekonomik değer ve sosyal maliyetler içselleştirilirse ve ortaya çıkan değerlerin yerel halka dağılımı yönünde çaba harcanırsa, dışarıya sızıntı oranı azaltılabilir (Yücel 2002).

3.3. Ekoturizmin Kültürel Etkisi

Farklı kültürler ve farklı ırklardan insanları bir araya getiren ve yerel toplum saygısını artıran ekoturizmden elde edilen gelir yerel halka kazanç sağlamakta ve iş bulmak için yapılan göçleri de kontrol altında tutmaktadır. Böylece yerel bilgiler de toplum içinde kalarak devamlılığı sağlanmaktadır (Kuter, Ünal 2009). Sürdürülebilirliğin önemli bir boyutu da kültürün yaşatılması ve tahrip edilmemesidir. Turizm sektöründe kullanılan bilgi ve teknolojinin, turist kabul eden bölgelerdeki miras ve yaşayan kültürü yok etmeyen bir turizm çeşidinin geliştirilmesine katkı sağlaması gerekmektedir. Bölge halkının ve bölgeyi ziyaret eden turistlerin, bölgedeki turizm kaynakları hakkında bilgi sahibi olması ve kültürel unsurların gelecek nesillere taşınmasında bilgi teknolojilerinin kolaylık sağlaması, kültürün sürdürülebilirliğine yardımcı olacaktır (Özkök, Gümüş 2009).

Tarihi ve kültürel alanlar turizm için en önemli çekiciliklerdir. Bu alanlardan özellikle arkeolojik alanlar, koruma alanları içerisinde yer almaktadır. Bu alanlarda gerçekleştirilen turizm aktivitelerinin bu değerlere olumsuz etkisi olmaktadır. Toprak erozyonu ile karşılaşılan bir arkeolojik alanda birçok değer yok olabilmektedir. Bu alanlardaki aşırı kullanımlar ve yanlış tarihi eser arama çalışmaları kültürel çevre aleyhine sonuçlara neden olmaktadır. Turistler ile yerel halkın kültürel uyumsuzluğu, bölgede istenmeyen çeşitli eylemlerin oluşmasına neden olmaktadır. Turistik aktivitelerinin yerel halk için olumsuz etkilerinden biri de doğal alanların özel mülkiyete geçerek yerel halkın kullanmasını engellemektir (Benzer 2006).

Turizmin geliştirilmesi amacıyla yerel ve doğal alanlarda önemli değişiklikler yapılmaktadır. Yerel topluluklarda, insanlar topraklarından ve yüzlerce yıldır kullandıkları deniz ve doğadan mahrum bırakılmaktadır. Geleneksel üretim faaliyetleri ortadan kaldırılmakta onun yerine mevsimlik faaliyete dayanan bir kültür ve ticari bir ilişki biçimi kurulmaktadır. Böylece, bir kültür tümü ile ortadan kaldırılarak turizm endüstrilerine fonksiyonel bir yapı kurulmaktadır. Doğal alanlar bir zaman koruma alanı iken turizm amaçlı bir kullanıma uğratılmaktadır. Özellikle de yerel topluma ekonomik fırsatlar verilmediği zaman, turizmde yer almak istiyorlar mı istemiyorlar mı veya nasıl yer almak istiyorlar gibi sorular cevaplanmadığı sürece sosyal etkiler daha da artacaktır (Erdoğan 2003).

Ekoturizmin sosyo-kültürel çevre üzerindeki olumsuz etkileri festivaller, şovlar, gösteriler gibi kültürel faaliyetlerin bir ticari etkinlik olarak turistlere sunulmaya başlanması, bu değerlerin orijinal yapısını bozmakta ve kültürel bozulmalara neden olabilmekte ve ekoturizmin yerel sosyal sistem üzerinde olumsuz etkileri görülebilmektedir. Bu etkiler; konaklamalar, hizmetler, altyapı gibi yerel olanakların turistlerle paylaşılması, yönetim ve profesyonel kadrolar için yöre dışından büyük yetki ve yüksek ücretlerle istihdam sağlanması, kumar, çeşitli suçlar, alkol tüketimi gibi faaliyetlerin artması, ziyaretçi sayılarının artmasıyla dilde ve yerel kültürde bir erozyon olması gibi durumların ortaya çıkardığı rahatsızlıklar şeklinde belirtilebilir (Demir, Çevirgen 2006).

4. Türkiye’de Ekoturizm Faaliyetleri

Turizm Bakanlığı turizm ürünlerini çeşitlendirmeyi ve kıyı alanları üzerindeki baskıları azaltacak ve turizm sosyo-ekonomik faydalarını daha az gelişmiş bölgelere dağıtacak şekilde tatilleri yaymayı amaçlayan bir politika ortaya koymaktadır. Bu hedefle aşağıdaki projeler gerçekleştirilmiştir (www.turcev.org.tr, www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr)

- *Mavi Bayrak Projesi*

Avrupa Topluluğu, kendi ülkelerinde yüzme amacı ile kullanılacak göl ve deniz suları için gerekli su kalitelerini belirleyen mikrobiyolojik parametreleri, yol gösterici ve uyulması zorunlu hükümler olarak ortaya koymuştur.

Bu çalışmalar 1987 yılında Avrupa Çevre Eğitim Vakfı (FEEE) tarafından yürütülen Mavi Bayrak Kampanyası adı altında birleştirilmiş önce 11 AT ülkesi daha sonra 22 ülkede başarı ile uygulanmıştır. 2001 yılında ise Avrupa'nın dışında yer alan ülkelere gelen talepler doğrultusunda kampanyanın kapsamı genişletilmiş olup Avrupa Çevre Eğitim Vakfı'nın adı Çevre Eğitim Vakfı olarak değiştirilmiştir.

Bu program, Turizm Bakanlığı'nda Proje İnşaat Daire Başkanlığı Çevre Sorunlarını Önleme Şubesi tarafından yürütülmektedir.

- *Atak Projesi*

1989 yılında başlayan ve Ege ve Akdeniz kıyılarındaki ilçelerin ve köylerin yer aldığı 2000 km. kıyı şeridini kapsayan bir projedir. Proje ile ilk önce altyapı eksikliklerini düzeltmek, daha sonra yeni kıyı yönetim yöntemlerini tanımlamak amacı ile tasarlanmıştır.

- *Yayla Turizmi Projesi*

Doğu Karadeniz, Akdeniz (Toros Yaylaları) yaylalarından başlatılmış olup, ülke genelinde devam etmekte olan bir çalışma söz konusudur. Çalışma bütünü içinde bugüne kadar 26 adet yayla "Yayla Turizm Merkezi" ilan edilmiştir.

- *Dağ-Doğa Yürüyüşü Projesi(Trekking)*

Proje kapsamında, dağ-doğa potansiyelinin planlı bir yaklaşımla turizm olgusu içerisinde değerlendirilmesi, böylece turizmin tür ve aktivitelerinin zenginleştirilerek arz kapasitesinin geliştirilmesi alternatif turizm alanlarının koruma-kullanma dengesi içerisinde hizmete sunulması, tanıtılması, farklı yörelerin turizmin ekonomik ve sosyal katkılarından yararlandırılması amaçlanmaktadır.

- *Akarsu Turizmi (Kano-Rafting) Projesi*

Akarsuların önemli bir bölümü, özellikle Çoruh Nehri, Köprüçay, Manavgat Çayı, Dim Çayı, Alara Çayı, Adana Fıka Göksu, Zamantı, Fırat Nehri, rafting, kano ve nehir kayağı için çok elverişlidir.

- *Bisiklet Tur Güzergahlarının Geliştirilmesi Projesi*

Kültür ve Turizm Bakanlığı çeşitlendirme politikasının bir gereği olarak ve yumuşak turizm yaklaşımı ile ele alınan trekking, rafting vb. turizm aktivitelerinin yanında yine cazip bir doğa sporu olarak giderek daha çok ilgi görmektedir.

- *Atlı-Doğa Yürüyüşü Projesi*

Atlı Doğa Yürüyüşü Kapadokya, Kastamonu, Antalya, Muğla gibi yörelerde Seyahat Acentaları tarafından düzenlenmektedir.

- *Mağara Turizmi Projesi*

Turizm çeşitliliği açısından ülkemizdeki mağaralar, önemli bir potansiyel arz etmektedir. Mağara oluşumları açısından önemli bir nitelik olan karstlaşma özellikle Toroslar, Orta Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Trakya ve Kuzeybatı Anadolu bölgelerinde büyüklü küçüklü yüzlerce mağara oluşumuna neden olmuştur. Önceleri bilimsel ve sportif amaçlı etkinliklerin konusu olan mağaralar, günümüzde mağara içinde ve çevresinde yapılan gerekli düzenlemelerle turizmin hizmetine sunulmaktadır.

- *Sportif Olta Balıkçılığı*

Sportif, rekreasyonel ve animatif faaliyetler, bu yöndeki ihtiyaçları karşılayarak, konaklama süresini uzatan, dolayısıyla turizmin ekonomik katkısını arttıran faaliyetler olarak ülkemiz açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak yapılan araştırmalar sonucu, Türkiye'ye gelen turistlerin kalış sürelerinin, diğer Akdeniz ülkelerine oranla düşük olması ülkemizdeki rekreasyonel faaliyetlerin sınırlı kalmasına bağlanmaktadır.

- *Ornitoloji (kuş gözlemciliği)*

Özellikle kıtalar arasında, güney-kuzey ve kuzey-güney bazen doğu-batı ve batı-doğu yönünde göç eden kuşların kullandıkları köprülerden en önemlilerinden biri belki de en önemlisi Türkiye'dir. Türkiye RAMSAR (Sulak alanların korunması) sözleşmesine taraf olmuş ve uluslararası öneme sahip pek çok Ramsar sitesi (sulak alanı) bulunmakta ve bu bölgelerde pek çok kuş türü kışlayıp, üremektedir.

- *Önemli Kuş Alanları (ÖKA) Projesi*

Kuşların yaşamları boyunca bulundukları alanların sayısı sonsuzdur. Dolayısıyla tüm bu alanların etkili bir şekilde korunabilmesi imkânsızdır. Önemli Kuş Alanları (ÖKA) yaklaşımında, korunmaları ve iyi yönetilmeleri durumunda, kuşların ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına en verimli katkıyı sağlayacak öncelikli alanlar belirlenir. ÖKA, 1989 yılında Uluslararası Kuşları Koruma Konseyi tarafından başlatılan ve dünyanın birçok ülkesinde yürütülen bir projedir. Doğal Hayatı Koruma Derneği başlangıcından itibaren projenin Türkiye bölümü için gerekli çalışmaları başlatmış, 1997 yılında ÖKA kitabını yayınlamıştır. Halen yeni değerlendirme çalışmaları yapan dernek bir taraftan da izleme çalışmalarını sürdürmektedir.

BÖLÜM II

TURİZM PLANLAMASI KAVRAMI VE EKOTURİZM PLANLAMASI

Tezin ikinci kısmını oluşturan bu bölümde turizm planlaması ve ekoturizm Planlaması üzerinde durularak ve bu konularla ilgili kavramsal bir çerçeve çizilmiştir.

1. Turizm Planlaması Kavramı

Planlama kavramı, gelecekteki etkinlikleri ve önceden belirlenmiş hedefleri elde etmekle ilgilidir. Bütünleştirme ve gelişim planlaması, kapsamlı bir planlama şeklidir: kapsamlı çünkü ekonomik, maddi, toplumsal ve kültürel her türlü planlamaları içermektedir, statik bir kavram değildir, iç ve dış etkileri değişen bir dünyada en iyi stratejiyi harekete geçirmeye çalışır (Cooper vd. 1998).

Planlama kavramının çıkış noktası, geleceğe yönelik gelişmelerin genel toplum çıkarlarına uygun olması esasına ve amacına dayanmaktadır. Planlama genel anlamda geleceğe yönelik bir kestirim ve karar verme sürecidir. Bu aşamada planlama süreci kavramı ortaya çıkmaktadır. Planlama süreci, problemi, belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda çözüme götürmek için, bilgilenme aşamasından, uygulama aşamasına kadar gelişen bir akış içinde olayı izlemek demektir (Tozar 2006).

Turizm planı; turizm sektöründe optimal hedeflerin, bu hedeflere ulaşmak için kullanılabilecek kaynakların, alınacak önlemlerin belirlenmesi ve hedef- kaynak- önlem arasında ülkenin siyasal rejimine, ekonomik sistemine göre global analize dayalı gerçekçi bir uyumun kurulmasıdır. Bir dönemde turizm sektöründe ulaşmak istenilen hedefleri, bu hedeflere varabilmek için yararlanılabilecek araçları, olanakları, yapılacak işleri, iş zamanlamasını ve işlerin sorumlularını gösteren disiplinli bir düzenlemedir (Olalı 1990). Planlama kavramından hareketle turizm planlamasının araştırma ve değerlendirmeye dayalı devingen bir süreç olduğu söylenebilir (İçöz vd. 2002).

Turizm planlaması, ulusal kalkınma planı ve stratejisinin bir bileşenidir. Ayrıca turizm endüstrisi ile ekonominin diğer sektörleri arasında ve bölgesel alanlar ile turizm türleri arasında karar verme sürecini de içermektedir. Turizm endüstrisinin tarım, sanayi,

ulaşım ve sosyal hizmetler gibi diğerk sektörlere entegrasyonunu gerektirmektedir (Tosun, Timoty 2001).

Planlar, bir bölgedeki gereksinim ve problemleri yansıtmalıdır. Sadece nerede ne inşa edileceğı değıl, hangi şartlar altında olunduğı ama aynı zamanda sosyal birliktelik, ekonomik ve çevresel nesneleri plan yasaları yoluyla başarılı kılınabileceğıyle ilgilenilmelidir. Planlar, sonuçlarla tanımlama benzerliklerine odaklanmalı böylece yasalar tarafından yapılan ilerlemelerdeki umulan sonuçlar ölçülebilir (Department for Communities and Local Government: London 2006)

1.1. Turizm Planlamasının Tarihsel Gelişimi

Turizm faaliyetlerinde ilk planlama çalışmaları 12. yüzyılda kutsal toprakların kitlesel ziyarete açılması için yapılan düzenlemelere kadar uzanmasına karşın, turistik hareketlerin ekonomik bir sektör olarak planlaması gereğı 1950’lerde turizmin ulaştığı büyük boyutlardan sonra anlaşılmıştır (Olalı 1990).

Tablo 2. 1 Turizm Planlama ve Politika Çalışmalarının Tarihsel Gelişimi

Dönem	Sosyal Bilimlerdeki Teorik Gelişmeler	Kamu Yönetimindeki İdeoloji	Turizm Planlama ve Politika çalışmalarına Vurgu
1960’lar	Pozivitizm	Merkezi hükümetin egemenliğı	Turizm planlama ve politikası sosyo-ekonomik gelişim için bir araç, destinasyonların mekansal modellemesi;tatil alanları normatif metotlarda, turizm planlaması ve politikası, turizmin negatif sonuçlarını en aza indirmek için bir araç,
1970’ler	Modernizm ve	Hükümet ve sivil	Altyapı (Tedarik odaklı)

	Pozitivizmin eleştirisinin ortaya çıkışı, Postmodernizmin hız kazanması,	toplum arasındaki ilişkinin gitgide sorgulanması,	turizm planlama ve politikasının gelişimi, bölgesel kapsamlı turizm master planlama, Pazar odaklı turizm planlama ve politikasının gelişimi.
1980'ler	Homojen kamu yararı kavramının zayıflaması, post-pozitivist politika araştırmalarının hız kazanması, planlama ve politika sürecinde araştırmacının aktif bir ajan olarak kabul edilmesi,	Neo-liberalizm Kamu yönetiminden yeni bir halk yönetimine geçiş,	Topluluk (kitle) turizm planlaması, mekansal destinasyon planlaması.
1990'lar	Eleştirel çalışmalar, söylemler ve tartışmacı dönüş.	Yönetim yapısının ve özel- kamu sektör ortaklığının öneminin artması,	Planlama ve politika gelişiminde kurumsal etkiler, bütünsel sürdürülebilir turizmin gelişimi, Turizm planlamada güç, etki ve politika.
2000'ler	Post-postmodernizm	Post-neoliberalizm	İş- endüstri ilişkilerinin kurumsallaştırılması, iş birliği, ortaklık, endüstrinin kendi kendini düzenlemesi,

Kaynak: Dredge, Jenkins. "Tourism Policy and Planning", 2007

1.2. Turizm Planlamasının Nedenleri

Turizm sektörünün planlamasını gerektiren başlıca nedenler kısaca şöylece özetlenebilir (Olalı 1990; İçöz vd. 2002):

- Kamu yönetimi tarafından turizm sektörüne yapılacak müdahaleleri düzenlemek,
- Sosyal yapı, teknolojik yapı, ekonomik yapıdaki hızlı değişme ve gelişmelerin gelecekte yaratabileceği belirsizlikleri tahminlemek ve kısmen önlemek için gerekli önlemleri belirlemek,
- Toplumun beklediği daha hızlı ve daha büyük maddi ve manevi refahtan doğan boş zamanları daha iyi değerlendirmek,
- Tamamen kar ve kişisel çıkar amacına yönelik faaliyetlerin ortaya çıkaracağı tehlikeleri önlemek,
- Hedef tespitinde ve kaynak kullanımında öncelikleri isabetli bir şekilde saptamak,
- Gittikçe daha karmaşık biçim alan endüstriler arası ilişkileri düzenlemek,
- Turizm arz ve talep tahminlerini yaparak bunlar arasında dengeyi sağlayacak önlemleri belirlemek,
- Yetki ve sorumlulukları dağıtmak ve sorumlu kişileri saptamak,
- Tesadüflerin etkisini bertaraf etmek,
- Bölgede turizmin kontrolsüz gelişmesini önlemek,
- Arazi kullanımını olumlu yönde geliştirmek,
- Çevrede pozitif değişme yaratmak,
- Toplumsal kültürde olumlu değişme yaratmak,
- Bölgede taşıma kapasitesinin zorlanması önüne geçmek,
- Aşırı turist sayısını sınırlandırmak,
- Hizmet kalitesinde düşmeyi önlemektir.

1.3. Turizm Planlamasının Yararları

Ulusal ve bölgesel turizm planlaması yapılmasının birçok önemli yararları vardır. Turizm planlamasının sağladığı başlıca yararları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz (WTO 1994, Usta 2001 aktaran İçöz vd. 2002).

- Turizmin amaçları ve bu amaçların nasıl gerçekleştirileceğinin, yani turizm gelişiminin amaçları ve politikalarının belirlenmesi,

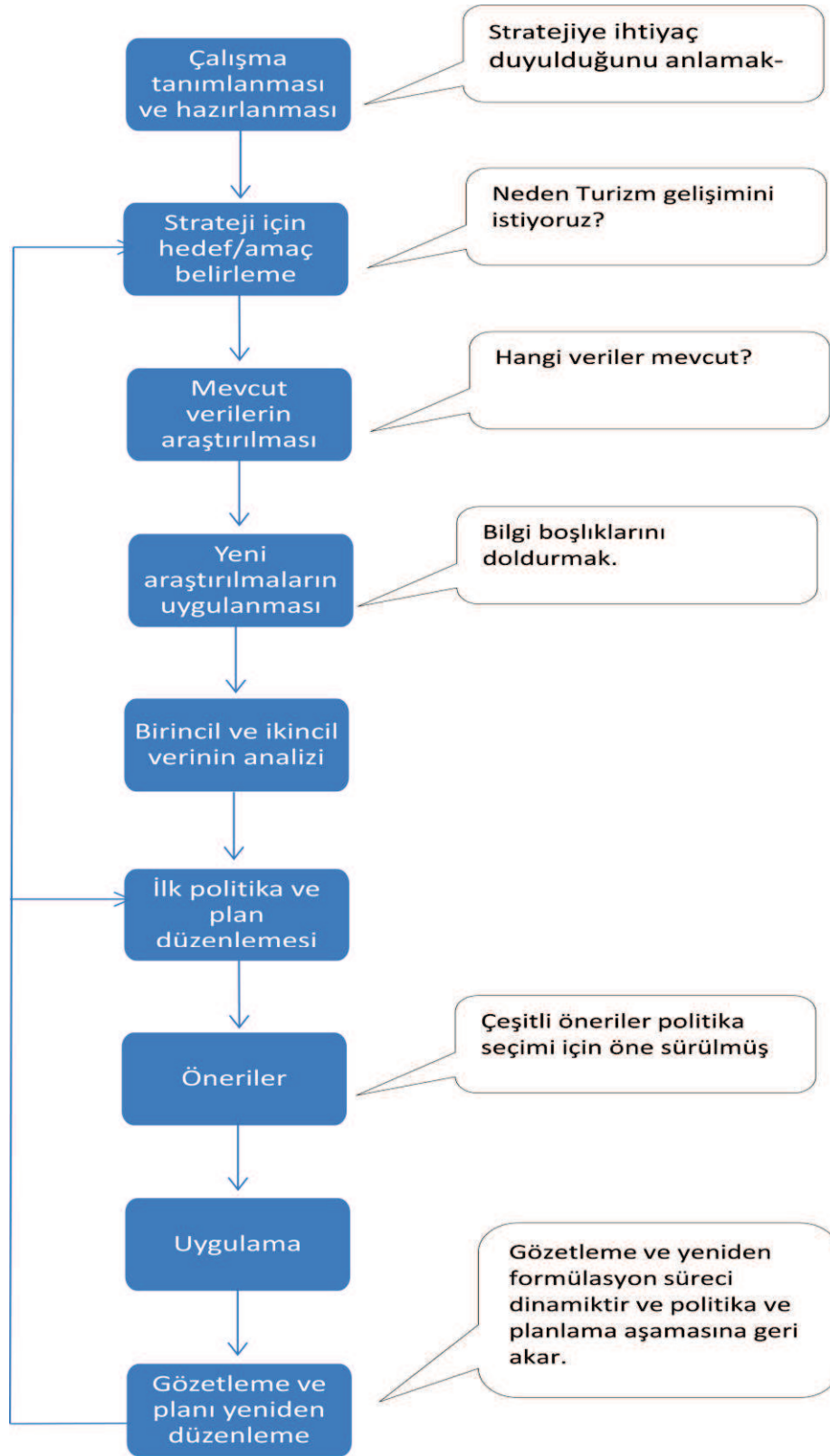
- Doğal ve kültürel kaynakların günümüz kullanımı için olduğu kadar gelecek için de korunmasını sağlayacak şekilde bir turizmin gelişiminin sağlanması,
- Ülkenin ya da bölgenin genel gelişim politikalarına turizmi entegre etmesi ve turizm ve diğer ekonomik sektörler arasında bağlantı kurulmasını sağlaması,
- Kamu ve özel sektörün turizm gelişimi üzerinde karar vermeleri için akılcı bir zemin sağlanması,
- Turizm sektörünün birçok unsurunun eşgüdümlü bir şekilde gelişimine olanak sağlaması, turizm çekiciliklerini, faaliyetlerini, tesislerini, hizmetlerini ve artan oranda bölümlenen ve çeşitlenen turizm pazarlarının birbiri ile bütünleştirmesi,
- Olası turizm sorunlarını en aza indirirken, faydaların topluma eşit dağılımı ile turizmin ekonomik, çevresel ve sosyal faydalarını dengelemesi ve optimize etmesi,
- Çekiciliklerin, tesislerin, hizmetlerin ve altyapının turizm gelişiminin boyutları, türü ve yeri konusunda rehberlik edecek fiziksel bir yapı sağlaması,
- Uygun tesis tasarımları ve birbiri ile uyumlu ve birbirini destekleyen belirli turizm alanları için hazırlanacak ayrıntılı planlar için standartlar ve rehberlik sağlanması,
- Gerekli örgütsel ve kurumsal çalışma ortamını sağlayarak, turizm gelişimi politikasının etkin uygulanması ve turizm sektörünün sürekli yönetimi için temel yaratması,
- Turizm gelişiminde kamu ve özel sektör çabalarının ve yatırımların etkin eşgüdümüne ortam sağlanması,
- Turizm gelişim sürecinin sürekli olarak kontrolü yapılacak işlerin istenilen şekilde gitmesini sağlayacak zemini sağlaması.

2. Turizm Planlama Süreci

Plan, eldeki kaynaklarla belli hedeflere ulaşmak için kullanılan araçlar, kurallar, yöntemlerdir. Aynı anda ulaşılmak istenen farklı nitelikte hedeflere göre farklı planlama süreçleri vardır (Sonat 1996).

Planlama sürecinin ilk aşaması, içinde yerel ve bölgesel yönetimlerin de olduğu planlama otoritelerinin, turizm planının nerede geliştirilmesi gerektiğine karar verme sürecidir (Page, Dowling 2002).

Şekil 2.1. Turizm Planlama Süreci

Kaynak: Cooper, Chris; Fletcher, John; Gilbert, David; Wanhill, Stephen. *Tourism Principles and Practice*, 1998

Başarıyla bir geliştirme planı hazırlamak için, turizmin gelişmesini sağlayacak hedefleri açıkça belirlemek gerekir. Turizm geliştirme planında bulunan bazı önemli hedefler genel olarak aşağıda belirtilmiştir (Cooper vd. 1998):

- Her seviyedeki turizm sektörünü yüksek kalitede ve olabildiğince düşük maliyet ile geliştirmek,
- Turizm gelişimin bir parçası olarak, kültürel ve doğal kaynakları korumak ve yerel gelenekleri yansıtan mimari tasarım ve peyzaj dizaynını kolaylaştırmak,
- Ödemeler dengesini sağlamak için döviz kazancını yükseltmek,
- Yüksek harcama yapan ‘ üst sınıf’ turistleri çekmek,
- İş imkânlarını artırmak,
- Geliri yükseltip, iş imkânları sağlayarak ve dış göçü durdurarak ya da azaltarak Periferik (Çevre) bölgelere yardım etmek.

Gelişim planında belirlenen hedeflerin belirgin, keskin, ulaşılabilir olması ve karmaşık olmaması çok önemlidir.

3. Turizm Planlaması Türleri

Turizm planları uygulama süreleri, diğer sektörlerle ilişkileri ve planlanacak alanların coğrafi özellikleri göz önüne alınarak dönemsel, örgütsel ve mekansal olmak üzere farklı üç alt gruba ayrılmaktadır.

3.1. Dönemsel Turizm Planlaması

Bir- iki yıllık kısa, üç-altı yıllık orta ve on-yirmibeş yıl arası ise uzun dönemli planlar olarak kabul edilmekte ve planlar bu doğrultuda hazırlanmaktadır.

3.1.1. Kısa Dönemli Turizm Planlaması

Kısa dönemli (operasyonel) planlar genellikle bir ya da iki yıllık dönemi, politik ve ekonomik fizibiliteleri tamamlanmış yatırım programlarını kapsar. Birçok ülke, genel olarak kullanılan inşaat teknikleri ve tesislerin yatırım uygulama süreleri ile uyum gösteren iki yıllık plan dönemlerini tercih etmektedir (Akdu 2009).

3.1.2.Orta Dönemli Turizm Planlaması

Taktiksel planlama olarak da adlandırılan orta dönemli planlar, üç-beş yıllık bir süreyi kapsamaktadırlar. Genellikle ulusal planların bir parçası olan yatırım programları ve bölgesel ekonomik kalkınma planlarının süreleri ile uyum göstermektedir. Pek çok ülkede planlama ve ekonomik istatistiklerin karşılaştırılabilmesi için beş yıllık dönemler benimsenmiştir. Orta dönemli planlama, kalkınma planları çerçevesinde gerçekleştirilen yatırım programlarına yanıt veren bir dönemselsel planlama türüdür (Çoşkun 2004).

3.1.3.Uzun Dönemli Turizm Planlaması

Uzun dönemli (perspektif) planlama genellikle on yıldan yirmibeş yıla kadar olan dönemleri kapsamakta ve orta dönemli planların hazırlanması ve uygulanmasına rehberlik etmektedir. Bu sınıflamada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, kısa ve orta dönemli planlamanın uzun dönemli planlama kapsamı içinde ele alınması gerektiğidir (İçöz vd. 2002).

3.2. Örgütsel Turizm Planlaması

Hazırlanan turizm planları sadece turizm bağlamında değil diğer sektörlerle ilişkili ve ayrı olarak da ele alınmaktadır. Örgütsel turizm planlaması entegre ve sektörel turizm planlaması olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar.

3.2.1.Entegre Turizm Planlaması

Turizmin çok boyutlu doğası ve unsurlarının birbirine bağımlılığına dayanmaktadır. Yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde planlama sürecinin bütün aşamaları ve ekonominin turizm ile ilişkili diğer sektörleri arasında daha iyi bir eşgüdümü tesis etmeyi amaçlayan bütünleşmiş bir planlama yaklaşımıdır. Ekonominin diğer sektörleri ile mekânsal bir işbirliğinin sağlanması oldukça önemlidir. Örneğin yollar, havaalanları ve limanlar gibi büyük altyapı yatırımları sadece turizm talebi ve ihtiyaçları için değil, aynı zamanda diğer ekonomik sektörler de dikkate alınarak yapılır. Başarılı bir turizm için, farklı düzeydeki turizm planlaması çalışmalarının bütünleştirilmesi gereklidir (İçöz vd. 2002).

3.2.2. Sektörel Turizm Planlaması

Turizm sektörünün bir veya daha fazla alt sektörü kapsayacak şekilde planlamanın yapılmasıdır. Örneğin; dağ turizminin geliştirilmesi için planlama, termal turizmin geliştirilmesi için planlama, turistik çekiciliklerin planlaması, rekreasyon planlaması ve benzeri faaliyetler gibi (Batman, Cömert 2002).

Sektörel planlama; inşaat, imalat, tarım, ulaştırma ve turizm gibi ulusal ekonominin değişik sektörlerinin birbirlerinden ayrı ele alınarak planlamasıdır. Bu planlama türünde turizm, diğer sektörlerden ayrı olarak ele alınır; ekonominin diğer sektörleri ile bağımlılıkları dikkate alınmadan sadece inşaatlar ve hizmetler olarak planlanır. Ancak sektörel turizm planlaması denildiğinde, bu kavramın turizmin alt sektörlerine göre planlanması olarak algılanması daha uygundur. Ulusal turizm planlamasından yerel turizm planlamasına kadar bütün ölçekleri kapsayan turistik gelişme planlarının amaçları aynı olsa da, farklı coğrafi politik düzeylerde yaklaşımlar ile birlikte planlama süreçleri de farklı olmalıdır. Turizm sektörünün başarılı olabilmesi için farklı düzeylerdeki bu planların bütünleştirilmesi, birbirleri ile eşgüdümlü hale getirilmesi gerekmektedir (İçöz vd. 2002).

3.3. Mekansal Turizm Planlaması

Turizm planları, uygulanacakları alanlara göre uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel olmak üzere dört farklı şekilde hazırlanmaktadır.

3.3.1. Uluslararası Turizm Planlaması

Uluslararası turizm planları farklı ülkelerin bir ya da daha fazla ülkenin ortak turizm çalışmasıdır. Coğrafi sınırlarını aştığı için mekansal açıdan uluslararası düzeydedir. Genellikle sınır alanları ile ilgili olan bu tür planlama çalışmaları, yerel ve bölgesel ölçekteki turizm planlaması çalışmalarını da kapsayabilir. Bu düzeydeki turizm planlaması daha çok uluslararası ulaştırma hizmetleri, farklı ülkeler arasındaki turistik hareketler ve turların programlanması, komşu ülkelerdeki tamamlayıcı tesisler ve temel çekiciliklerin gelişimi, çok ülkeli pazarlama stratejileri ve tanıtma programları ile ilgilidir. Uluslararası düzeyde turizm planlaması, pazarlama ve diğer işbirliği gerektiren faaliyetler Dünya Turizm Örgütü ve onun bölgesel komisyonları, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO), Birleşmiş Milletler temsilcilikleri ve bölgesel komisyonları, Uluslararası Hava Taşımacılığı Birliği (IATA), Pasifik Asya Seyahat Birliği (PATA), Ekonomik İşbirliği ve

Kalkınma Örgütü'nün (OECD) turizm komitesi ve benzeri uluslararası örgütler aracılığı ile yürütülmektedir (Coşkun 2004).

3.3.2. Ulusal Turizm Planlaması

Ülke düzeyinde yapılan turizm planlamasıdır. Bu düzeydeki planlamalarda, hangi bölgelerin planlama kapsamına alınıp hangi bölgelerin planlama kapsamı dışına bırakılacağına tespiti önemli bir konu teşkil etmektedir. Planlama kapsamına alınacak bölgelerin belirlenmesinde ulusal planlamanın hedefleri, ülkenin kaynakları ve talebin özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır (Batman, Cömert 2002).

Ulusal turizm planlaması bütün bir ülkenin turizm gelişim planlamasını kapsamaktadır ama sıklıkla belli alt ulusal bölgelerde ve alanlarda, ulusal sınırlar içinde, belirli hedefler içermektedir. Bu planlar kendilerini çeşitli şekillerde göstermekte ve aşağıdaki maddeleri içermektedir (Cooper vd. 1998).

- Turizm politikası,
- Pazarlama stratejileri,
- Vergilendirme yapısı,
- Teşvik/ Ödenek şemaları,
- Yasalar (Ör. İstihdam, Yatırım, Kazanç iadesi),
- Altyapı tesisin gelişimi,
- Dış- ve iç taşıma sistemleri ve organizasyonları,
- Eğitim/ Staj ve insan gücü programları.

3.3.3. Bölgesel Turizm Planlaması

Benzer anlam taşıyan turizm bölgeleri, turizm ürünlerinin bir karışımı niteliğinde olup müşterilere bütünleşmiş bir deneyim sunarlar. Turizm bölgesi, yerel ölçekte sunulan mal, hizmet ve tatil deneyimlerinin bileşiminden oluşmaktadır. Dolayısıyla turizm bölgeleri, turistler için cazip kabul edilebilecek farklı doğal çekicilikler ve özellikleri barındıran yerlerdir (Kozak vd. 2006).

Bölgesel ve yerel turizm planlaması, alt ulusal alanı etkileyen belirli konuları ele almaktadır. Bu, ulusal olandan, sandığımızdan da çok ayrıntılı, spesifik ve tümüyle önemli derecede bölgeden bölgeye değişmektedir. Örneğin, turizmin gelişmesinin teşvik edildiği bazı bölgeler vardır ve diğer bölgelerde belirli turizm faaliyetlerinin teşvik edilmediği görülmüştür. Böyle planlar bir ülkenin içinde devlete, bir ülkeye, bir kente hatta lokal tatil alanına bağlı olabilir (Cooper vd. 1998).

3.3.4. Yerel Turizm Planlaması

Bir ya da birkaç köy, belde gibi herhangi bir fiziksel birim ya da birimlerine ait turizm planlaması faaliyetidir. Kırsal alanda seçilen fiziksel bir birimi, kentsel bir alan ya da tarihsel merkezler içinde yer alan bir birim için yapılan turizm planlaması da yerel turizm planları içinde ele alınabilir. Yerel turizm planlaması, mikro ölçekli bir turizm planlaması türüdür ve genellikle bir yerleşim birimi, bir grup turistik tesis, rekreasyon tesisleri ya da bir alanın planlaması anlamına gelmektedir. Bu düzeydeki planlama, turistik çekiciliklerin özelliklerini, konaklama ve diğer tesisler ve hizmetlerin yerini, alt bölgeye ulaşımı, alt- bölge içindeki ulaşım ağını ve diğer altyapı tesisleri ile ilgili kurumsal faktörleri kapsamaktadır (Coşkun 2004).

4. Ekoturizm Planlaması

Turizm birçok gelişmekte olan ülke tarafından ekonomik gelişme amacıyla kullanılan bir araçtır. Bu yüzden iş bulma olanakları oluşturmakta yardımcı olmakta aynı zamanda altyapı hizmetlerini iyileştirmektedir. Sorunlar, gelişim hızlanınca ürünün yaşam çemberi veya çevre konusunda az veya hiç önlem alınmayınca ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden sürdürülebilirlik üzerindeki araştırmalarda geliştiricilerin özellikle çevresel korumayla ilişkisini farkına varmaları gerekmektedir (Eccles 1995).

Herhangi bir amaç için gerçekleştirilen planlamaların başarılı olma şartı, o planın kullanımındaki devamlılık, geliştirilebilirlik, kaynak ve imkân kullanımındaki sürdürülebilirlik özellikleri ile ilgilidir. Planlama hedefleri farklı olmasına karşın, planlama esasları değişmez (Turoğlu 2005).

Ekoturizm planlaması için geliştirilecek bir yöntemde hem çevre koruma hem de turizm planlaması bileşenleri entegre edilmelidir. Çevre koruma, kaynakların korunmasını

ve çevresel etki değerlendirmesini, turizm planlaması ise alanın gelişimini ve sosyal değerlendirme bileşenlerini kapsamalıdır (Benzer 2006).

Sürdürülebilir kalkınma için planlama, çevre koşullarının kalitesinin gözetilerek doğal kaynak kullanımının sürekli olarak izlenmesi, böylelikle gerekli olduğunda etkin politikaların üretilmesi olarak düşünülebilir. Doğal değerler ve kaynakların sürekli olarak stok durumunun gözetilmesi ve ekonomik gelişmenin diğer yüzü olarak dikkate alınması ile arada bir denge yakalanabilir (Eraydın vd. 1996).

Kısıtlı doğal kaynaklar ve hassas ekolojik dengelerin devamlılığını sağlamak, ekolojik planlama yaklaşımının esasını oluşturmaktadır. Ekolojik planlama sürdürülebilir gelişim için temel oluşturmaktadır ve insan ihtiyaçları karşılanırken aynı zamanda doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımlarını ve ekolojik dengelerin devamlılığının sağlanmasını amaçlamaktadır (Tozar 2006).

Kaynakların akılcı kullanılması her zaman olduğu gibi planlama yapılmasını gerektirmektedir. Çok çeşitli planlama yaklaşımları bulunmaktadır. Çağın temel yaklaşımı sürdürülebilirliktir. Bugünün ihtiyaçlarına yanıt verecek özel turizm taleplerine çözüm aramak, aynı zamanda gelecek neslin ihtiyaçlarını tehlikeye sokmamak temel alınmaktadır. Aksi halde birikmiş miras kaybedilecektir (Kutay 2004).

Devlet, ekoturizm ile ilgilenen korumacılar, gelişmiş ülkelerde, çevredeki zengin canlıları koruyan, doğayı koruduğu için en umut vadeden sürdürülebilir seçenekleri barındıran ekoturizmi tercih etmektedirler (Barilla 2003).

Ekoturizm planlamasının amaçları ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitliliği korumak ve kaynakların kullanımının sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Ekolojik planlama ve turizm planlaması arasında birçok benzer amaç ve yaklaşım bulunabilir. İlk olarak çevresel koruma ve turizm gelişim amaçları koruma ve sürdürülebilir gelişim potası altında eritilebilir. İkinci olarak, her iki yaklaşımdaki modeller planlamada aynı genel adımları takip eder. Üçüncü olarak ekolojik ve turizm planlamasının her ikisinde de coğrafi heterojenlik istenmektedir. Ekolojik planlama ve turizm planlaması farklı amaçlarına rağmen ortak bir mekânsal çerçeveyi paylaşmaktadırlar (Page, Dowling 2002).

Turizm planlama sürecine halkın katılımı sürdürülebilir turizm uygulamasının bir yolu olarak savunulmaktadır (Okazaki 2008). Ekoturizm tabi ki turist ve tüketicileri, bölgesel ve ulusal yönetim kurumlarını ve özel sektörleri ama ayrıca korunan yerlerin

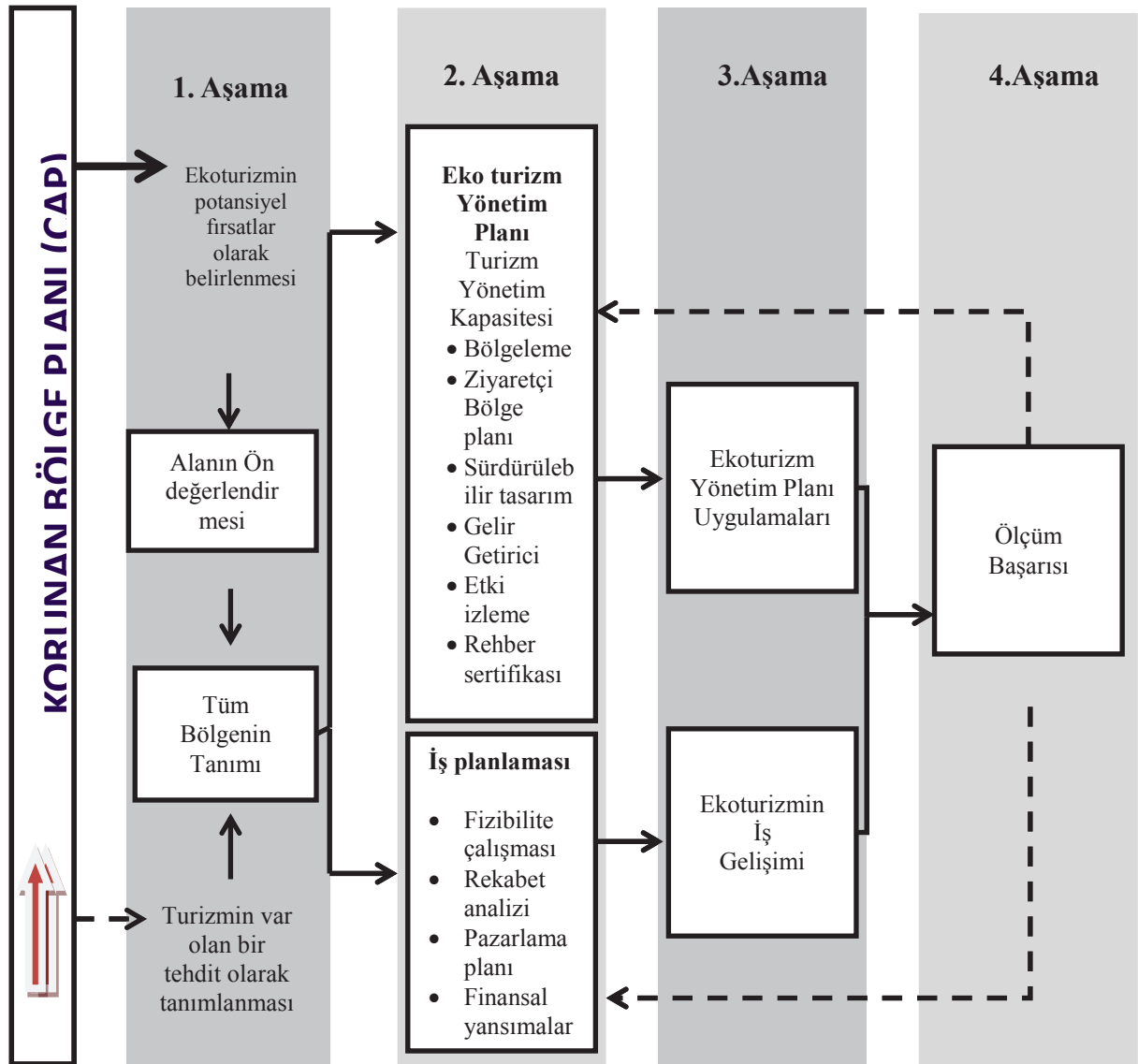
sorumlularını, başıboş kurumları, yerel toplulukları, yerli insanları ve diğer hepsini içine alan birçok oyuncu barındırır (Barilla 2003).

Ekoturizm planlamasının en göze çarpan yararı yerel topluluklar, onların doğal ve kültürel çevresinin korunmasının sağlanmasıdır. Bu yararlar yeni iş imkânlarının sağlanması, ek gelir elde edilmesi, yerel ürünler için yeni pazarların bulunması, altyapı, iş ve hizmetlerin iyileştirilmesi, yeni beceri ve teknolojilerin sağlanması, çevresel- kültürel bilinç ve korumanın artırılması ve arazi türlerinin iyileştirilmesidir (Page, Dowling 2002).

Sürdürülebilir kalkınmada turizm gelişimi, bölge halkının ve turistlerin bugünkü gereksinimlerini karşılarken, geleceği korumak ve değerini arttırmaktadır. Bu amaca ulaşmada, kültürel bütünlüğü sağlayan, biyolojik çeşitliliği arttıran ve canlıların yaşamını destekleyen, ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları karşılayan kaynakların yönetiminin planlaması önem kazanmaktadır (Pekçetinöz 2006).

Turizmin gelecek gelişmeleri, plan süreçleriyle ilgilenen turizm geliştiricileri ve bu önemin farkına varmış, plan sistemleriyle uğraşanlar tarafından korunabilir. Sürdürülebilir gelişmeler, planın temel yapı taşıdır. Plan süreci, yeni gelişmeleri, geliştirilen planların yapım aşaması sırasında ve belirli sistemler üzerinde kararlar alınırken, daha sürdürülebilir hale getirebilmek için olanaklar sunmaktadır (Department for Communities and Local Government: London 2006).

Şekil 2.2. Ekoturizm Yönetiminin Nasıl Çalıştığı ve Her Bir Adıma Bağlı Bölümlerin Gelişme Plan Süreci

Kaynak: Drumm, Andy, Moore Alan. "Ecotourism Development – A Manual for Conservation Planners and Managers, 2005

Strateji planlamaları iki gerekliliği öne sürer: Birincisi sürdürülebilirliğin olmasıyla ilgilidir. Turizmin ortaya çıkardığı korunan kaynaklarının turizm tarafından sorgulanmaması gerektiğini önerir, ikincisi ortak kararların varlığına dayanır, birlikte çalışma ruhu olmalı ve stratejik anlaşmanın ilan edilmesi böylece birlikte çalışan grupların gücünü arttırmayı sağlar (Figueira 2001).

Her ne kadar ekoturizm belirli gelir kaynaklarını sağlasa da, bazı durumlarda bu rolünü tamamlayabilmek için daha fazla kaynağa ihtiyaç duyar. Farkına varılmıştır ki,

korunan bölge yasaları var olan ortaklarla ekoturizm gelişmeleri için birlikte çalışmalıdır ve uygun yapılar bunun için yayınlanmalıdır. Çalışmanın tipi ve çeşitli bölgelerin hassasiyeti ve kullanışlığı dikkatlice yapılması gereken planlara yansıtılmalıdır. Daha fazla çalışma ve malzeme ekoturizmde korunan bölge yönetimini geliştirmek amacıyla gereklidir (The Word Ecotourism Summit- Final Report 2002).

Sürdürülebilir turizmde korunan alanlar iki amaç arasında dengeye ihtiyaç duyarlar. Bunlar temel koruma şeklini oluşturan anahtar değeri koruma ve ziyaretçilerin bu değerlerin keyfini sürme ve takdir etmelerine izin vermedir. Turizm sanayisindeki katılımcılar, operatörler, kiracılar, retoralar, servisler, rehberler, destinasyon pazarlama organizasyonu, topluluklar, yerel halk ve bir arada olarak ziyaretçilere bu alanlar içinde yer alan kültürel değerleri tecrübe edinme fırsatları sağlamaktadır. Sürdürülebilir turizm korunan bölgelere benzer, birçok yarışma anlamına sahiptir ama hepsi karakteristik kompleks dengesini paylaşmaktadır (McCool 2009).

Korunan alanlar için “Yönetim planları”; biyolojik çeşitliliğin nasıl korunacağı ve doğal kaynağın nasıl yönetileceğini tanımlayan ve doğal kaynağı yönetirken yapılacak, yapılmayacak faaliyetler veya sınırlı çerçevede yapılacak faaliyetleri, alanın yönetilme hedeflerine bağlı olarak tanımlayan ve faaliyetler arasında mantık ilişkisini kuran üst ölçekli planlardır. Yönetim planları, bu hedeflere ulaşabilmek için başından sonuna kadar planlama sürecine, tüm ilgili tarafları dâhil etmektedir. Bu nedenle yönetim planları, doğal ve kültürel kaynak değerlerini sürdürülebilir kılmayan tehditleri dikkate almakta ve ilgi grubu katılım stratejilerini tüm plan üretme süresince kullanmaktadır (Cırık 2007).

5. Dünya’da Ekoturizm Planlaması Örnekleri

Bu başlık altında yapılması düşünülen ekoturizm planlamasına örnek teşkil etmesi bakımından Dünya’da uygulanan ekoturizm planlaması örneklerine yer verilmiştir.

5.1. Kakadu Milli Parkı Master Planı (2009-2014) / Avustralya

1970’in sonlarında çoğalan korunan bölgelerde alternatif yönetim yaklaşımları için çalışmalar başladığında ortaklık tartışması da başladı. Avustralya’da 1979 yılında Kakadu Ulusal Parkındaki gelişmeler Ulusal Park Yöneticilerinin bölgedeki yerlilerle ortaklığının ne kadar önemli olduğunun Avustralya Ulusal Parkları ve vahşi yaşam olmasına rağmen birbirleriyle çalışmalarının bir örneğidir (Plummer vd. 2009)

Kakadu Ulusal Parkı bir Aborjin yerleşimidir. Avustralya'nın Kuzey Topraklarının en son noktasında yer alır ve bu bölge 50.000 yıldan fazla süredir yerli insanlar için barınma alanı oluşturmuştur. Bu kültürün insanları Kuzey'de Bininj ve Güney'de Mungguy daima topraklarına bağımlı yaşamış ve buraları sahiplenmişlerdir. Kakadu oldukça zengin bir biyoçeşitliliğe sahip olan, fevkalade güzellikte antik bir alandır. Mangrov ormanları ile kaplı sulak alanlardan Kuzey'de uçsuz bucaksız ovalara, alçak arazi tepelerine ve Arnhem toprakları dik kayalık bölgelerinin kumtaşı falezlerine kadar uzanan 20.000 km²'lik alana yayılır.

Kakadu Milli Parkı Master Planı'nda (2009-2014) Kakadu, sürdürülebilirlik, ziyaretçi deneyimleri ve hedef Pazar, son durum ve gelecek fırsatları, stratejik taslak, altyapı ve tesisler olmak üzere toplam altı başlık altında yapılan anlaşma, yönetim, konaklama ve diğer tesisler sürdürülebilirlik ele alınmıştır. Hazırlanan bu master plan'da Kakadu Milli Parkı genel, ayrılmış bölümler ve koridorlara göre ayrı ayrı yapılmış GZFT (SWOT) analiz ile değerlendirilmiştir.

2005 yılında Kakadu Yönetim Kurulu Kakadu Ulusal Parkında paha biçilemeyen doğal ve kültürel mirasın idaresi ve korunması için yol gösterici olan, ziyaretçileri için tatmin edici deneyimler vaat eden, Bininj ve Mungguy halkına sürekli fayda getirecek turizm amaçlı ortak bir vizyon (Ortak Turizm Vizyonu) oluşturmuştur.

Park yönetimi, altyapı, tesis, açıklayıcı bilgi panoları ve turizmi destekleyen tüm kritikler Parklar Avustralya tarafından idare edilen genel finans modelinin bir parçasını oluşturmaktadır.

5.2. Snowdonia Milli Parkı Yerel Kalkınma Planı (2007-2022) / Birleşik Krallık

Snowdonia Milli Parkı 1951 yılında Galler'deki en büyük ve ilk Milli Park olarak belirlenmiştir. 213.200 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Snowdonia Milli Parkı zengin bir peyzaj ve şehir manzarası ile 60 kmlik sahil şeridine, buna ek olarak, geniş ormanlık alanlara ve 96.000 hektar üzerinde bataklık bir alana sahiptir. Milli Park içindeki doğal yapı milyonlarca yılda oluşmuştur. Son Buz Çağı'nın sonundan bu yana, 10.000 yıl önce, insanlar ve doğa arasındaki etkileşim Milli Parkın doğal yapısını şekillendirmiştir.

Planlamanın ilk kısmını Snowdonia Milli Parkı ile ilgili bilgi, ana hatlar ve vizyon oluşturulmuş, daha sonra kalkınma stratejileri, doğal çevre koruma, geliştirme ve yönetimi, kültürel ve tarihi çevreyi koruma, geliştirme, sağlıklı ve sürdürülebilir toplulukları teşvik,

sürdürülebilir kırsal ekonomiye destek, erişilebilirlik ve kapsam teşviki başlıkları altında yirmi altı strateji belirlenmiştir.

Snowdonia Milli Parkı Vizyonu: 2035 yılına kadar Snowdonia korunmaya, gelişmeye ve farklı ve zengin doğal bir çevre sunmaya devam edecektir. Benzer bir şekilde, ulusal ve uluslararası sosyal ve kültürel refahın sağlanabilmesi için uygun koşullar yaratma amacını da devam ettirecektir.

Milli Parkın amacı iklim değişikliği gibi birtakım değişkenleri göz önünde bulunduran farklı ve zenginleşen ekonomi ile aktarılacaktır. Ayrıca, doğal kaynaklar üzerine –peyzaj özellikleri, öğrenme ve eğlenmeye yönelik imkânlar, kültürel ve doğal miras gibi- kurulacak bir alan olma özelliğini de taşımaktadır. Gelişen iki dilli ve kapsamlı toplumsal işbirliğinin ve daha fazlasının kolektif bir çalışmayla sağlanabileceği görülmüştür.

Toplumlar değişen dünyada yenilikçi çözümleri benimsemişlerdir. Karbon ekonomisi ikamet edenlerin çevreyle olan ilişkisini arttırıp onların daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olmalarını sağlayacaktır. Ayrıca Snowdonia'nın dünyaca ünlü milli bir park ve ülkenin nefes alınabilecek alanlarından biri olmasına yol açacaktır.

BÖLÜM III

ÇANAKKALE KARA MENDERES VADİSİ ARAPLAR BOĞAZI KESİMİNİN EKOTURİZM PLANLAMASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın son kısmında araştırmanın sorunu, konusu, amacı, önemi üzerinde durularak Kara Menderes Vadisi Araplar Boğazı Kesimi ile ilgili genel bilgilere geçilmiş, mevcut durum tespiti yapılmış, bu doğrultuda GZFT (SWOT) analizi yapılarak Araplar Boğazı'nın mevcut ve gelecekteki durumu belirlenmiş, en son olarak Araplar Boğazı ile ilgili yapılması düşünülen planlara ve hedeflere yer verilmiş, çalışma sonuç ve öneriler ile noktalanmıştır.

1. Araştırma Problemi (Sorun)

Dünyada hala kıyı turizm talebi en büyük payı almasına rağmen ekoturizm bölgelerine olan talepte hızlı bir artış görülmektedir. Dünyadaki ekoturizm bölgelerine olan talebin artışına paralel olarak Türkiye'de de ekoturizm talebinin artmaya başladığı görülmektedir. Çanakkale birçok zenginliği içinde barındıran bir coğrafya üzerinde bulunmasına rağmen turizm talebi açısından yeterli bir yükseliş gösterememiş elindeki turistik ürünlerin bir kısmını tanıtabilmiştir. Çanakkale ekoturizm açısından turist kabul eden bölgelerden biri olarak görülmektedir. Araştırmanın problemini Araplar Boğazı'nda nasıl bir ekoturizm gelişiminin gerçekleştirilmesi gerektiği oluşturmaktadır. Ekoturizm arzının temel parçalarını oluşturan zengin ve keşfedilmemiş doğal yapısı, tarihi ve kültürel kaynakları nedeniyle Çanakkale Kara Menderes Vadisi Araplar Boğazı Kesimi doğa tutkunu turistlerin ilgisini çekmeye başlamıştır. Bölge açısından önemli bir doğal, kültürel alan olan Araplar Boğazı henüz turistik faaliyetlerin gelişmesi gerçekleşmeden planlanması bölgenin korunması ve bölgenin turizmden fayda yaratabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

2. Araştırmanın Konusu

Türkiye’de bölgelerarası kalkınmışlık düzeylerini dengelemek, turizmden elde edilen gelirleri arttırmak ve ülkenin hemen her yerinde bulunan doğal, kültürel ve tarihsel çekicilikleri bir alternatif olarak kullanabilmek amacı ile alternatif turizm faaliyetlerine yönelim başlamıştır. Bu alternatif turizm faaliyetlerinden biri de ekoturizmdir. Ekoturizm kavramı, turizm çevre ilişkilerinin önem kazanması ve sürdürülebilirlik tartışmaları ile birlikte gündeme gelip popüler olmuş, son yıllarda sıkça kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada son yıllarda kaynakların sürdürülebilir kullanımının öneminin farkına varılması ve artan çevre bilinci ve doğal alanlara duyulan özlemin yükselişe geçirdiği ekoturizm faaliyetleri ele alınmıştır. Tezin ana konusu ekoturizm kavramı çerçevesinde Çanakkale Araplar Boğazı kesiminin planlamasının değerlendirilmesinin yapılmasıdır.

3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı Araplar Boğazı’nda var olan ekoturizm potansiyelinin düzeyini belirlemek, bölgenin gelişimini sağlayacak çeşitli turizm faaliyetlerini ortaya çıkararak belli turizm bölgeleri yaratmak ve ekoturizm planlaması açısından değerlendirerek bölgenin gelişiminin ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yardımcı olmaktır. Ayrıca Çanakkale’nin sahip olduğu doğal, kültürel güzelliklerin ekonomiye olumlu etkiler sağlaması, yöre halkının ve Çanakkale ilinin kalkınması açısından önemli olan turistik faaliyetlerin desteklenmesi ve geliştirilmesi açısından da bu çalışmanın bir kaynak niteliğinde olması düşünülmüştür.

Turizm son yıllarda gösterdiği gelişmelerle ülkeler için önemli ekonomik yararlar sağlamaktadır. Ancak bu katkıların devamını sağlamak için eldeki turizm değerlerinin korunması ve sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir.

Günümüzde insanlar özellikle büyük şehirlerin kalabalığından, huzursuz ve gürültülü ortamından uzaklaşıp doğa ile bütünleşebileceği huzurlu ortamlar aramaktadır. Bu noktada ekoturizm bu turistlerin beklentilerini karşılayabilmektedir. Bu bağlamda İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlere yakınlığı sebebiyle büyük bir avantaja sahip olan Çanakkale ekoturizm uygulamaları açısından önemli bir merkez olabilecektir.

Çalışmanın ana eksenini oluşturacak Araplar Boğazı önemli bir kuş gözlem merkezi olabilecek özelliğe, coğrafi ve tarihi bir öneme sahip olması açısından turizm planlaması

yapılarak Çanakkale turizmine kazandırılması gereken bölgelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgeyle ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış olup ekoturizm açısından kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma ile turizmde çeşitliliğin sağlanmasına, bölgenin turizme kazandırılmasına, ekonomik kalkınmanın sağlanmasına, çevresel ve kültürel tahribatın engellenmesine ve bu doğrultuda yatırımların yapılmasına yönelik önerilerde bulunulması hedeflenmiştir.

4. Araştırmanın Önemi

Son yıllarda meydana gelen doğa tahribatları, büyük şehirlerin insanlar üzerinde kurduğu baskı nedeniyle insanlar artık doğal güzelliklerini kaybetmeyen, kaliteli zaman geçirebileceği destinasyonlar aramaktadırlar. Bu noktada Çanakkale büyük şehirlere yakınlığı ve geçiş yolları üzerinde olması, doğal ve tarihi zenginliklere sahip olması nedeniyle önemli bir avantaja sahiptir. Ancak bu avantajın doğru bir şekilde kullanılması gerekir. Bu da Çanakkale'nin turistik alanlarının tespiti ve turizme kazandırılması için gerekli planlamaların yapılması ile mümkündür. Bu çalışmada Araplar Boğazı'nın ekoturizm potansiyeli ortaya konmaya ve ekoturizm gelişim planı oluşturmaya çalışılmış ve GZFT (SWOT) analizi yapılarak bölge için geliştirilebilecek uygun stratejiler saptanmıştır. Böylece çalışma sadece teorik bir şablonla sınırlı kalmayarak bölgenin gelişimi açısından uygulamaya yönelik bir çalışma olabilmıştır.

5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma öncelikle inceleme alanı olan Kara Menderes Vadisi Araplar Boğazı kesimi hakkındaki literatür taraması ile başlamış elde edilen veri ve bilgiler değerlendirilmiş, Araplar Boğazı'na farklı zamanlarda yapılan arazi çalışmalarıyla elde edilen bilgiler ve çekilen fotoğraflara yer verilmiş ayrıca GZFT (SWOT) analizi ve stratejiler oluşturulurken üniversitenin coğrafya, jeoloji, arkeoloji, biyoloji bölümlerinden alanında uzman öğretim üyeleriyle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerden sağlanan bilgilerden yararlanılmıştır.

6. Araplar Boğazı Kesiminin Coğrafi Özellikleri

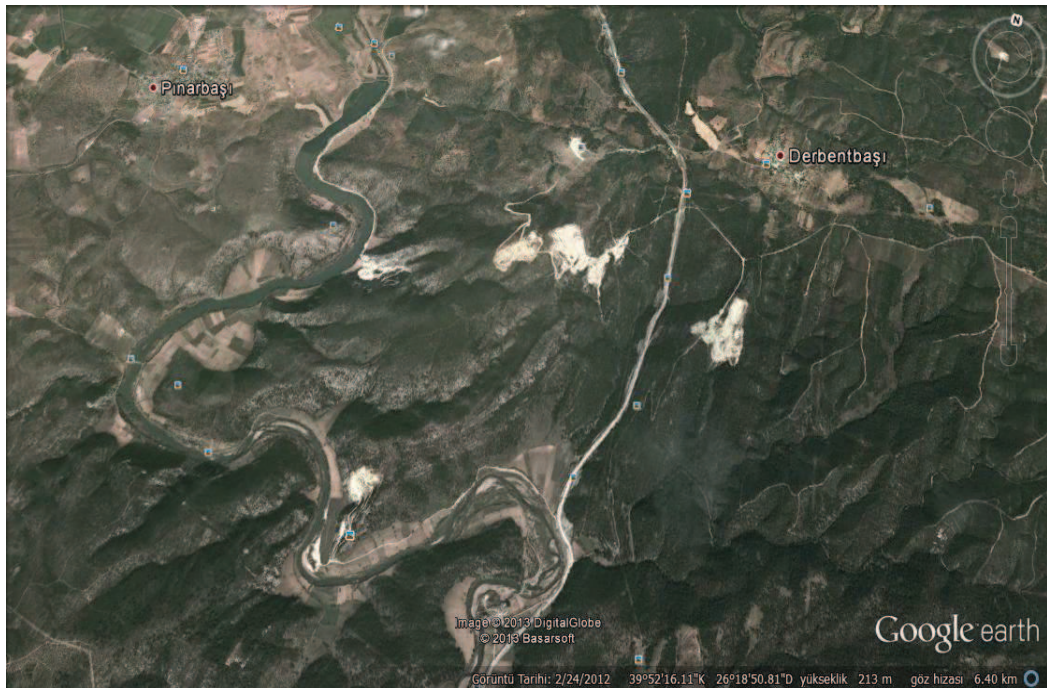
Çalışma kapsamında incelenen alan Kara Menderes Vadisi Araplar Boğazı kesimidir. Ezine sınırları içindeki Tura Burnu'ndan Pınarbaşı köyü regülâtörüne kadar olan alanı kapsayan mevkinin öncelikle taşıdığı doğal ve coğrafi öneme değinilmiştir.

6.1. Coğrafi Konumu ve Özellikleri

Menderes çayı Kaz dağlarından çıkan çok sayıda koldan oluşup uzunluğu 110 km.dir. Ezine yakınlarında Akşin çayı ile birleşerek genişler. Kumkale Ovası'na girince yayılan çay daha sonra Dümrek Çayı ile birleşip, Karanlık Limandan Çanakkale Boğazına dökülür (İlgar 2007). Kazdağı'ndan çıktıktan sonra gittikçe genişleyen Araplar Boğazısı yukarı, orta ve aşağı olmak üzere üç parçaya bölünür. Orta ve aşağı menderesi 8 km. uzunluğunda, 500 m. genişliğinde bir boğaz ayırır. Adına Araplar Boğazı denir (Akarca 1978).

Araplar Boğazı, Tura Burnu olarak adlandırılan mevkiden başlayarak Kara Menderes Çayı akar yönünde devam eden ve kuzey tarafından Devlet Su İşleri (DSİ)'nin Pınarbaşı-Kumkale Regülâtör Bendine kadar uzanan bir boğaz olup Orta ve Aşağı Menderesi birbirinden ayırır (Çanakkale Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Raporu, 2006).

Harita 3.1. Araplar Boğazı Uydu Görüntüsü

Kaynak: google Earth

Fotoğraf 3.1. Araplar Boğazı'ndan Görünüm

Fotoğraf 3.2. Kara Menderes Nehri'nden Görünüm

6.2. Bitki Örtüsü ve Yerşekilleri

Kara Menderes nehri, doğaya çok yakın olarak, kısmen çalılıkların bulunduğu ve kısmen de çalılıkların olmadığı kum ve çamur bankları oluşturmuştur. Nehir kenarında sadece yer yer doğu çınarı yetişmiştir. Nehrin alçak kesimlerinin her iki yakasının büyük kısmında tarlalardan faydalanılmaktadır. Alçak dağ yamaçlarında zeytinlikler de bulunmaktadır. Dağların bitki örtüsü içerisinde dağınık şekilde Kızılçam ormanları ve Troia-meşesi bulunan makilik karakterindedir. Küçük bir yan Araplar Boğazı ise, dağ yamacının içerisinde ayrılmış olarak bol ve zengin bir maki vejetasyonu ile örtülü bulunmaktadır Araplar Boğazı mevkiinde tespit edilen bitki türlerinden Yaban yasemini Türkiye’de bulunan tek türdür. Ayrıca Adonas estivalis, Gangıllız, Baldıran, kokulu ot ve büyük çiçekli asfodelia görülen diğer bitki türlerindendir (Gerner, Serez 2004).

Fotoğraf 3.3. Araplar Boğazı’ndaki Zeytinlikler

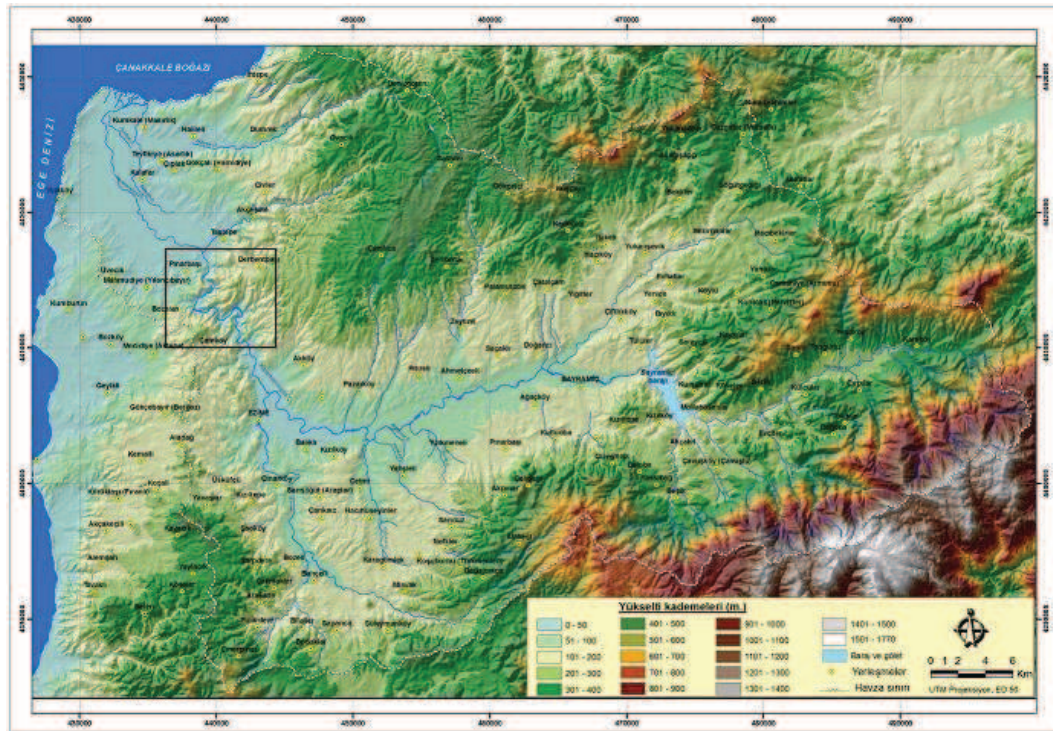
Fotoğraf 3.4. Araplar Boğazı'ndaki Çiçek Türleri

İda dağı içlerinden doğan ırmak yukarı Skamandros olarak adlandırılan geniş Samonion (Bayramiç-Ezine) ovasını geçtikten sonra, oldukça dar ve derin Araplar Boğazı içerisinden geçip tekrar geniş Troia ovasına çıkmaktadır. Nehrin içinden geçtiği Araplar boğazı hem iki ova arasında, hem de güney ve kuzey Troas arasındaki tek geçiş noktasıdır. Günümüzdeki modern karayolu yapılmadan önce, eski karayolu bu Araplar Boğazı içerisinden geçmekteydi (Körpe 2010).

Kara Menderes Havzası yer şekilleri bakımından oldukça çeşitlilik gösteren bir alandır. Orta ve aşağı kısımda alüvyal düzlükler, bu düzlükleri çevreleyen plato alanları ile havzanın kuzeydoğu, doğu ve güney kesimlerinde uzanan dağlık alanlar başlıca morfolojik birimleri meydana getirmektedir (Akbulak 2010).

Harita 3.2. Çanakkale Yükselti Kademeleri Haritası

Kaynak: Akbulak, Cengiz; Tatlı, Hasan; Cengiz, Tülay. “Analitik Hiyerarşi Süreci ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Kara Menderes Havzası’nda Arazi Uygunluk analitiğinin yapılması”, 2011

Kara Menderes'in batıya devam ederek kısa yoldan denize ulaşmak yerine kuzeye dönmesi ve Araplar Boğazı'ndangeçerek Troia batısındaki geniş taşkın-delta ovasına (Kara Menderes Ovası) oluşturduktan sonra Çanakkale Boğazı'na dökülmesi bölgesel tektonizma modeline ışık tutan önemli bir özelliktir. Araplar Boğazı önce bugünkünden alçakta deniz seviyesine göre derin bir şekilde aşındırılmış, sonra alüvyon birikimi ile dolmuştur (Kayan 2001).

6.4. Nüfus Özellikleri

Kara Menderes Çayı Kara Menderes Vadisi alüvyal taban düzlükleri ile bunları sınırlayan etek düzlükleri ve alt yamaçlar sosyo-ekonomik bakımdan havzanın en canlı kesimlerini meydana getirmektedir. Yerleşmelerin büyük kısmı bu alçak kuşak çevresinde yer almaktadır ve söz konusu kesimler aynı zamanda nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu alanlardır (Akbulak, 2010).

Kara Menderes Vadisi Araplar Boğazının içinde yer aldığı Ezine ilçesi 2009 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt sistemine göre 32353 nüfusa sahiptir. Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise yine 2009 yılı verilerine göre Ezine ilçesinde 15-65 yaş arası nüfus %68,1 oranındadır (Murat, Bacak 2010).

Araplar Boğazı ve çevresinde Derbentbaşı, Pınarbaşı, Çamköy ve Bozalan köyleri yer almakta, 2011 verilerine göre Derbentbaşı'nda 220, Pınarbaşı'nda 1091, Çamköy'de 127 ve Bozalan'da 290 kişi yaşamaktadır (www.tuik.com). Buradaki köylülerin Araplar Boğazı içerisinde tarım arazileri de bulunmakta ancak herhangi bir yerleşim alanı bulunmamaktadır.

6.5. Tarım ve Hayvancılık

Çanakkale Valiliği Tarım İl Müdürlüğü'nün 01.08.2002 tarih ve 3985 sayılı yazı ekindeki raporda Menderes Çayının kıyısındaki taban arazilerinin tamamının üretimde kullanıldığı ve boğazı oluşturan yamaçların alt yamaç ve bazı yerlerde orta yamaca kadar çıkmakta olan zeytinliklerin boğaz boyunca görülebildiği, ürün açısından ise yöreye adapte olmuş ve tarımı yapılan bitkilerden yöre ortalamasında ürün almanın mümkün olduğu, iklimin izin verdiği ve yöreye adapte olmuş her türlü ürünün yetiştirilebileceği ve mutlak tarım arazisi olarak değerlendirildiği belirtilmektedir.

Fotoğraf 3.5. Araplar Boğazı Kıyısında Kullanılan Tarımsal Alanlar

6.6. Araplar Boğazı Kesiminin Tarihsel Önemi

Araplar Boğazı içerisinde I. Derece Doğal sit alanının kuzeyinde Ballıdağ (Ballık) ve Asarlık (Eski Hisarlık) Tepe adlarıyla anılan iki antik yerleşim bulunmaktadır. Bu yerleşimlerin bulunduğu alanlar 26.05.1995 tarih ve 2415 sayılı Edirne Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun kararıyla I. Derece Arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir.

Fotoğraf 3.6. Kara Menderes Nehri

Fotoğraf 3.7. Araplar Boğazı'ndan Bir Görünüm

Kara Menderes Nehrinin adına Homeros'un ünlü destanı İlyada'da da rastlanmaktadır. Destan da Tanrısal Skamandros olarak bahsedilen bu nehir için kullanılan ifadeler Troia savaşlarında nehrin ve lokasyonunun önemini ispat eder niteliktedir.

“Böyle dedi, çekti götürdü saldırgan Ares'i.

Oturttu *Skamandros*'un çimenli kıyılarına.

Danaolar da boyun eğdirdiler Troyalılara.”

“Gelince Simoeis'le *Skamandros* kavşağında, Troya Ovasına,
ak kollu tanrıça Hera atları durdurdu,
çözüp örttü onları bol dumanla.

Simoeis de yerden tanrısal otlar fışkırttı” (5. Bölüm)

“Poseidon'la Apollon işte o zaman düşündü taşındı,
Üstüne ırmakları salalım, yıkalım, dediler.

İda Dağlarından denize akan nehirleri getirdiler,

Pesos'la Heptaporos'u, Karesos'la Rodios'u getirdiler.

Gsenikos'u, Aisepos'u getirdiler,

tanrısal Skamandros 'u Simoeis'i getirdiler.

Kıyılarında kalkanlar, tolğalar düşmüştü toz toprak içine,

Yarı tanrı soy soy insanlar düşmüştü.” (12. Bölüm) (Homeros Çev.Erhat 2004)

Destanda 20. Bölümde ise Skamandros ırmağı dile gelip Akhilleus'la konuşuyor gözü dönmüş bir şekilde insanları öldüren Akhilleus'u engellemeye çalışıyor ve destanın bu bölümü şu şekilde cereyan ediyor:

Derin anaforlu ırmak, benzetip sesini insan sesine,

Derin anaforların altında öfkeyle dile gelmeseydi

Hızlı Akhilleus daha bir sürü Paionialı öldürürdü:

“Hey Akhilleus, tekmi insanlardan üstünsün güçte,

Kötü işlerde de geçersin hepsini,

Bütün tanrılar yardım ederler sana.

Bütün Troyalıları öldürmen için Kronosoğlu izin vermişse,
 Bu korkunç işleri benden uzakta yap bari,
 Sür onların hepsini ovaya.
 Güzel sularım dolup taşıyor ölülerle,
 Tanrısal denize akıtamıyorum sularımı,
 Öldürdüğün insanlarla tıkadın beni,
 Boyuna da kesip biçiyorsun hiç acımadan.
 Bıktım senden Kronosoğlu, yeter artık.”
 Ayağıtez Akhilleus karşılık verdi dedi ki:
 “*Tanrısal Skamandros*, buyurduğun gibi olsun, ama
 taşkın Troyalılara hiç aman vermem
 sürmeden onları kentin önüne, Hektor’la karşılaşmadan...”
 ....Irmak böyle dedi, kargısı ünlü Akhilleus bu ara
 atladı kıyıdan ırmağın ortasına.
 ırmak şahlanıp şahlanıp saldırdı,
 altüst etti sularını kabara kabara,
 yatağında yığınla yatan ölüleri aldı götürü,
 fırlattı kıyılardan bir boğa gibi böğürerek.
 Kurtarıyordu güzel sularında kimi diri görürse,
 saklıyordu kocaman anaförlerin dibine.
 Korkunç bulanık bir dalga sardı Akhilleus’un dört yanını,
 kalkanına çarptı, itti onu akıntısıyla.
 yiğit sağlam basamıyordu ayakları üstünde,
 yapıştı elleriyle büyük bir gürgen ağacına,
 ağaç kökleriyle sökölerek devrildi,
 koca bir parça kıyı götürdü peşinden,

sık dallar durdurdu suyun güzelim akışını,
 bir köprü kuruldu ırmağın üstünde boydan boya,
 Akhilleus böylece çıktı akıntıların içinden,
 vardı karaya uçar adımlarla, başladı koşmaya,
 derin bir korku sarmıştı yüreğini...
 ...Zeustan doğma ırmağın koca dalgası
 yukarı dan aşağı doğru çarpıyordu ona,
 sular dökülüyordu omuzlarından.
 Sıkıntıyla daralıyordu yüreği,
 yaylanıp fırlıyordu daha yükseğe.
 Irmak yırtıcı sularını aşağıya akıtarak,
 ayaklarının altından yutarak tozu toprağı,
 dizlerine gem vuruyordu Akhilleus'un...
 ...Irmağın taşan sularının altında kalmıştı ova,
 sürüyle ölü yüzüyordu suyun üstünde,
 güzel silahları yüzüyordu ölü delikanlıların.
 Dizleri kaldırıyor Akhilleus akıntıya karşı,
 ilerliyordu sıçraya sıçraya,
 durduramıyordu onu yaygın akışlı ırmak,
 Athena yüreğine büyük bir güç salmıştı.
 Ama *Skamandros* da azaltmadı gücünü,
 daha çok kızıyordu Peleusoğlu'na,
 coşturdu adamakıllı dalgasını,
 çağırdı Simoeis'i bağıra bağıra:
 "Karşı duralım bu adamın gücüne,
 canım kardeşim, ikimiz birden,

yok edecek neredeyse Kral priamos'un ilini,

Troyalılar dayanamayacak bu savaşa.” (Homeros Çev. Erhat 2004)

Homeros'un İlyada destanında, Troia kahramanlarından Hektor'un oğlu Astynax'tan “Skamandroslu” diye söz edilmektedir (Homeros aktaran Körpe 2008). Bu ifadeden, yerleşim yerinin troia savaşları sırasında yani Geç Tunç Çağda aldığı ve Skamandros çayı yakınlarında olabileceği dışında fazla bir bilgi edinilememektedir (Körpe 2008).

Bizans döneminde Troas'ta psikoposluk merkezi olan Skamandria ile ilgili Türk kaynaklarında herhangi bir bilgi olmaması, kentin Türklerin bölgeye gelişinden hemen önce tamamen terk edilmiş olduğunu gösterir (Akarca 1978).

Bölgede yapılan araştırmalarda Troas'ın bu kısmındaki en stratejik nokta olan Araplar Boğazı'nın her iki yanında da 11 yerleşim yeri saptanmıştır. Bunlardan Ballıdağ, Derbentbaşı Asarlık Tepe, Derbentbaşı Çamlıburun Tepe, Savran Tepe, Çamoba Asarlık Tepe yerleştirilme konumları itibarıyla Araplar Boğazı'nın giriş ve çıkışlarını kontrol ediyor konumundadırlar (Körpe 2010).

6.6.1. Ballı Dağ (Ballık)

Ballık 18. ve 19. yy.'da Ballıdağ olarak biliniyordu. Ballıdağ, Pınarbaşı yakınlarındaki su kaynakları nedeniyle, Troia zannedilmesi yüzünden çok ilgi çekmiştir (Aslan 2000). İ.Ö. 19. yüzyılın başlarında Troia olduğu kabul edilen Ballıdağ ve onun hemen karşısındaki Eski Hisarlık, araştırmacıların ilk uğrak yerlerindendi (Arslan vd. 2011).

Araplar Boğazı içine burun şeklinde sokulan 149 m. yüksekliğinde kalker bir tepenin üzerindedir. Menderes eteklerinde yarım daire çizerek akar. Şehir güneydoğuda tam uçtadır. Güney tarafı ulaşılması mümkün olmayan dik kayalarla kesilmiştir. Bu kayalara içine bal arıları yuva yaptığı için arılı taş ya da ballı kaya deniyor (Akarca 1978).

1750'de Wood (kendi yazdığı günlüğünde) pınarların yakınındaki kayalıkta çok eski kalıntıların olduğunu belirtmiştir. Bu kalıntılar belli belirsiz olmasına rağmen tartışılmaz bir gerçektir ve LeChevalier'in ve ondan sonra gelenlerin açıklamalarından ortaya çıkan izlenim köyün yakınında ve pınarların yukarısında çok eski bir şehre ait oldukça fazla kalıntı olduğu yönündeydi (Cook 1973).

Fotoğraf 3.8. Ballıdağ

19. yy. sonlarına kadar tahkim duvarlarının büyük kısmı mükemmel bir şekilde ayakta duran Ballı Dağ bu nedenden dolayı uzun süre Troia olarak düşünülmüştür. Heinrich Schliemann, 1864 yılında Avusturyalı G. von Hahn'ın bölgedeki yerleşim kalıntılarını inceleyerek bölgenin Troia olmadığını belirlemesine rağmen J.B.LeChevalier'in (1791) tezi nedeniyle ilk kazılarına burada başlamıştır (Höhfeld vd. 2009).

1863'ün başlarında Frank Calvert Pınarbaşı kampını kesin bir bombardımana tutmuştur. Bunu LeChevalier'in kendi kazılarına, modern ve antik yazarlar eleştirisine dayanan teorisini kısa yolla çürüterek yapmıştır. Kazı boyunca Calvert, LeChevalier'in "Pınarbaşı höyükleri, Troia kahramanlarının mezarlarının bulunduğu tepelerdir" dediği romantik varsayımının tümünü çürütmüştür. Calvert, Chevailier'in "Hektor'un Mezarı" dediği bu taşlar yığınının, "taş ocağından atılmış önemsiz taş yığınları" olduğunu, kendinden emin bir tavırla belirtmiş, kalan iki küçük höyük kazınmamış olarak kalmıştır. Calvert ayrıca LeChevalier'in Pınarbaşı'ndaki yerleşim teorisini de çürüttü. Takviye duvarlarını dikkatli bir şekilde araştırdı ve kalın duvar temellerindeki taşların kabalığı "ilk çağ"ın göstergesiydi (Allen 1999).

Hisarda kazı yapanların bulduklarından açıkça görülüyor ki alanda iki yerleşim dönemi vardır; ilki dördüncü yüzyılda, diğeri ise daha erken bir dönemdedir. Koşay ve Sperling daha erken yerleşimin tarih öncesi olduğunu kabul etmişlerdir (Cook 1973).

2009 yılında kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde yürütülen araştırma kapsamında Pınarbaşı Köyü'nün hemen doğusundaki Ballı Dağ ziyaret edilmiş, Ballı Dağ'daki yoğun defineci tahribatı dikkati çekmiştir. Özellikle yerleşmedeki Tümülüslerin hepsi kaçak kaçak kazılar sonunda tahrip edilmiştir. Bu Tümülüslerden en batıdaki olanı tünel şeklinde delinmiştir. Önlem alınmadığı takdirde tümçülüsün ortasına açılan bu tünelin çökmesi söz konusu olabilir. Ayrıca yerleşmenin Araplar Boğazı'na bakan tarafındaki yamaçlarda yapılan kaçak kazılarda M.Ö.4.ve 5. yy. tarihlenebilecek ev temelleri de görülmektedir. Yerleşmenin güneybatısındaki nekropolde de yoğun bir tahribat söz konusudur. Bazı mezarların açılmış olduğu da tespit edilmiştir. Ballı Dağ yerleşim alanında tümü dolaşmış ve yüzeyde M.Ö. 4-5. yüzyıllara ait çanak çömlek tespit edilmiştir; ancak söz konusu bu malzemeler çalışma konusu dışında kaldığı için toplanmamış, sadece fotoğraflanmıştır (Aslan vd. 2009).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010 yılı araştırma sonuçlarında ise eski araştırmalardan nekropol olarak bilinen alan ile Tümülüsler ve yerleşim merkezinde çok yoğun defineci tahribatına rastlanmıştır. Defineci çukurlarının olduğu bazı açmalardaki Gri Mal olarak tanımlanacak Son Tunç Çağı malzemeleri de toplanmıştır. Bu malzemeler sayesinde buranın kesinlikle Son Tunç Çağı'nda bir gözetleme kalesi gibi işleve sahip olabileceğini söyleyebiliriz. Bunun dışında yüzeyde M.Ö. 5. yüzyıla ait çanak çömleklere rastlanmıştır; ancak buradaki malzemeler çalışma alanı dışında kaldığı için toplanmamıştır. Ayrıca şimdiye kadar, çok zor ve tehlikeli olduğu için Ballıdağ yerleşmesinin doğudaki Araplar Boğazı'na bakan dik yamaçlı bölgesi araştırılmıştır. Bu çalışmalarda yamacın dikleşen noktalarında kaya sığınağı olarak tanımlayabileceğim iki doğal mağara tespit edilmiştir. Çobanlar tarafından kullanıldığı için yüzeyde her hangi bir buluntu olup olmadığı tespit edilememiştir. Bu yılki çalışmalar kapsamında ilk kez 1863 yılında kazılan Ballıdağ'ın Araplar Boğazı'na bakan tarafındaki kayalık yamaç ve Araplar Boğazı önceki dönemlerde pek incelenememiştir. Kaya sığınağı ve mağaramsı yerlerde herhangi arkeolojik bir buluntunun olup olmadığının tespiti için, söz konusu bu yamaç incelenmiştir. Yamaçtaki kaya yüzeylerinin büyük oluşumlardan meydana gelmektedir. Bu alanda herhangi bir tahribatta rastlanmamıştır. Ayrıca doğal SIT alanının hemen sınırındaki taşocağının olduğu

arazi de olabildiğince incelenmiş ancak herhangi arkeolojik bir buluntuya rastlanmamıştır (Aslan 2010).

6.6.2. Asarlık (Eski Hisarlık)

Asarlık Ballık'ın tam karşısında, boğazın sağ yakasında 165 m. Yüksekliğindeki, üçgen biçiminde kayalık dik bir tepedir. Burası da Ballık gibi gezgin ve araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Burada da Ballık'ta gibi Troia VI yerleşmesini işaret eden çanak çömlekler bulunmuştur (Aslan 2000).

Çalışmaları sırasında Schliemann Eski Hisarlık denilen alanda da araştırmalar yapmıştır. Eski Hisarlık'la ilgili olarak Schliemann 1884'de kaleme aldığı kitabında şu şekilde bilgiler vermektedir: “Bizim tarafımızdan kazılan sondajlarda erken dönem Ballıdağ'a ait kaba, ağır, disk üzerinde döndürülmüş, az yanmış çanak çömlekten başka bir şey bulunamamıştır. Birbirinden sadece yüz adımla ayrılmış kaleler olan Eski Hisarlık ve Ballıdağ aynı şekilde yapılmış olan çanak çömleklerin de ispat ettiği gibi aynı zamanda ve muhtemelen M.Ö. 9.yy.dan ve M.Ö.5.yy.a kadar olan dönemde var olmuş ve her ikisi de uyumlu bir bütün oluşturmuş gibi görünmektedir, çünkü her ikisi de doğrudan Kara Menderes'le karşı karşıya ve nehrin yakınında yüksek, dik dağların üzerine inşa edilmiş ve böylece Araplar Boğazı küçük Asya'nın içlerine doğru uzanan yola tamamıyla hakim olmuştur (Schliemann 1884).

Reyhan Körpe'nin Ezine'nin kuzey batısındaki Karadağ bölgesinde Asarlık tepede ufak bir yerleşim alanı keşfetmesinin üzerinden sadece birkaç yıl geçmiştir. Arkaik dönemden Helenistik döneme 200-220 m. yüksekliğinde çift duvarla çevrilmiş yerleşim yeri, 1,4'ten 1,8 m.'ye kadar genişlikte, 580 m. uzunluğunda dış duvarlar ve 2,2 m genişlikte 110m uzunluğunda iç duvarlara sahipti (Aslan vd. 2009). Buradaki sur duvarlarının basitliğinden ve bulunan yerel gri seramiklerden dolayı yerleşim “prehistorik” bir yerleşim olduğu sanılmıştır. Tepenin boğaza bakan kısımları oldukça sarpıtır. Üzerinde üç tarafını çevreleyen ve yalnız güney kısımda kesilen bir sur duvarı vardır. Tepeye ancak kuzeydoğudan ulaşılabilir. Yüzey seramiklerin büyük çoğunluğu gri monokrom Arkaik parçalardır. Bunların yanında, bazı klasik parçalar da bulunmuştur. Tepede yapılan kazı ve araştırmaların da gösterdiği gibi, arkaik dönemde kurulmuş olan yerleşimin Helenistik dönem öncesinde terk edildiği anlaşılmaktadır (Körpe 2010).

Fotoğraf 3.9. Ballıdağ ve Asarlık Tepe

6.7. Araplar Boğazı Kesiminde'deki Kuş Türleri

Kara Menderes nehri ve deltası ile sulak alanları aynı zamanda göçmen kuş yolu üzerinde bulunur. Vadide, kuş türlerini tespiti yönelik yapılan çalışmalar sınırlı sayıda da olsa vardır. Bu araştırmalardan Troia Tarihi Ulusal Parkı Kuş Türleri ve Habitatlarını Tehdit Eden Faktörlere Karşı Alınması Gereken Önlemler (2004) ve Kazdağı-Araplar Boğazı Çevresinde Yerleşik ve Göçmen Kuş Popülasyonları Üzerine Gözlemler (2006) adlı çalışmalar Kara Menderes Vadisi Araplar Boğazı kuş popülasyonunu ortaya koymaktadır.

Avrupa Doğa Mirası Vakfı (Euronatur)' dan Ornitholog Lothar Gerner ve Onsekiz Mart Üniversitesinden Prof. Dr. Mehmet Serez tarafından hazırlanan “Troia Tarihi Ulusal Parkı Kuş Türleri ve Habitatlarını Tehdit Eden Faktörlere Karşı Alınması Gereken Önlemler” adlı raporda Troia ve çevresinde 192 kuş türünün saptandığı belirtilirken, nesli tehlikede olan, korunması gereken kuş türleri sayılırken ulusal Parkın genişletilmesi için önerilen alanlar sıralanmıştır, bu alanlardan biri de Araplar Boğazı mevkiidir. Araplar Boğazı Araplar Boğazı boyunca en fazla kuş türü Araplar Boğazı'nda (86) görülmüştür.

Bu alanda 86 türden 42'si kuluçka olan ve 9'u da muhtemelen kuluçka kuş türü olarak kaydedilmiştir. Bunlardan 35 türün (Yaklaşık %40) göçmen kuş türü/kışlayanlar olduğu kaydedildi. Potansiyel olarak kuluçka olan 51 kuş türünden 39 tür Bern Konv. Ek-II'e göre, kesin koruma altındadır. Avrupa'da tehlike altında olan tür olarak karaleylek büyük bir tahminle bu alanda kuluçka olmaktadır. Saz tavuğu, Ökse ardırcı, çizgili ötleğen ve arı kuşunun kuluçka oldukları saptanmıştır. Göçmen/kışlayan 35 türünün tümü Bern Konv. göre, kesin koruma veya koruma altında bulunmaktadır (Gerner, Serez 2004).

Fotoğraf 3.10. Araplar Boğazı'ndaki Kuş Türleri-Büyük Ak Balıkçıl (*Egretta Alba*)

Şah Kartalı, Büyük Orman Kartalı, Küçük Kerkenez Dünya Kuşları Koruma Vakfının “Dünya Kırmızı Listesine göre koruma altındadır. Tüm bu üç tür Araplar Boğazı ve Beşik Koyu çevresinde tespit edilmiştir.

Gerner ve Serez'in çalışmasının ardından yürütülen bir diğer çalışmada ‘Araplar Boğazı Çevresinde Yerleşik ve Göçmen Kuş Popülasyonları Üzerine Gözlemler’dir.

Araplar Boğazı olarak adlandırılan ve biyolojik çeşitlilik açısından çok önemli bir habitat oluşturan bölgede 2005 Nisan -2006 Nisan tarihleri arasında İnanç Sevim ve Ahmet Gönöz tarafından kuş gözlemleri gerçekleştirilmiştir. Yörede 10 ordo ve 30 familyaya ait

96 farklı kuş türü belirlenmiş, çalışma alanı için 38 tür yaz göçmeni, 15 tür kış göçmeni, 34 tür yerli ve 9 tür ise transittir (Sevim, Gönüz 2006).

Harita 3.5. Troia Tarihi Ulusal Parkı ve Önemli Kuş Alanları

Kaynak: Özpınar, Ali; Polat, Burak; Görür, Sadık Emre. “Troia Milli Park Alanı Pamuklarındaki Zararlı ve Yararlı Türlerin Belirlenmesi”

7. Araplar Boğazı Kesiminin Ekoturizm Bakımından GZFT (SWOT) Analizi

SWOT kelimesi, dört İngilizce kelime, Strengths (Avantajlar), Weaknesses (Dezavantajlar), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden meydana gelmektedir (Güngör vd. 2004).

SWOT analiz tekniği bir firmanın, sektörün, yatırımın, ülkenin veya coğrafi bölgenin kendi bireysel özelliklerinden kaynaklanan güçlü ve zayıf yönleri ile geleceğe yönelik

olarak kontrol edilebilen veya edilemeyen çevre faktörlerinden kaynaklanan fırsat ve tehditlerin saptanmasını amaçlayan bir tekniktir (Karadeniz vd. 2007).

Araplar Boğazı'nın sahip olduğu güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri ulaşım, coğrafi ve doğal yapı, tarihsel değerler, turistik özellikler bakımından artı ve eksileri bir araya getirilerek aşağıdaki tablo oluşturulmuştur:

Tablo 3.1. Araplar Boğazı Kesiminin Ekoturizm Bakımından GZFT (SWOT) Analizi			
Güçlü Yönleri:	Zayıf Yönleri:	Fırsatlar:	Tehditler:
<i>Ulaşım:</i>	<i>Ulaşım:</i>	<i>Ulaşım:</i>	<i>Ulaşım:</i>
- İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlere yakın olması, - Çanakkale şehir merkezine yakın olması,	Araplar Boğazı'nın yakınına kadar araçların gelmesi, bazı araçların Araplar Boğazı içerisine girmesi nedeniyle koruma alanının tahribata uğraması,	Çanakkale havalimanının uluslararası açılması,	Araplar Boğazı'nın şehirlerarası karayoluna yakın olması nedeniyle faunanın olumsuz etkilenmesi ve Araplar Boğazı'nın içine giren araçların gürültü kirliliği yaratması,
<i>Altyapı ve üstyapı Durumu:</i>	<i>Altyapı ve üstyapı Durumu:</i>	<i>Altyapı ve üstyapı Durumu:</i>	<i>Altyapı ve üstyapı Durumu:</i>
Hiçbir altyapı ve üstyapı düzenlenmesi yapılmadığından Araplar Boğazı doğasının el değmemiş özelliğini kaybetmemesi,		Ekoturizme yönelik her türlü altyapı ve üstyapı planlamasının gerçekleştirilmesin e imkan sağlayacak uygun alanlara sahip olması,	Sürdürülebilirlik kapsamında uygun altyapı ve üstyapı çalışmaları yapılmazsa var olan doğal dokunun değerini kaybetme ve alanın tahrip

			edilmesi, • Herhangi bir altyapı ve üstyapı bulunmadığından Araplar Boğazı içerisinde yapılan tarımsal faaliyet ve benzerlerinden çıkan atıkların nehre akması ve çevreyi kirletmesi,
<i>Coğrafi ve Doğal Yapı:</i>	<i>Coğrafi ve Doğal Yapı:</i>	<i>Coğrafi ve Doğal Yapı:</i>	<i>Coğrafi ve Doğal Yapı:</i>
• Etrafi yüksek tepelerle sınırlandırılmış olması (alanı sınırlandırması), • Pek çok rekreasyon ve turizm tipine olanak sağlayan topografik yapısı, • Doğal güzellikleri açısından zengin bir potansiyeli olması, • Kara Menderes Nehrinin varlığı,	• Araplar Boğazı'na ilişkin çok detaylı bilimsel bir çalışmanın yapılmamış olması, • Araplar Boğazı içinde bulunan taş ocağının çevreye zarar vermesi, • Araplar Boğazı içerisinde kaçak avlanmanın yapılması, • Koruma alanında herhangi	• Kuş gözlemciliği yapmak isteyen doğaya saygılı turist sayısının artış göstermesi, • I. Derece doğal sit alanına sahip olması dolayısıyla izinsiz yapılaşmanın olmaması böylece doğal yapının bozulmasının önüne geçilmesi, • Doğal ve coğrafi güzelliklerinin	• Araplar Boğazı içinde yasak avlanmanın yapılması, • Araplar Boğazı'nda bulunan kapanmamış taş ocağının çevreye verdiği zararların devam etmesi, • Araplar Boğazı doğal yapıya ilişkin herhangi bir denetimin olmaması nedeniyle tahribatların yaşanması, • Bölgede

• Yaban hayatı varlığının olması, • Araplar Boğazı'nın 96 kuş türüne ev sahipliği yapması,	bir denetimin bulunmaması,	korunması ile bölgenin sahip olduğu ekoturizm potansiyelinin değerlendirilebilmesi,	hayvancılık yapılması, sürülerin Araplar Boğazı içinde otlatılması ve bitki örtüsünün tahrip etmesi, • Araplar Boğazı'na gelen yürüyüş vb. grupların çevreyi kontrolsüz gezmesinin çevreye verdiği zararlar, • Araplar Boğazı çevresinde yerel halkın tarım yapması dolayısıyla hem Kara Menderes'in suyunu kullanmaları hem de zirai ilaçlar kullanarak bu maddelerin suya karışarak nehri kirletmesi,
<i>Tarihsel Değerler :</i>	<i>Tarihsel Değerler :</i>	<i>Tarihsel Değerler :</i>	<i>Tarihsel Değerler :</i>
• Araplar Boğazı içerisinde Ballı dağ ve Asarlık Tepe gibi önemli	• Araplar Boğazı içerisindeki arkeolojik sit alanlarına ilişkin	• Arkeolojik sit alanlarına sahip olması dolayısıyla izinsiz	• Araplar Boğazı'nda tarihsel yapıya ilişkin hiçbir denetimin olmaması

antik yerleşimlerin olması, • Araplar Boğazı'nın Troia'nın arka bahçesi olarak Troia gibi önemli bir antik kentin bir parçası olarak değerlendirilmesi, • Nehrin mitolojik bir değere sahip olması,	yüzey araştırmaları yapılmış; ancak kapsamlı bir kazı çalışmasının yapılmamış olması,	yapılaşmanın izin verilmediğinden arkeolojik yapının bozulmasının önüne geçilmesi, • İlyada Destanı'nda da adı geçen bu nehrin Batı dünyası açısından büyük öneme sahip olması, • Ekoturizme katılan tursitlerin tarihi alanlara olan ilgilerinin yüksek olması,	nedeniyle tahribatların yaşanması, • Gerekli kazı çalışmalarının yapılmaması nedeniyle alanın kaderiyle baş başa bırakılması,
<i>Turistik Özellikleri:</i>	<i>Turistik Özellikleri:</i>	<i>Turistik Özellikleri:</i>	<i>Turistik Özellikleri:</i>
• Araplar Boğazı içerisinde birçok ekoturizm faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi, • Araplar Boğazı'nın trekking, foto safari, ornitoloji, oryentering gibi macera ve özel ilgi turizmi açısından	• Araplar Boğazı'nda ekoturizme yönelik yatırımların yapılmaması, • Araplar Boğazı'na yönelik hiçbir tanıtım ve reklam çalışmalarının yapılmaması, • Yerel halkın ekoturizm	• Ulusal ve uluslararası platformlarda gerekli tanıtımların yapılması ile Araplar Boğazı'nın tanınırlığının arttırılması, • Ekoturizme doğru kayışının Araplar Boğazı'nın değerini yükseltmesi,	• Alanda Araplar Boğazı içinde bulunan kapatılmış ve hala faaliyete devam eden taş ocaklarının Araplar Boğazı'nın doğal yapısını fauna ve florasını olumsuz etkilemesi, • Araplar Boğazı içerisine yapılacak her türlü

zengin bir potansiyeli olması, • Yüksek gelir getirebilecek Ornitoloji (kuş gözlemciliği) açısından önemli bir potansiyele sahip olması, • Sahip olduğu doğal güzellikler,	açısından yeterince bilinçli olmayışı, • Alanın birçok turistik faaliyete ev sahipliği yapacak potansiyeli olmasına rağmen bu konuda herhangi bir çalışmanın olmaması,	• Yerel yönetimlerin ve özel sektörün ekoturizme yönelik yatırımlara önem vermeye başlaması, • Araplar Boğazı çevresindeki yerel halkın turizme olumlu bakış açısına sahip olması, • Bazı suya dayalı turizm türleri için uygun su potansiyelinin olması, • Civar köylerde ekoturizm olanaklarının geliştirilebilmesi, • Köylerde gerçekleştirilen tarımsal üretimin girdi olarak kullanılabilmesi, • Ekoturizmin yerel halka ve kalkınmaya katkı sağlayabilmesi,	faaliyette yerel halkın katılımının sağlanmasının engellemesi durumunda Araplar Boğazı'nın yerel kalkınmaya katkı sağlayamaması, • Araplar Boğazı içerisinde birçok ekoturizm faaliyeti yürütülebilmesine karşı her türlü faaliyetin aynı anda veya aynı alanda yürütülmesinin sorunlara neden olması, • Turistik eşya, her türlü tesis ve rehberlik hizmetlerinin düzgün bir şekilde planlanmaması ve esas amaç olan sürdürülebilirlik kapsamı dışına çıkılması,

Yapılan GZFT (SWOT) analiz neticesinde Araplar Boğazı'nın yüksek bir ekoturizm ve kültür turizmi potansiyeline sahip olduğu ancak gerekli önlemler alınmaz ve gerekli planlamalar yapılmaz ise alanın var olan potansiyelini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalacağı görülmektedir.

Ulaşım açısından bakıldığında Çanakkale merkeze ve büyük şehirlere yakın bir konumda olması Araplar Boğazı için bir fırsat ve aynı zamanda bir tehdit oluşturmaktadır. Büyük şehirlere yakın olan bu alan büyük şehirlerin stres ve gürültüsünden kurtulmak isteyen ancak yakın destinasyonları tercih eden turistler için önemli bir potansiyeldir. Bununla birlikte doğal sit alanı olan Araplar Boğazı'na çok yakın şehirlerarası bir karayolunun olması ve Araplar Boğazı içine araçla girilmesi Araplar Boğazı'nın faunası ve doğal yapısını bozma tehlikesini doğurmaktadır.

Fotoğraf 3.11. Araplar Boğazı'nın Girişi ve Çanakkale – İzmir Karayolu

Araplar Boğazı içerisinde kaçak avlanma yapılması faunayı olumsuz etkilemekte ayrıca Araplar Boğazı'nın hayvanlar için mera olarak kullanılması, tarım yapılması ve Kara Menderes Nehri suyunun tarım için kullanılması gibi dışarıdan gelen müdahaleler Araplar Boğazı'nın doğal ve tarihi dokusunu olumsuz etkilemekte bu da alan için bir tehdit unsuru oluşturmaktadır. Bu konuda ya organik tarım yapılması ya da tarımsal ürün yerine getirisi

daha fazla olan bir iş kolu yaratılması, alan içerisinde hayvancılığın önüne geçilmesi gerekmektedir.

Fotoğraf 3.12. Araplar Boğazı İçerisindeki Hayvancılık Faaliyetleri

Fotoğraf 3.13. Araplar Boğazı'ndaki Tarım Alanları

Birçok ekoturizm faaliyetine ev sahipliği yapabilecek Araplar Boğazı içerisinde kapatılan taş ocağının izleri hala görülmekte ayrıca Boğazın Pınarbaşı köyüne doğru olan çıkışında hala faaliyetine devam eden taş ocağı ise çevreye oldukça zarar vermektedir.

Fotoğraf 3.14. Araplar Boğazı içinde Kapatılan Taş Ocağı

Çanakkale, birçok antik kenti ve doğal güzellikleri barındıran bir ilimizdir. Araplar Boğazı’da bu iki değeri birlikte taşıyan önemli bir koruma alanıdır. Araplar Boğazı sahip olduğu doğal ve tarihi güzellikleri nedeniyle I. Derece Arkeolojik ve Doğal sit alanlarına sahip olması ve koruma altına alınmasına rağmen alanda hiçbir denetim mekanizması olmadığından her isteyen alana girebilmekte ve alan günden güne tahribata uğramaktadır.

Araplar Boğazı’nın en önemli özelliklerinden biri de var olan kuş popülasyonudur. Soyu tükenmekte olan türler de dâhil olmak üzere 96 kuş türü tespit edilmiştir (Sevim, Gönüz 2006). Yüksek gelir getiren bir turizm türü olan Ornitoloji içinde alan yüksek bir potansiyele sahiptir.

Fotoğraf 3.15. Araplar Boğazı'ndaki Kuş Türleri-Karabatak (*Phalacrocorax Carbo*)

Fotoğraf 3.16. Araplar Boğazı'ndaki Kuş Türleri- Büyük Ak Balıkçıl (*Egretta Alba*)

Araplar Boğazı'nı çok iyi bilen yerel halkın planlama sürecine katılması önemli yararlar sağlayacaktır. Ekoturizmde esas amaç olan yerel halkın kalkınmasına katkı sağlanması için gerekli düzenlemeler yapılmaz ise yerel halkın turizmden memnuniyeti azalacak ve bu Araplar Boğazı'ndaki turizm hareketlerini olumsuz etkileyecektir.

Araplar Boğazı uygulanabilecek orienteering, foto safari, trekking, ornitoloji, atlı doğa yürüyüşü gibi birçok alternatif turizm faaliyeti olmakla birlikte birbirlerini olumsuz etkileyebilecek faaliyetlerin aynı bölgede yapılması başarısızlıkla sonuçlanacaktır. Bu nedenle planlamanın tüm bu etmenlerin göz önüne alınması, taşıma kapasitesinin aşılmaması ve çevreye olumsuz etkilerin minimum düzeyde tutulduğu bir planlama yapılması gerekmektedir.

Araplar Boğazı sahip olduğu tüm bu özelliklerine rağmen yeterince tanıtım yapılmadığından gerekli ilgiyi görememiş bu nedenle atıl bir durumda kalmıştır. Araplar Boğazı'nın tanıtımının yapılması halinde Araplar Boğazı layık olduğu ilgiyi görecektir.

8. Araplar Boğazı Kesiminin Ekoturizm Planlaması Açısından Değerlendirilmesi

Yukarıdaki bölümde genel bilgilere yer verilmiş bu bilgi ve dokümanlardan yola çıkılarak mevcut durum tespiti GZFT (SWOT) analizi yapılmış ve son olarak Araplar Boğazı Kesiminin planlamasının değerlendirilmesi kısmına geçilmiştir.

8.1. Misyon

Bu planlama çalışmasının misyonu; bölgenin ekoturizm potansiyelinin ortaya çıkarılması, kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektörün yatırımlarının bölgeye çekilmesi, yerel halk (bölge halkı) için ekonomik getirinin ve istihdamın sağlanması, kamu kurum ve kuruluşların dikkatini çekerek alanda var olan yönetim boşluğunun doldurulması, Çanakkale turizmine sürdürülebilir ekolojik bir boyut ekleyerek turizmin gelişimini sağlamaktır.

8.2. Vizyon

Çanakkale İli, Ezine İlçesi sınırlarında bulunan Araplar Boğazı'nın sürdürülebilir turizm kapsamında kaynakların koruma kullanma dengesi içerisinde kullanılarak gelecek nesillere aktarılması, gelişiminin sağlanması, hem Çanakkale ili hem de Araplar Boğazı çevresinde ki yerel halk için ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacak turistik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, alanın tanınırlığının arttırılarak önemli bir destinasyon olmasının sağlanması, alanda denetim

mekanizması sağlanarak Araplar Boğazı'nın tahribatının engellenmesi, doğal ve tarihi değerlerinin gün ışığına çıkartılarak korunması, geliştirilmesi, kullanılması ve yaşatılması aynı zamanda da Araplar Boğazı'nda ekoturizm faaliyetlerinin yürütülerek ekonomik değer oluşturması ve sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır.

8.3. Hedef Pazar

Uygulanması düşünülen ekoturizm ve kültür turizmi bağlamında Araplar Boğazı kitle turizmi yerine ornitoloji (kuş gözlemciliği), trekking, atlı doğa yürüyüşü gibi özel ilgi türleri yürütülmelidir. Araplar Boğazı için planlanan ekoturizm konseptine uygun olarak hedef pazarı ekoturistler oluşturmaktadır. Özellikle kuş gözlemcileri gibi yüksek gelir getirebilecek, eğitim düzeyi yüksek, doğaya duyarlı ziyaretçiler, hedef pazar arasındadır. Araplar Boğazı'nın korunması, kullanılması, yaşatılması; kısaca sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından alan için özenli bir pazarlama stratejisi hazırlanarak Araplar Boğazı'na kuş gözlemcileri ve ekoturistlerin gelmelerinin sağlanması gerekmektedir.

8.4. Araplar Boğazı Kesimi Koruma ve Geliştirme Stratejileri

Araplar Boğazı'nın doğal ve tarihi güzelliklerinin korunması ve ekoturizm faaliyetlerinin sorunsuz bir şekilde yürütülmesi için önerilecek stratejilerin fiziksel çevre, altyapı ve üstyapı koşulları, ekonomik ve kültürel etkiler dikkate alınarak yapılması gerekir. Bu nedenle öncelikle stratejilerin hedefleri belirlenmelidir.

- Araplar Boğazı çevresindeki köylerde yaşayan yerel halkın bilinçlendirilmesi için sivil toplum örgütlerinin kurulması,
- Kültürel gelişimi hızlandırmak, ekolojik bilinci arttırmak için eğitim tesislerinin kurulması ve gerekli eğitimlerin verilmesi,
- Yerel halkın hazırlanacak plana dâhil edilerek bundan fayda sağlaması,
- Geleneksel yaşamın canlandırılması,
- Arkeolojik ve tarihi değerlerin öneminin yerel halka sunulması, öğretilmesi ve benimsetilmesi,
- Turizm sektörünü destekleyecek yöresel el sanatlarının teşvik edilmesi,

- Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde bölgede kurulması planlanan her türlü tesisin atıklarının, kirletici unsurlarının çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin en düşük düzeyde olmasının sağlanması için uluslararası düzeyde teknik altyapının planlanması,
- Alternatif enerji kaynaklarının kullanılması,
- Sosyal altyapının uluslararası standartlara ulaşması,
- Rekreatif faaliyetlerin doğal değerlerle çeşitlendirilmesi,
- Araplar Boğazı etrafındaki koruma alanlarının sürdürülebilirlik çerçevesinde rekreatif amaçlı kullanılması,
- Sit alanlarının koruma-kullanma dengesi gözetilerek ekoturizm çerçevesinde kullanılması,
- Kültürel, sürdürülebilir turizm olanaklarının teşvik edilmesi,
- Araplar Boğazı içerisindeki antik kentlerin koruma, kullanma dengesi içerisinde yaşatılarak turizm amaçlı kullanımının sağlanması,
- Araplar Boğazı çevresinde bulunan köylerde ev pansiyonculuğunun teşvik edilmesi ve konaklama oranlarının artırılması,
- Araplar Boğazı bulunan tarım alanlarının bir kısmının koruma kullanma dengesi içerisinde bölgeye özel tarımsal üretime yönelik kullanılması,

8.4.1. Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Olanaklar ile ilgili Stratejiler

Uygulanması düşünülen planlamalar Araplar Boğazı'nın ekoturizme kazandırılmasını amaçlamaktadır. Ancak korunması gerekli alanların sürdürülebilirliğinin sağlanması sadece gelen ziyaretçilere değil, burada yaşayan ve çalışan yerel halka da bağlıdır. Bu nedenle yerel halkın bilinçlendirilmesi, uzmanlaşmanın sağlanması ve yerel halkın ekonomisine katkı sağlanarak gelir düzeyinin artırılması gerekmektedir.

- Söz konusu alandaki kaynakların doğru kullanılması ve sürdürülebilirliğin sağlanması açısından yerel halkın da bu planlamaya dâhil edilmesi gerekmektedir.
- Araplar Boğazı çevresindeki halkın çevre bilincinin kazanması ve bu bilincin geliştirilmesi amacıyla halk eğitim merkezleri kurulmalı, sivil toplum örgütleri çeşitli seminerlerle sertifika ve yetkinlik belgesi verilmeli bu yolla halkın eğitilmesine katkı sağlanmalıdır.

- Araplar Boğazı'nda kurulması düşünülen ekoturizm faaliyeti içerikli mekânlarda yerel halk çalıştırılmalı böylelikle yerel halka ekonomik açıdan fayda sağlanmalıdır.
- Verilecek eğitimlerle sulak alanların kuş popülasyonu için ne kadar önemli olduğu ve var olan faunanın önemi vurgulanarak kaçak avcılığın önüne geçilmelidir.
- Araplar Boğazı I. Derece Doğal ve Arkeolojik sit alanlarına sahip olduğu için bu alanlara giriş çıkışlarda ziyaretçilere de bilgi verilmeli, çevreye verilebilecek tahribatların önüne geçilmelidir.
- Araplar Boğazı'nda ziyaretçilerin istekleri doğrultusunda çeşitli görevlendirmeler yapılmalı, kuş gözlemi ya da fotoğraf çekimi gibi konularda bilgi ve eğitim almak isteyen ziyaretçiler için kısa süreli eğitim programları düzenlenmelidir.
- Araplar Boğazı içerisinde ve çevresindeki tarım arazilerinde organik tarım yapılması teşvik edilmeli, bu alanlar ziyaretçilerin kullanımına açılmalı ve ürün çeşitliliğine gidilerek bu ürünlerin satışı ile yerel halka gelir getirmesi sağlanmalıdır.
- Bölgeyi en iyi bilen kişiler olarak Araplar Boğazı çevresinde yaşayan yerel halka eğitimler verilerek Boğaz içerisinde alan kılavuzluğu hizmeti verilmelidir.
- Araplar Boğazı çevresindeki köylerde ev pansiyonculuğu ve kamp karavan alanları da yapılarak hem yerel halka katkı sağlanmalı hem de alanın korunması ve sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.
- Ballıdağ ve Asarlık gerek Troia sanılarak kazılar yapılması, gerekse İlyada Destanı'nda karşımıza çıkan Kara Menderes Nehrinin yanında olması nedeniyle Batı Dünyası tarafından da ilgi çekecek ve turistik potansiyele sahip antik yerleşimlerdir. Bu iki önemli antik kentte kazı çalışmalarına başlanarak kalıntıların gün ışığına çıkartılması sağlanmalıdır.
- Araplar Boğazı çevresindeki köylerde yaşayan yerel halkın yapmış olduğu el sanatlarının yapılacak tesislerde sergilenip satışa sunulması ile sosyo-kültürel ve ekonomik gelişme sağlanmalıdır.
- Planlama ile Araplar Boğazı içerisinde yapılacak tesisler ve gelecek ziyaretçiler sayesinde alanda bir kontrol mekanizması kurularak Araplar Boğazı'nda meydana gelebilecek tahribat engellenmelidir.

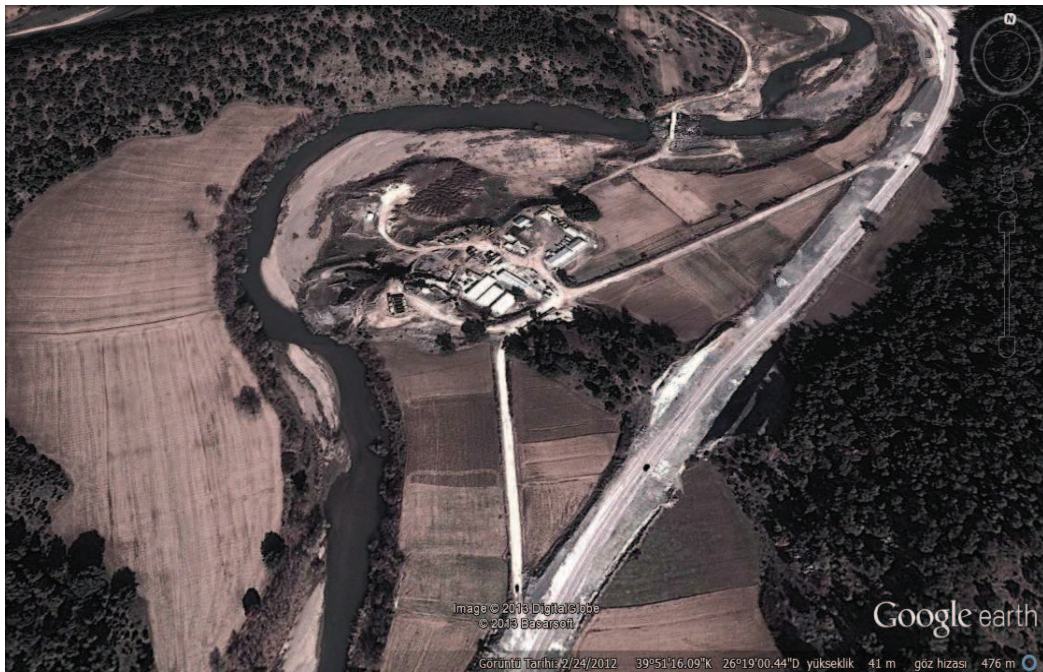
8.5. Altyapı ve Üstyapı Olanakları ile İlgili Stratejiler

Turistik planlamaların temelini oluşturan altyapı ve üstyapı olanakları doğru bir şekilde uygulandığında alanın kullanımı ve planlaması çok daha sorunsuz bir halde yürütülecektir. Yukarıda belirtilen hedefler doğrultusunda alanın altyapı ve üstyapı olanakları ile ilgili strateji önerileri şu şekildedir:

- Alanda yapılacak turizm tesis alanı yatırımlarından önce ÇED uygulamalarının yapılması sağlanarak bu rapor çerçevesinde yatırımlar yürütülmelidir.
- 758 sayılı İlke Kararı doğal (tabii) sitler, koruma ve kullanma koşullarına göre alan içerisinde hazırlanacak projeye göre ilgili koruma kurulundan izin almak koşulu ile halka açık rekreasyon amaçlı günübirlik tesisler (lokanta, büfe, kafeterya, soyunma kabinleri, wc, gezi yolu, açık otopark ve benzeri) ile alanın ve çevrenin özelliklerinden kaynaklanan faaliyetlerin korunması ve geliştirilmesi amacıyla yönelik yapıların yapılabilmesine izin verilmiştir. Bu doğrultuda altyapı ve üstyapı çalışmaları yapılmalıdır.
- Araplar Boğazı ile ilgili Onsekiz Mart Üniversitesi Coğrafya ve Biyoloji gibi bölümlerde çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu doğrultuda Araplar Boğazı'nın fiziksel planlaması aşamasında Üniversitenin bu bölümleriyle şehir plancıları, harita mühendisleri, peyzaj mimarları, mimarlar, arkeologlar gibi çeşitli disiplinlerden oluşan bir komisyon tarafından Araplar Boğazı içerisindeki altyapı ve üstyapı planlarının nerede ve nasıl olması gerektiği, turistik düzenlemelerle ilgili konularda üniversite ile ortak bir çalışma yürütülmelidir.
- Araplar Boğazı'nda yapılacak planlama süreci öncesi rüzgâr, eğim, topografya, su kaynakları vb. analiz ve sentez yapıldıktan sonra yapılaşmaya uygun alanlarda söz konusu tesislerin kurulması sağlanmalıdır.
- Bölgeye yapılması düşünülen her türlü altyapı ve üstyapı planlamaları Araplar Boğazı'nın taşıma kapasitesi belirlenerek bu kapasite doğrultusunda olmalıdır.
- Araplar Boğazı içerisinde ekosistemi en düşük düzeyde etkilemek ve yerel halka fayda sağlamak amacıyla zorunlu tesislerin dışında tesislerin yapılmamalı, konaklama Araplar Boğazı çevresinde bulunan Pınarbaşı, Çamköy, Derbentbaşı, Bozalan, Taştepe gibi köylerde yapılmalı ile hem Araplar Boğazı'nın doğal yapısının bozulmasının önüne geçilmeli hem de yerel halka gelir sağlanmalıdır.

- Araplar Boğazı içerisinde ve çevresinde yapılacak düzenlemelerde ekolojik arıtma, geri dönüşüm konteynırları bulundurulmalıdır.
- Yapılacak tesislerde de ekolojik yapılaşma teknikleri tercih edilmelidir (sensorlu lavabo, tasarruflu lamba vb.).
- Yol kenarları, Araplar Boğazı içerisi ve giriş- çıkışlarına bilgilendirici tabelalar konulmalı, alanın özelliğini, tarihini ve doğal yapısını anlatan levhalara yer verilmelidir.
- Araplar Boğazı içerisinde engelliler için özel düzenlemeler yapılmalı, yürüme yolları, wc, rampalar vs. engelli, yaşlı ve çocuklara göre düzenlenmelidir.
- Araplar Boğazı girişinin hemen solunda kalan, şimdiki yol yapım şantiyesinin olduğu alanda gelen ziyaretçilerin araçlarını park edecekleri otopark alanları, yeme-içme ve tuvalet ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri tesislerin yapımına uygun bir alan bulunmaktadır. Bu alan düzenlenerek gerekli tesislerin yapılması gerekmektedir (Harita 3.6.).

Harita 3.6. İzmir-Çanakkale Yolu Araplar Boğazı Kenarında Bulunan Şantiye Alanı

Kaynak: google Earth

- Araplar Boğazı içerisinde akan Kara Menderes Nehrinin getirdiği alüvyonlarla oluşan nehir kıyılarında olası bir taşkında ortaya çıkabilecek sorunları ortadan kaldırmak amacıyla taşkın alanları belirlenmelidir (Harita 3.7.).

Harita 3.7. Alüvyon Dolgulu Nehir Kıyısı

Kaynak: google Earth

- Araplar Boğazı boyunca kuşların gözlemlenebilmesine rağmen belirli noktalarda kuş evleri yapılarak kuşların göçleri veya kuluçkaları döneminde insan tehdidi altında kalmaması sağlanmalıdır.
- Kuş gözlemi için bakı teraslarının oluşturulması planlanmalı, bunun için de Araplar Boğazı'nın en yüksek noktaları seçilmelidir.
- Özellikle Araplar Boğazı içerisinde faaliyet gösteren ancak sit alanı içerisinde bulunduğundan kapatılan taş ocaklarının neden olduğu geri dönüşü zor tahrip edilmiş alanlara, bakı terasları yapılmalı ve bu alanlar Araplar Boğazı'na tekrar kazandırılmalıdır (Fotoğraf 3.17).
- Araplar Boğazı'nın hemen çıkışında bulunan ve herhangi bir sit alanı sınırlarına girmeyen taş ocağı Araplar Boğazı'na ciddi zararlar vermekte doğal yaşamı tehdit etmektedir. Bu taş ocağının kapatılması için çevre kuruluşları, çeşitli Sivil Toplum

Kuruluşları tarafından çalışmalar yapılmaktadır. Öncelikle bu taş ocağı kapatılmalı ve doğaya verdiği tahribat giderilmelidir (Fotoğraf 3.18).

Fotoğraf 3.17. Kapatılan Taş Ocağı

Fotoğraf 3.18. Araplar Boğazı Faaliyetteki Taş Ocağı

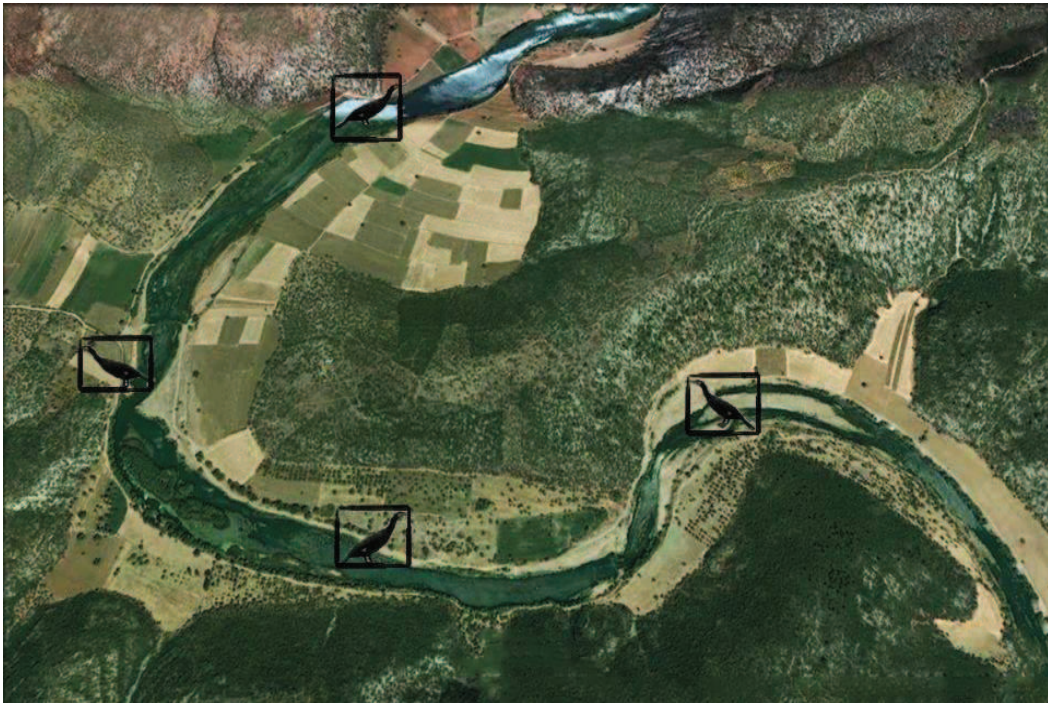

8.6. Ekoturizm Olanakları ile İlgili Stratejiler

Araplar Boğazı'nın korunması ve yerel ekonomiye katkı sağlaması açısından Araplar Boğazı için önerilen turizm türü ekoturizm ve ekoturizmin alt dallarıdır. Ekoturizm açıdan bakıldığında Araplar Boğazı için önerilen stratejiler şu şekildedir:

- Araplar Boğazı içinde öncelikle ornitoloji (kuş gözlemciliği)'nin uygulanması öngörülmüştür. Araplar Boğazı içerisinde 96 kuş türünün tespit edilmesi, kuş türleriyle ilgili çalışmaların devam etmesi yüksek gelir getiren ve çevreye duyarlı olduğu için bu turizm türüne öncelik verilmelidir.

Harita 3.8. Araplar Boğazı Kuş Gözlem Alanları

- 2000 yılında ABD kuş gözlemcilerinin sırf kuş gözlemek için yaptığı seyahat masrafı 7.6 milyar dolar ve Teksas'da bir kasaba, sırf 6 haftalık kuş göç zamanı esnasında her sene kuşçulardan 6 milyon dolar kazanıyor. Ayrıca gelen kuşçular internette yayınladıkları raporlarla diğerlerini de getirirler (Şekercioğlu 2005).
- Araplar Boğazı'nın içerisinde ve çevresinde birçok ekoturizm faaliyeti uygulanabilir ancak Ornitoloji gibi kuş popülasyonu ile ilgili yüksek gelir getirebilecek bir turizm türü uygulanacaksa alan içerisinde ve çevresindeki planlamada kuşların yaşam alanları vs. gibi ayrıntılar göz önünde bulundurulmalıdır.

Fotoğraf 3.19. Araplar Boğazı'ndaki Kuş Türleri- Karabatak (Phalacrocorax Carbo)

- Araplar Boğazı'ndaki kuş popülasyonunun devamlılığının sağlanması için çalışmalar ve kuş halkalaması yapılmalıdır.
- Kuş gözlemi ile ilgili olarak yurt dışındaki üniversitelerle görüşülerek bilim insanlarının Araplar Boğazı'na gelmeleri sağlanmalı, gelen kişiler vasıtasıyla hem araştırma hem tanıtım yapılmalıdır.
- Kara Menderes Nehri boyunca 14 km.lik menderesler çizerek uzandığından Araplar Boğazı kenarında, çevresinde ve yüksek tepelerde yapılacak aktiviteler çeşitli koridorlar oluşturulmalıdır.
- Araplar Boğazı yürütülebilecek tüm ekoturizm türleriyle ilgili bilgiler verilmeli çeşitli yol güzergâhları ve rotaları belirlenmelidir (Harita 3.8). Hard (Zor), soft (Kolay) ve normal zorluktaki trekking güzergahları, atlı doğa yürüyüşü ve kuş gözlemi için güzergahlar belirlenerek bölgedeki yerel halktan eğitim verilen alan kılavuzları tarafından alanda geziler düzenlenmelidir.

Harita 3.9. Araplar Boğazı Yürüyüş Yolu Güzergahı Haritası

- Ayrıca foto safari için bulunmaz güzellikte olan Araplar Boğazı içinde su fotoğrafçılığı, doğa, hayvan ve manzara çekimi için alanlar belirlenmelidir.

Fotoğraf 3.20. Kara Menderes Nehri

- Araplar Boğazı içerisinde belirlenen tarım arazilerinde organik tarım yapılmalı, bu tarım arazileri gelen ziyaretçiler için bir aktivite alanı olarak değerlendirilmeli, tarladan ürün toplama, hasat günleri düzenlenmelidir.
- Araplar Boğazı'nın koruma statüsünün devamlılığı sağlanarak bu konuda gerekli önlemler alınmalı, belirli alanlara en az müdahale edilerek el değmemiş doğası bozulmamalı bu doğrultuda düzenlemeler yapılmalıdır.
- Yapılacak bu planlamada amaç konaklama türünü ve süresinin arttırılması, dolayısıyla Çanakkale turizmine ve ekonomisine katkı sağlanmasıdır. Bu nedenle öncelikli olarak çevre köylerde turistin istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak çeşitlilikte konaklama tesisleri yapılmalıdır.
- Araplar Boğazı içerisinde de altyapı ve üstyapı olanakları değerlendirilerek düzenlemeler yapılarak bakı terasları oluşturulmalı, Boğazdaki kuşlarla ilgili fotoğraf ve bilgi broşürleri bastırılmalı ayrıca köylerde ve Boğaz çevresinde kurulacak alanlarda kuş gözlemi vs. için gerekli olan özel malzeme ve kıyafetlerin satışı yapılmalıdır.
- Bölgede yer alan köylerde sadece doğal yaşam ve tarih değil aynı zamanda eğlence aktiviteleri düzenlenmeli, Araplar Boğazı için sunulan aktiviteler sezonluk değil tüm yıla yayılmalı, bu nedenle aktivite çeşitliliği sağlanmalıdır.
- Ballıdağ ve Asarlık'ta Troia sanılarak kazılar yapılmıştır. Gerek bu nedenle, gerekse İlyada Destanı'nda karşımıza çıkan Kara Menderes (Skamandros) nehrini içinde barındırması nedeniyle Ballıdağ ve Asarlık Batı Dünyası tarafından da ilgi çekecek turistik potansiyele sahip antik yerleşimlerdir. Troia'ya gelen ziyaretçilere Troia'nın bulunma hikâyesinin anlatılması ve bu yerleşimlerin Troia ile bütünleşik bir tur haline getirilmesi sağlanmalıdır.
- Turun ortaya çıkmasında en baskın ve etkili rol tur operatörlerine aittir. Dolayısıyla Araplar Boğazı'nın tanıtılması ve ekoturist akışının sağlanması için Çanakkale'deki seyahat acentalarının büyük tur operatörleri ile anlaşma sağlaması gerekmektedir.
- Film ve dizilerin tanıtıma etkisi yadsınamaz bir gerçektir. "Troia" isimli film tüm dünyada yankı uyandırmış ve insanların Troia'yı görmelerini teşvik etmiştir.

Çanakkale ile ilgili veya burada çekilen filmler tanınırlığı arttırmış ve insanlar üzerinde merak uyandırmıştır. Buradan hareketle İlyada destanı veya Kara Menderes Nehrinin içinde geçtiği bir film çekilerek Araplar Boğazı'nın reklamının yapılması sağlanmalıdır.

- Araplar Boğazı'nın tanıtımına yönelik wiciloc gibi dünyaca bilinen yürüyüş ve yol rotalarını gösteren internet sitelerine dâhil olunması sağlanmalıdır.
- İnternet tarayıcılarında Türkçe ve farklı dillerde kuş gözlemi yazıldığında Araplar Boğazı'nın isminin ön sıralarda olması sağlanmalıdır.
- Araplar Boğazı ile ilgili CD, doküman hazırlanmalı ve gelen ziyaretçilerin hizmetine sunulmalıdır.
- Araplar Boğazı içerisinde ve çevresinde organik tarıma geçilmeli, belirli tarım arazileri gelen ziyaretçilerin kullanımına açılmalı, burada üretilen ürünler çeşitlendirilerek satışı yapılmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanların yeni yerler görmek, farklı kültürlerle tanışmak amacıyla başlattığı seyahatler zamanla turizm sektörünü oluşturmuş, ülkelerin ekonomisine önemli katkılar sağlamaya başlamıştır. Bacasız sanayi olarak nitelendirilen turizm dünyada ve Türkiye’de deniz-kum-güneş üçlüsü olarak görülmekte iken son yıllarda alternatif turizm türleri ilgi görmeye başlamıştır. Özellikle küresel ısınma, atmosfere yayılan zehirli gazlar gibi çevreyi ve insan yaşamını tehdit eden olaylar ekolojik yaşamın önemini bir kez daha ortaya koymuş, çevre bilincinin artmasına neden olmuş, bu değişim de insanların seyahatlerine yansımıştır. Çevre bilincinin gelişmesi, deniz- kum- güneş turizminin tatil için tek başına yetmemesi ya da bunlara ek olarak farklı isteklerin ortaya çıkması, seyahat edilen bölgelerdeki yerel halkın kültürüne olan merak, ekoturizme olan ilginin giderek artmasına neden olmuştur.

Çevreye, doğaya, insana saygılı, sürdürülebilir bir turizm olan ekoturizm, modernleşen dünyanın insandan götördüklerinin telafisi için önemli bir araç olabilmiş, binalar arasına sıkışmış insanların, şehir hayatından uzaklaşarak doğa ile baş başa kalmasını ve doğayı daha iyi anlamasını sağlamıştır.

Belirli bir tarihi, kültürel geçmişi olan, korunması gereken doğal ve özel niteliklere sahip alanların sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından ekoturizmin uygulanması zorunludur. Ancak ekoturizm her ne kadar çevreye duyarlı, ekoturist her ne kadar bilinçli olursa olsun bu alanlar turizme açıldığında sadece olumlu katkılar sağlayamayacak, alan üzerinde olumsuz etkilere de sebep olabilecektir. Bu nedenle bu alanlarla ilgili planlamanın doğru ve uygulanabilir olması gerekmektedir. Aksi halde bu alanların korunması bir yana tahribata, yozlaşmaya daha da açık hale gelmesi söz konusu olacaktır. Ekoturizmin son yılların yükselen değeri olması ülkelerin turizm politikalarına da yansımıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığının hazırladığı Türkiye Turizm Stratejisi 2023’te özellikle sağlık, inanç, yayla, su sporları, ekoturizm gibi birçok alternatif turizm türüne yönelik stratejiler geliştirilmiş, bu türlere uygun çeşitli koridor ve bölgeler belirlemiştir.

Çanakkale ili sınırları içerisinde Gelibolu Yarımadası Milli Parkı, Troia Milli Parkı, Assos, Aleksandria Troas, Neandria gibi birçok antik yerleşimi, Kaz Dağları gibi dünyada sayılı doğal alanlardan birini barındırmaktadır. Ayrıca muhteşem plajları, Gökçeada ve Bozcaada gibi Türkiye’nin iki önemli adası da yine bu ilin sınırları içerisinde yer alır. Ancak Çanakkale, ekoturizm, sağlık, inanç, kültür vb turizm türleri açısından zengin bir potansiyele sahip olmasına rağmen gerek tanıtım faaliyetlerinin gerekse turistik altyapının yetersizliği

nedeniyle hak ettiği yere gelememiştir. Bu çalışma ile amaçlanan Çanakkale turizmi için önem taşıyan korunması gereken Araplar Boğazı'nın sürdürülebilirliğinin sağlanması, hem yerel hem de bölgesel açıdan bölgenin ekonomik gelirine katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Çalışma alanını Çanakkale ili, Ezine ilçe sınırları içerisinde yer alan Araplar Boğazı olarak adlandırılan alandır. Araplar Boğazı'nın içinden 14 km boyunca menderesler çizerek akan ve Kumkale yakınlarında denize dökülen Kara Menderes nehri ve çevresi sahip olduğu doğal ve tarihi özellikleri ile dikkat çekmektedir.

Çalışmanın temelini ekoturizm planlaması oluşturduğu ve planlama yapılabilmesi için alanın iyi bilinmesi gerektiği için öncelikle alanla ilgili mevcut durum tespit edilmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki bu çalışma ile amaçlanan, dikkatleri Araplar Boğazı'nın üzerine çekmek, Araplar Boğazı'nın korunma ve gelişimi ile yerel halkın bilinçlendirilmesi sağlamak için bir zemin oluşturmaktır. Araplar Boğazı I. Derece Arkeolojik ve Doğal sittir. Araplar Boğazı içerisinde herhangi bir yerleşim bulunmamaktadır. Kıyı şeridinde çevre köylerdeki yerel halkın tarım alanı olarak kullandığı araziler mevcuttur. Ayrıca Araplar Boğazı içerisinde sit alanında kalan daha sonra ise kapatılan ve sit alanı sınırları içerisine girmeyen ve hala faaliyetine devam eden taş ocakları mevcuttur. Öncelikle Araplar Boğazı'nın doğal yapısı bir bütün olarak değerlendirilmeli, çevreye ve faunaya zarar veren bu taş ocağı kapatılmalı ve Araplar Boğazı içerisinde yapmış olduğu tahribatın giderilmesi için çalışmalara başlanmalıdır.

Özellikle sulak bölgelerde kendilerine yaşam alanı oluşturan kuşlar için Araplar Boğazı önemli bir yere sahiptir. Yapılan araştırmalarda Araplar Boğazı kesiminde toplam 96 kuş türü tespit edilmiştir. Kuş popülasyonunun sürdürülebilirliğinin sağlanması, eğitim ve gelir düzeyi yüksek turistlerin tercih ettiği ornitoloji (kuş gözlemciliği) gibi bir turizm türünün Araplar Boğazı uygulanması için çalışmaların yapılması, bölgenin tanınırlılığının artırılması ve bölgeye ornitoloji (kuş gözlemciliği) için gerekli tesislerin, bakı teraslarının yapılması gerekmektedir.

Araplar Boğazı içerisinde Ballıdağ ve Asarlık olmak üzere iki antik yerleşim bulunmaktadır. Schliemann'ın Troia sanarak kazı yaptığı Ballıdağ yoğun defineci tahribatına uğramıştır. Her iki yerleşim alanında da kazı çalışmaları yürütülmemiş ve terk edilmiş bir durumda bırakılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak kamu ve özel sektör iş birliği içerisinde sponsorlarla çalışılarak kazı çalışmalarına başlanmalıdır.

Burada herhangi bir kontrol mekanizması olmadığından Araplar Boğazı içerisine araçlı ve araçsız herkes girebilmekte, nehir kıyısında tarım ve Araplar Boğazı çevresinde kaçak

avlanma yapılmaktadır. Bu olumsuzlukların önüne geçilmesi için bölgede bir kontrol mekanizması oluşturulmalı bu konuda yerel halktan yardım alınmalıdır. Örneğin kıyı şeridindeki tarım alanları alüvyondan oluştukları için tesis yapımına uygun değildir. Bu nedenle bu alanlara organik tarım yapılması için yerel halk teşvik edilebilir ve bu araziler gelen ziyaretçilerin kullanımına açılabilir.

Araplar Boğazı çevresindeki köylerde yaşayan yerel halka ekoturizm, çevre ve hizmet sektörü ile ilgili eğitimler verilmeli, bu eğitimler neticesinde yeterlilik belgesi alan kişilere Araplar Boğazı çalışma imkânı sağlanmalı, aynı zamanda bölgede üretilen el sanatları sergilenmesi ve satışı yapılmalıdır. Yerel halk için gelir sağlaması açısından ev pansiyonculuğundan, farklı konaklama türlerine kadar çeşitli konaklama imkânlarının sağlanması gerekmekte ayrıca ziyaretçilerin ilgi ve istekleri doğrultusunda da şekillendirilecek aktiviteler planlanmalı, ziyaretçi memnuniyeti sağlanmalıdır.

Turistik planlamanın başarıya ulaşması için sosyo-kültürel ve fiziki planlamaların doğru bir şekilde yapılması, yerel halkın talepleri, coğrafi, topografik, tarihi ve doğal değerlerin durumu dikkate alınması ve Araplar Boğazı'nın bu özelliklerinin korunmasını hedefleyen ekolojik yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir.

Araplar Boğazı taşıdığı özel nitelikleri ile birçok ekoturizm türünün yapılmasına olanak sağlayabilmektedir. Ancak çevrenin, yerel halkın ve doğal yapının korunması için yapılan bu planlamada, plan yapılacak alan sınırları belirli olduğundan ve çok geniş bir alan olmadığından uygulanacak ekoturizm türleri sınırlandırılmalı, birbiriyle uyum sağlayacak ya da farklı zaman dilimleri içerisinde yapılacak turizm aktiviteleri ayrı ayrı belirlenmelidir.

Araplar Boğazı büyük şehirlere yakınlığı sebebiyle kısa tatiller için bile tercih edilebilecek bir konumdadır ancak çok fazla tanınırlığı olmadığından bu avantajını kullanamamaktadır. Bu nedenle Araplar Boğazı'nın tanıtımı için internet ve medya araçları kullanılmalı reklam faaliyetleri yürütülmelidir.

Yüksek ekoturizm potansiyeline sahip olsa da alanla ilgili uygun bir ekoturizm planlaması yapıp uygulanmaz, tanıtım çalışmaları yeterli veya başarılı olmaz ise Araplar Boğazı atıl kalmaya devam edecek, doğal çevrenin korunması, geliştirilmesi, yerel halka, bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlanması gibi hedefler gerçekleştirilemeyecektir. Bu nedenle söz konusu planların hazırlanarak uygulanmaya konulması gerekmektedir. Bu çalışmanın sahadaki planlama için bir altyapı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulak, Cengiz. “Kara Menderes Havzası’nın (Çanakkale) Nüfus Özellikleri”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:7, Sayı: 2, 2010, s. 577-610
- Akbulak, Cengiz; Tatlı, Hasan; Cengiz, Tülay. “Analitik Hiyerarşi Süreci ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Kara Menderes Havzası’nda Arazi Uygunluk analitiğinin yapılması”, 108 K 550 Nolu TÜBİTAK Projesi, 2011
- Akın Halil Murat, *Türkiye’de Ekoturizmin Sürdürülebilir Gelişimi; Kaçkar Dağları Milli Parkı Örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay
- Akpınar, Elif; Bulut, Yahya. “Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizmi Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları” *III. Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresi*, 20-22 Mayıs 2010 , Cilt: IV, s.1575-1594
- Akşit, Selahattin. “Doğal Ortam Duyarlılığı Açısından Sürdürülebilir Turizm”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Say : 23 Y 1 : 2007/2 s.441-460
- Alaca, Bekir Aydemir. *Turizm Politikası, Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri, Sorunları ve Çözüm Önerileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1997, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas
- Altan, Şule. *Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Niğde Üniversitesi, Niğde
- Arslan Yunus. “Erdek ve çevresinin ekoturizm açısından değerlendirilmesi” *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 8, Sayı:13, 2005, s. 29-53,
- Aslan, Rüstem. “2010 Yılı Bozköy-Hanaytepe ve Çevresi Prehistorik Dönem Yüzey Araştırması”, *Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü 29. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 3, 2010, s. 149-164
- Aslan, Rüstem. “Araplar Boğazı’nın Önemi ve Neden Korunması Gerektiği İle İlgili Rapor”, *Troia Projesi*, 28.09.2000
- Aslan, Rüstem. W. E. Stephan Blum, L. Tobias Kienlin, Faika Evrim Uysal, Sebastian Kirschner, “2009 Yılı Bozköy-Hanaytepe ve Çevresi Prehistorik Dönem Yüzey Araştırması”, *Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü 28. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt: 2, , 2009, s. 291-302
- Aslan, Rüstem; Bieg, Gerhard. (Editör Necmi Karul), “Troas Bölgesi”, *Arkeo Atlas*, no:2011/01, Özel Koleksiyon, Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş., İstanbul
- BAKA (Batı Akdeniz Ekoturizm Sektör Raporu). Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, Eylül, 2012
- Batman, Orhan; Cömert, Tamer. “Türk Turizm Planlamasında Yaşanan Kronik Uygulama Sorunları”, T.C. Turizm Bakanlığı, II. Turizm Şurası, I. Cilt, 2002, s. 125-141, Ankara
- Benzer Kılıç, A. Nükhet. *Bolu-Göynük ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2006, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Blamey, Russell K. Principles of Ecotourism, *The Encyclopedia of Ecotourism*, CABI Publishing, 2001, UK

- Bolton, Melvin. (Çev: Ersin Yılmaz) “Ekoturizm ve Yaban Hayatı”, *Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Doğa Dergisi (Journal Of Doa)* Yıl: 2001 Sayı :7, s. 55 - 81
- Bonilla, Juan Carlos. “Conservation International’s Participatory Ecotourism Planning” *Conservation International Foundation*, 1997 (2003 revize edilmiş) s. 274-289
- Cırık, Umut. “Milli Parklar ve Uzun Devreli Gelişme Planları”, *Planlama*, 2007,1, s.45-50
- Cook, John M. *The Troad: An Archaeological and Topographical Study*, Oxford, 1973
- Cooper, Chris; Fletcher, John; Gilbert, David; Wanhill, Stephen; Editör Shepherd, Rebecca. *Tourism Principles and Practice*, İkinci Basım, Financial Times Prentice Hall,1998
- Cordell, H.Ken; Herbert, G.Nancy. “The popularity of birding is still growing” *Birding-February*, 2002
- Coşkun, İnci Oya. *Turizm Politikası ve Planlaması İçin En Uygun Talep Öngörü Yönteminin Belirlenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2004, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Çakır, Ali; Çakır, Gülay. “Kırsal Kalkınmayı Sağlayıcı Bir Unsur Olarak Şarköy ve Çevresinde Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (22), 2012, s. 53-60
- Çanakkale Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Verileri, 2006
- Çanakkale Valiliği tarım İl Kültür Müdürlüğü’nün 01.08.2002 tarih ve 3985 sayılı yazısı
- Demir, Cengiz. “Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Olumsuz Çevresel Etkileri: Türkiye’deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama”, *D.E.Ü.İ.İ.B.F.Dergisi*, Cilt:17 Sayı:2, 2002, s. 93-117
- Demir, Cengiz; Çevirgen, Aydın. *Ekoturizm Yönetimi*, Nobel Yayın Dağıtım, 2006, Ankara
- Department for Communities and Local Government: London, “Good Practice Guide on Planning for Tourism”, DCLG Publications, 2006, London
- Dredge, Dianne; Jenkins, John. *Tourism Planning and Policy*, John Wiley&Sons Australia, Ltd., 2007, Avustralya
- Drumm Andy; Moore, Alan. “Ecotourism Development – A Manual for Conservation Planners and Managers, Volume 1: An Introduction to Ecotourism Planning, Second Edition, The Nature Conservancy, Arlington, Virginia, USA, 2005
- Eccles, Gavin. “Marketing, sustainable development and international tourism”, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Vol. 7 No. 7, 1995, s. 20-26
- Eraydın, Ayda; Sonat, Arslan. “Sürdürülebilir Gelişmenin Planlaması Konusunda Farklı Yaklaşımlar”, TMMOB(Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Ankara, 08 Aralık 1995, Basım Mayıs 1996, s. 45- 54
- Erdoğan, İrfan. “Ekoturizmin Eleştirel Bir Değerlendirmesi”, *Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştay ve 10. Yılında TOGEB*, Türkiye Ormancılar Derneği Diğer Yayınları serisi No:10, 2010, s. 65-82
- Erdoğan, Nazmiye. “Ekoturizm ve Doğa Temelli Turizmin Geldikleri Noktadaki Kavramsal Çerçeve”, *Orman Ekosistemlerinde Ekoturizm Çalıştay ve 10. Yılında TOGEB*, Türkiye Ormancılar Derneği Diğer Yayınları serisi No:10, 2010, s. 41-52
- Erdoğan, Nazmiye. *Çevre ve (Eko)turizm*, Erk 2003 Pozitif Matbaacılık, Ankara, 2003

- Fennel, David. *Ecotourism*, third Edition, Routledge, NY, 2008
- Figueira, Ana Paula. "The Role of Planning in Local and Regional Tourism Development", XXVII Reunion de Estudios Regionales (27. Birleşik Bölgesel Çalışmaları), İspanya Kasım 2001
- Gerner, Lothar; Serez, Mehmet. "Troia Tarihi Ulusal Parkı Kuş Türleri ve Habitatlarını Tehdit Eden Faktörlere Karşı Alınması Gereken Önlemler", Euronatur'un Troia Projesi, Onsekiz Mart Üniversitesi, 2004
- Gül, Atilla; Özaltın, Oğuzhan. "Ekoturizm ve Isparta I. Gülçevrem", Isparta İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Isparta, 2007/2 Sayı:2, s.22-25,
- Güneş, Gül. "Korunan Alanların Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Katılımcı Yönetim Planları", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt 3, No 1, 47-57, 2011
- Güneş, Gül. "Turizmin Sürdürülebilirliği İçin Ekoturizm" *Popüler Bilim*, Kasım 2008, Yıl:15, Sayı:177, s. 28-30
- Güngör, Sertaç; Arslan, Mükerrer. Turizm ve Rekreasyon Stratejileri için Swot Analizi, Görsel Kalite Değerlendirmesi, Turizm Tesislerinin Beğenirliği ve Turizm Tesisleri Durum Analizi Uygulaması: Beyşehir İlçesi Örneği, *S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, 18 (33), 2004, s. 68 - 72
- Haaland, Evy Johanne. "The Nature and Function of Water, Baths, Bathing, and Hygiene from Antiquity through the Renaissance". *Technology and Change in History*, 11. Leiden: Brill Publishers: 109-148, 2009.
- Heuck Allen, Susan. "Finding The Walls of Troy, Frank Calvert and Heinrich Schliemann at Hisarlık", University of California Press, 1999, London
- Holden, Andrew. *Environment and Tourism*, First Published, Routledge, 2000
- Homer, *İlyada*, (Çev. Azra Erhat), 18. Basım, Can Yayınları, 2004
- Hoşcan, Nail. *Orman Köylerinde Doğal ve Kültürel Değerlerin Ekoturizm Etkinliklerinde Kullanılması: Bolu, Mudurnu İlçesinde bir Araştırma*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Höhfeld, Volker; Aslan, Rüstem; Bieg, Gebhard; Blum, Stephan; Bocher, W. E Susanne. *Stadt und Landschaft Homers Ein historisch-geografischer Führer für Troia und Umgebung*, Philipp von Zabern, Mainz, 2009
- Ilgar, Rüştü. *Çanakkale Boğazı Fiziki Coğrafyası*, Gazi Kitabevi, 2007
- İçöz, Orhan; Var, Turgut; İlhan, İbrahim. *Turizm Planlaması*, Turhan Kitabevi, 2002, Ankara
- Kahraman, Nüzhet. *Turizm Yatırım Projeleri Analizi*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997
- Kahraman, Nüzhet; Türkay, Oğuz. *Turizm ve Çevre*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004
- Karadeniz, Erdinç; Kandır, Serkan Yılmaz; Önal, Yıldırım Beyazıt. Seçilmiş Paydaşların SWOT Yöntemiyle Türk Turizm Yatırımlarını Değerlendirmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, Güz: 195-205, 2007
- Kayan, İlhan. "Kuzey Ege kıyılarımızın Kuvaterner jeomorfolojisi" *Türkiye Kuvaterneri Çalıştayı*, İTÜ Avrasya Yerbilimleri Enstitüsü, 21-23 Mayıs 2001. s. 80-90. İstanbul
- Kayan, İlhan. "The Water Supply of Troia" , *Studia Troica*, Basım Philipp von Zabern, Cilt:10, 2000, s.135-144

- Kaypak, Şafak. “Ekolojik Turizm ve Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 14 (22), 2012, s.11-29
- Khabbazi, Parisa Aliasghari; Yazgan, Murat Ertuğul. “Kırsal Peyzaj ve Ekoturizm”, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (2), 2012, s.5-9
- Kozak, Nazmi; Kozak, Meryem A.; Kozak, Metin. *Genel Turizm*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2006
- Körpe, Reyhan. *Akhaimenid Hakimiyetinde Troas Bölgesi (M.Ö. 545-M.Ö. 334): Arkeolojik Veriler ve Antik Kaynaklar Işığında Tarihsel-Kültürel Bir Değerlendirme*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2010, Ege Üniversitesi, İzmir
- Körpe, Reyhan. *Troas Bölgesi Antik Kentleri, Çanakkale Tarihi*, Değişim Yayınları, 2008, İstanbul
- Kutay, Orhan. *Sürdürülebilir Turizm Planlaması*, Alp Yayınevi, 2004, Ankara
- Kuter, Nazan; Ünal, H.Emre. “Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri”, *Kastamonu Üni., Orman Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 2009, s.146-156
- Lindberg, Kreg. Economic Impacts, *The Encyclopedia of Ecotourism*, CABI Publishing, 2001, UK
- McCool, Stephen F. “Constructing partnerships for protected area tourism planning in an era of change and messiness”, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 17, No. 2, March 2009, s.133–148
- Meydan Uygur, Selma; Akdu, Uğur. “Çiftlik Turizmi, Kırsal, Tarım ve Ekoturizmin Kavramsal Açısından İrdelenmesi”, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı:1, 2009, s.143-166
- Murat, Sedat; Bacak, Bünyamin. *Çanakkale’nin Nüfus ve Demografik Yapısı*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, İstanbul, 2010,
- Nayir, Ozan. *Isparta Yöresi Korunan Doğal Alanlarında Ekoturizm Talep ve Eğilimlerinin Belirlenmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- Okazaki, Etsuko. “A Community-Based Tourism Model: Its Conception and Use”, *Journal Of Sustainable Tourism*, Vol. 16, No. 5, 2008, s.511-529
- Olalı, Hasan. *Turizm Politikası ve Planlaması*, İşletme Fakültesi Yayınları No:228, 1990, İstanbul
- Özkök, Ferah; Gümüş, Fadime. “Sürdürülebilir Turizmde Bilginin Önemi”, *Yönetim Bilimleri Dergisi* (7: 1), 2009
- Özpınar, Ali; Polat, Burak; Görür, Sadık Emre. “Troia Milli Park Alanı Pamuklarındaki Zararlı ve Yararlı Türlerin Belirlenmesi”, *Çanakkale Merkezi Değerleri Sempozyumu, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları No: 76, Çanakkale (25-26 Ağustos 2008)*
- Öztürk, Yüksel; Yazıcıoğlu, İrfan. “Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma”, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı:2, 2002, s. 183-195
- Page, P.Stephan; Dowling, Ross K. *Ecotourism*, Pearson Education Limited Prentice Hall, Londra, 2002

- Pekçetinöz, Besen. “Denizel Koruma Alanlarında Ekoturizmin Bir Segmenti Olarak Kuş Gözlemciliği Aktiviteleri ve İzmir Kuş Cennetinin Potansiyeli”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- Plummer, Ryan; Fennell, David A. “Managing Protected Areas For Sustainable Tourism: Prospects For Adaptive Co-Management”, *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 17, No. 2, March 2009, 149–168
- Schliemann, Heinrich. *Troja, Ergebnisse Meiner Neuesten Ausgrabunge*, Harenberg Kommunikation, 1884, Dortmund
- Selimoğlu, Öykü. “Dünyada ve Türkiye’de Ekoturizm”, *İstanbul Ticaret Odası Etüd ve Araştırma Şubesi*, Nisan, 2004
- Sevim, İnanç, Gönüz, Ahmet, 2006. Kazdağı-Araplar Boğazı Çevresinde Yerleşik ve Göçmen Kuş Populasyonları Üzerine Gözlemler. Kazdağları II. Ulusal Sempozyumu, s. 77-83.
- Sezen, Işık; Yılmaz, Sevgi; Akpınar Külekçi, Elif. “Ekoturizm İçin Öneri Alanlarıyla Bayburt”, *KSÜ Doğa Bil. Der., Özel Sayı, 2012, I. Ulusal Akdeniz Çevre ve Orman Sempozyumu*, 26-28 Ekim 2011, Kahramanmaraş
- Sonat, Arslan. “Sürdürülebilir Gelişmenin Planlaması Konusunda Farklı Yaklaşımlar”, TMMOB (Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği), Ankara, 08 Aralık 1995, Basım Mayıs 1996, s. 58-64
- Soykan, Fusun. “Kırsal Turizm ve Avrupa’da Kazanılan Deneyim”, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 11, Türkçe- Eylül- Aralık, 2000, s. 22-33
- Şekercioğlu, Çağan H. “Kuş Gözlemciliğinin İnsanlar ve Kuşlar İçin Önemi” Orijinal Makale: “Impacts of Birdwatching on Human and Avian Communities” *Environmental Conservation* 29: 2002, s.282-289
- Şekercioğlu, Çağan H. “Kuşların Ölüm Yüzyılı”, *Atlas Dergisi*, Doğan Burda Yayıncılık, Sayı: 146, 2005, İstanbul
- The Word Ecotourism Summit- Final Report, Quebec City Canada, Published by the World Tourism Organization and the United Nations Environment, 19-22 Mayıs 2002, İspanya
- Tosun, Cevat; J. Timothy, Dallen. “Shortcomings in Planning Approaches to Tourism Developing Countries: The Case of Turkey”, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 13/7, 2001, s. 352-359
- Tozar, Tülay. *Doğal Kaynakların Sürdürülebilirliği için Geliştirilen Ekolojik Planlama Yöntemleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Turoğlu, Hüseyin. “Fiziksel Planlama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri”. *EGE Üniversitesi, EGE Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu*, 27–29 Nisan 2005, Bildiri Özetleri Kitabı s. 355–368, İzmir
- Türker, Mustafa Fehmi; Aydın, İnci Zeynep. “Ekoturizmin Orman Köyleri Kalkınmaları Üzerindeki Sosyoekonomik Etkilerinin Ölçümü (Camili Biyosfer Alanı Örneği)”, *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, 20-22 Mayıs 2010, Cilt: I, s.115-129
- Yılmaz, Hilal. “Artvin Kenti ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi”, *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, 20-22 Mayıs 2010, Cilt: 4, s.1595-1605
- Zeydan, Özgür; Sevim, Burhan. “İklim Değişikliğinin Kış Turizmine Etkileri”, *TMMOB İklim Değişimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara, 2008, s. 159-174

İNTERNET KAYNAKÇASI

<http://media.unwto.org/en/press-release/2012-01-16/international-tourism-reach-one-billion-2012> (Erişim Tarihi 09.11.2012)

<http://www.turcev.org> (Erişim Tarihi 01.09.2012)

<http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism> (Erişim Tarihi 13.10.2012)

<http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,10205> (Erişim Tarihi 07.11.2012)